

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

7-8
2020

Tone Škarja
1937-2020

TEMA MESECA
Gorski teki

Z NAMI NA POT
Kriški podi

4,50 €

125 let
Planinskega
vestnika

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

VRHOVI PRIJATELJSTVA

60 vrhov prijateljstva je vodnik in dnevnik planincev iz Slovenije, Koroške in Furlanije - Julijske krajine. V njem je v slovenskem, nemškem in italijanskem jeziku opisanih iz vsake dežele po dvajset vrhov.

VODNIK POLHOGRAJSKO HRIBOVJE, Božidar Lavrič

V vodniku so na 144 straneh opisane poti v Polhograjskem hribovju, ki se zahodno od Ljubljane dviga nad Sorškim poljem. Poljanska Sora ga na severu loči od Škofjeloškega hribovja. Marsikdo hribovje še vedno poimenuje Polhograjski Dolomiti po kamnini, ki se zlasti v višjih delih gorstva prikaže na plan kot veliki, škrbinasti zobje. V vodniku so opisane poti iz doline Gradaščiце, iz doline Horjulščice, iz Medvod, Poljanske doline in iz Ljubljane.

CENA: V času od 15. 7. do 15. 8. 2020 lahko vodnik Vrhovi prijateljstva kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 1,50 €* (redna cena: 3,00 €*). Vodnik Polhograjsko hribovje pa lahko v času od 15. 8. 2020 do 15. 9. 2020 kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 4,95 €* (redna cena: 9,90 €*).

NOVO

LJUBLJANA IN OKOLICA 1 : 50.000

Na zemljevidu boste našli:

- planinske poti, ki so prikazane na podlagi zadnjega stanja katastra planinskih poti PZS,
- priljubljene planinske cilje, kot so Šmarna gora, Polhograjska Grmada in Tošč, Lubnik, Blegoš, Vrh Sv. Treh Kraljev, Planina nad Vrhniko, Krim, Kurešček, Janče, Murovica, Rašica z Dobenom ...
- celotno Polhograjsko hribovje,
- sotesko Pekel in Iški Vintgar,
- Grosupeljsko in Radensko polje ter
- celotno Ljubljansko Barje.

Cena: 8,10 €*

**DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.*

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 120. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancira Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Matija Volontar mojstri svojo osredotočenost v peščenjaku vzhodne stene Jebel Nassran-ja. Jordanija, Wadi Rum, smer izjemnega Alberta Prechta: Muezzin. Foto: Marko Prezelj

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Netipično poletje v gorah?

Letos sem se precej potikal po slovenskih gorah. Za spremembo od mojih priorit, ki so zadnje desetletje pretežno v tujini in gorskem svetu, kjer ni prav veliko obiskovalcev, sem veliko hodil tudi po markiranih poteh in mimo koč. Razloge poznate vsi, a če bo kdo to bral čez leta, mu morda ne bo jasno: epidemija, karantene, novi koronavirus, svetovna kriza, zaprtje v lastne občine ..., vse to in še kaj. Na občnem zboru gorskih reševalcev v juniju so poudarili, da so obiskovalci gora večinoma spoštovali priporočila, naj se v visoke in zahtevne gore ne podajajo, saj bi s tem ogrozili tako sebe kot tudi reševalce. Meni so sicer znani primeri, ko to ni bilo tako in so nekateri smučali z visokih vrhov, a kdo bi se zdaj ukvarjal s temi "malenkostmi", ko je (zaenkrat) vse že mimo. Dejstvo je, da veliko nesreč v pomladnem času ne beležimo. Čudna sezona torej velja ne le za običajno življenje, ampak tudi za gore.

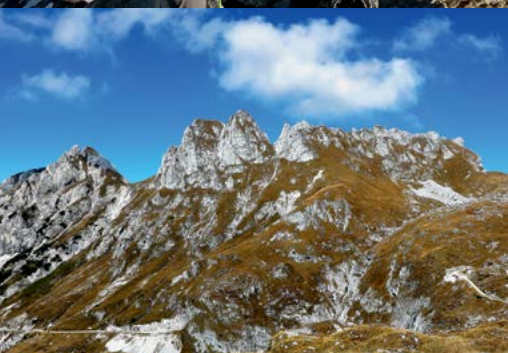
Veliko razprav je bilo o tem, kaj nas letos čaka v gorah, kam se bomo podajali, kako daleč, kako bodo delovale planinske koč, še posebej po tem, ko je bilo znano, da bodo tudi planinska društva s kočami deležna turističnih bonov. Spodbudno, da je država tokrat štela ta del planinstva k turizmu in mu priznala ta bonus, še lepše pa bi bilo, če bi prispevala svoj lonček tudi k urejanju tisočih kilometrov planinskih poti, ki so (še vedno) le v domenah planinskih društev in PZS, za sofinanciranje pa si vodstvo PZS prizadeva že dlje časa.

Kakorkoli, sezona se je začela. Junija je bilo na severnih straneh gora še precej snega, sicer ga vročina pobira, a s tem postaja sneg vse trši in tam, kjer je, zahteva opremo: cepin, dereze, meni je sredi junija pri sestopu čez grapo po Tominškovi poti v Vratih prav prišla tudi 30-metrski vrh. Sicer pa sem videl marsikaj: ljudi v neprimerni obutvi pri prečanju snežišč, šnopčkanju ob devetih dopoldan v kočah (tudi nežnejši spol), veliko (nepotrebne) vriskanja in opozarjanja nase, pa da ne bo videti, da se le "pritožujem", tudi prijaznosti oskrbnikov (Ledine, Kredarica, Golica). Kar se tiče higiene pri prenočevanju, sem videl, da bo tudi ta "problem" morda kmalu rešen. Naj povzamem, zdi se mi, da je situacija precej podobna prejšnjim letom, seveda pa bo za podrobnosti treba počakati še tja v poletje in mesece, ki so hribovsko najbolj obremenjeni, torej avgust in prva polovica septembra. Videti je, da si ljudje (spet) želijo zraka, razgledov in gora, kar je seveda spodbudno.

Omejitveni ukrepi so prizadeli tudi planinsko organizacijo, saj je vodstvo Planinske zveze sprejelo vrsto odredb, ki so bile zaradi manjših prihodkov nujno potrebne. Z veseljem povem, da je Planinski vestnik ostal v obstoječih okvirjih in vas bo razveseljeval tako kot do zdaj. Naj prišepnem, da pri moji službeni reviji, ki izhaja na dva meseca, spomladi ena številka ni izšla, torej "amaterji" le nismo (toliko) slabši od profesionalcev. Ti meseci od naše 125-letnice so pravzaprav švignili mimo nas, kot bi mignil. V iskanju vedno novih, zanimivih tem smo morali sprejeti tudi nevhvaležno delo, saj smo letos pripravili spominske zapise tako za Grega Lačna kot tudi Toneta Škarjo, o čemer boste lahko brali v tej številki. Kot smo napovedali že junija, upamo, da ti spominski zapisi o obeh izvrstnih posameznikih ne bodo zadnji in se kakega članka lahko še nadejamo.

Vam pa polagam na srce – previdno v gorah in od nižjih k višjim ciljem. Za letos je še kako značilno, da so bili zaradi izrednih razmer cilji bolj nižji kot višji, zato prave pripravljenosti verjetno še ni. Postopoma torej, ne takoj v visoke gore. Mi gremo – tako kot vi – tudi na dopust, novim zgodbam naproti, vam pa želim – srečno!

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Netipično poletje v gorah?**

Vladimir Habjan

TONI ŠKARJA

5 **Življenjski tok se je iztekel**

Žarko Rovšček

10 **U velika jadra se največ vetra zaganja**

Andrej Brvar

12 **Ob slovesu**

Bojan Pollak

16 **Enajst skupnih odprav v Himalajo**

Viki Grošelj

18 **Acta, non verba!**

Damijan Meško

20 **Sled je globoka**

Andrej Štremfelj

21 **Barasab Tone**

Tomaž Jakofčič

23 **Modri strateg**

Stipe Božič

25 **Mož, ki je pustil globoke sledi v slovenskem alpinizmu**

Tomaž Jamnik

26 **Spomini na skupne poti**

Rudi Tekavčič

INTERJUJU

28 **Tomaž Jakofčič**

Mire Steinbuch

ZAHODNE JULIJSKE ALPE

34 **Nad Mangartskim sedlom**

Olga Kolenc

Z NAMI NA POT

38 **U kraljestvu kozorogov**

Roman Tratar

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI.**

GORSKI TEKI

51 Trideset let upetosti v gorske teke

Dušan Škodič

54 Družina Kosovelj – gorski tekači brez primere

Marjan Žiberna

57 Timotej Bečan, gorski tekač zadnjih let

Marjan Žiberna

RAZISKOVANJE

59 Kdo vihti kladivo na ikonični fotografiji

Marta Krejan Čokl

KOLUMNNA

64 Objeti drevo za zdravo telo?

Mateja Pate

DOŽIVETJE

66 Izgubljeni in najdeni očka

Igor Grabec

TUJINA

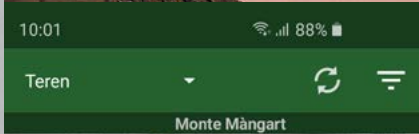
72 SMAR v Wadi Rumu

Matija Volontar

ALPE

76 Dolg smo izpolnili

Miro Štebe

NOVI APLIKACIJI

79 Peakbagger in Ferata vodnik

Rok Podgornik

SPOMINI

82 U gorski koči žur do jutranjih ur

Aleksandra Kocmut

DOŽIVETJE

84 Nevihta na Kočni

Hinko Krejan

TRIGLAUSKI NARODNI PARK

86 Dolgoročna ohranitev vrst in habitatnih tipov

Nina Alič, Tina Markun, Tomaž Kralj, Andrej Arih

88 NOVICE IZ VERTIKALE

89 ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

92 PISMA BRALCEV

92 PLANINSKA ORGANIZACIJA

96 U SPOMIN

PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.

SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**POŠLJITE SPOROČILO
SMS S KLJUČNO BESEDO GRS5
NA ŠTEVILKO 1919 IN PRISPEVALI
BOSTE 5 € ZA GRADNJO NOVIH
PROSTOROV DGRS KAMNIK.**

*Tone Škarja leta 2016 na
srečanju alpinistov veteranov
Foto: Vladimir Habjan*

Življenjski tok se je iztekel¹

"Vsak se pač trudi na Zemlji zapustiti vsaj črtico ali prasko, ki ga bo preživela. To je najbolj normalno gibalno vse človeške zgodovine. Na videz večno kroženje, v resnici pa dvig po spirali. V alpinizmu ni nič drugače." (Tone Škarja)

V času začetnega pomladnega prebujanja narave, ki slehernega obdari z upanjem in obnovo življenjskih moči, je odšel na svojo zadnjo pot Tone Škarja. O njem smo v njegovem bogatem življenju lahko slišali ali prebrali skoraj vse, kar lepega in trpekega preživi alpinist, gorski reševalec, himalajec in pisec njegovega kova s spoštljivimi življenjskimi izkušnjami. Bojan Pollak je v članku ob njegovi 75-letnici pomenljivo zapisal: "Kdor se v Sloveniji, pa ne samo v Sloveniji, ampak skoraj po celem svetu, zanima za alpinizem, ne more mimo Toneta Škarje."

V času po njegovem slovesu vsak zase, tako kot smo ga doživljali, urejamo mozaik spominov z njegovim imenom. Za seboj je pustil široko sled. Le-ta popolnoma opravičuje naslov njegove življenjske retrospektive, ki je pred leti izšla v obliki obsežne in dokumentirane knjige.

Od rojstva je živel v Mengšu, kjer je obiskoval štiritletno osnovno šolo in triletno nižjo gimnazijo. Leta 1954 je z maturo na Tehniški srednji šoli v Ljubljani postal elektrotehnik. Mladostno hrepenenje po prostornih svetovnih obzorjih je hotel udejanjiti z vpisom na vojno pomorsko akademijo v Splitu, a si je po očetovem nasvetu ("Ne verjamem, da bi bila vojska zate.") z enoletno zaposlitvijo vzel čas za razmislek o nadaljnji poklicni usmeritvi. Svojo prvo, v začetku bolj fizično delovno prakso, je začel na domžalskem rajonu Elektra (kasneje Elektro Ljubljana). Za začetek dela si je moral omisliti svoje kolo (mama ga je kupila na kredit) in *kombinirke*. V začetku leta 1955 se je na Vrhniki znotraj istega podjetja sprostilo delovno mesto tehnika. Po odsluženi vojaški obveznosti in zaposlitvi je v Elektru Ljubljana ostal do svoje upokojitve leta 1995.

Alpinizem kot ljubezen – reševanje kot prostovoljna dolžnost

Hribi so ga vabili že v rani mladosti, najprej zaradi izjemne podobe Kamniško-Savinjskih Alp na severnem obzorju domačega kraja, nato zaradi očetovega pripovedovanja o predvojnih izletih, ob katerem je že spoznaval imena okoliških vršacev, in prebiranja zgodb iz zaloge starih časopisov na podstrešju. Z očetom se je prvič podal na Veliko planino. Svoja doživetja in izkušnje je v naslednjih letih poglobljal, ko je skupaj z

bratom prečil Kamniške in se povzpел na Triglav. Od leta 1951 je bil član planinske organizacije, najprej pri PD Ljubljana - Matica, nato PD Mengeš in Kamnik. Med leti 1998 in 2011 je bil podpredsednik PZS.

Literatura o osvajanju Alp in raziskovanju neznanih območij na zemlji ga je tako pritegnila, da ga hoja v gore po utrjenih poteh kmalu ni več zadovoljila. Njegovi raziskovalni naravi je bolj prijalo plezanje po brezpotjih. Leta 1956 je vstopil v Alpinistični odsek PD Kamnik. Že od začetka je bil poleg Eda Pišlerja ob njem tudi njegov bratranec in kasnejši soplezalec Pavle Šimenc. Po opravljenem alpinističnem tečaju (plezalni tabor PZS v Krnici) sta kot najpogostejša naveza pomikala težavnostne stopnje svojih smeri postopoma navzgor. Slabe prometne povezave in delo ob sobotah v tistih časih niso bile v prid intenzivnemu ukvarjanju z alpinizmom. Tone je kakšno soboto pri razumevajočem obratovodji le izposloval odhod iz službe že ob dvanajstih. Večkrat ga je doletelo tudi nedeljsko dežurstvo, ali pa je zaradi Pavletove službene odsotnosti ostal sam. Takrat je plezal tudi z drugimi soplezalci. Spomladi leta 1957 je prišel k odseku tudi Metod Humar ("skoraj fanatično zagledan v alpinizem"), s katerim se je Tone že kmalu navezal in sta postala nerazdružljiva. Pomanjkanje opreme so pogosto premostili z lastno iznajdljivostjo oziroma domačo izdelavo.

Tone Škarja v
francoskih Alpah
Arhiv Toneta Škarje

¹ Spominski članek o Tonetu Škarji bo uporabljen kot dodatno gradivo tekmovalcem na državnem tekmovanju Mladina in gore januarja 2021 v Litiji. Tone Škarja je bil dvakrat gost tekmovanja Mladina in gore (leta 1996 in 2018, obakrat v Trzinu). (op. ur.)

Največkrat so uporabljali "utrujene" konopljene vrvi; ameriški *najlonki* na odseku sta bili vsaj na začetku namenjeni samo za "bolj resne stvari". A mladostne zagnanosti ni nič ustavilo.

Od jeseni 1957 do jeseni naslednjega leta, takrat je namreč odšel v vojsko, je bil načelnik odseka. O tej svoji zadolžitvi je dejal: "Takrat smo napredovali hitro, brez heca, kot v partizanih. Njiva je bila velika, delavcev pa malo."

Sledila so leta številnih prvenstvenih vzponov, ki so pomenili mejnik takratnega plezanja in po katerih se mladi še danes zgledujejo. Opravil je skupno okrog 1000 vzponov, od tega 34 prvenstvenih in zimskih ponovitev, ter prve velike ledne in kombinirane slovenske alpske vzpone. Med važnejšimi velja omeniti: Zajeda in Direktna vstopna varianta v severozahodnem razu Kalske gore, zimski vzpon v Kalskem grebenu, Kamniška smer v Koglu, Direktna smer čez Ploščo in Desni steber v severni steni Skute (prvi zimski vzpon), Direktna v Štruci, smeri Šimenc-Škarja, Saša Kamenjeva in Trikot v Dolgem hrbtu. V zahodni steni Brane je preplezal Beli steber, Bosovo smer (1. zimski vzpon) in Orion (prvenstveni, zimski vzpon), v vzhodni steni pa Centralno smer (prvi zimski vzpon, delno prvenstvena). V severni steni Planjave smer Drogenik-Tschada (1. zimski ponovitev) in Drogenikova smer (1. zimski vzpon), v jugovzhodni steni smer Humar-Škarja. V južnem grebenu Ojstrice je bil uspešen v Zajedi na Ramo, v njeni vzhodni steni pa v Tschadovi (zimski,

*S prve odprave
AO Kamnik v
Zahodne Alpe
Arhiv Toneta Škarje*

sam). V Zadnjem Prisojniku je skupaj z Belakom opravil 1. zimsko ponovitev Direktno (Kočevarjeve) smeri. Bogata je tudi njegova zbirka lednih in kombiniranih vzponov v Alpah (prva odprava AO Kamnik v francoske Alpe že leta 1961), kjer je s sodobniki oral ledino prvih ponovitev najtežjih takratnih smeri, npr.: v masivu Mont Blanc, Grands Charmoz, Aiguille Verte, Aiguille du Midi, Les Droites, Sattelhorn, Les Courtes, Weishorn, Monte Rosa, Nordend, Mont Blanc du Cheillon, Breitlauhorn – Tyfelsgrat (prvenstvena), Lonzahörner, Aiguille du Chardonnet in Pic sans Nom-Coup de Sabre. Leta 1964 je opravil izpit za gorskega vodnika.

Tone Škarja je že kot alpinistični pripravnik sodeloval v medsebojni pomoči plezalcev pri nesrečah. Večkrat se je odzval tudi klicu drugih gornikov na pomoč. Ob alpinizmu, ki ga je razumel kot "stvar ljubezni", je zorelo njegovo sprejemanje gorskega reševanja kot humanega poslanstva in "prostovoljne dolžnosti". Menil je, da so alpinisti s svojimi izkušnjami in tehničnim znanjem za take naloge najprimernejši, zato se je leta 1961 vključil v reševalsko organizacijo. V času od leta 1968 do 1978, ko je bil načelnik postaje GRS Kamnik, je utrdil disciplino, poskrbel za nadaljnjo rast kakovosti dela in za izpopolnjevanje reševalne tehnike z uvedbo veččin sodobnega alpinizma. V naslednjem obdobju se je za več kot tri desetletja posvetil predvsem vodenju Komisije za odprave v tuja gorstva PZS.

"Himalaja me je povsem osvojila"

Vrhunski plezalski dosežki doma in v francoskih Alpah so Tonetu Škarji odprli pot na odpravo v Kavkaz leta 1964 (zahteven vzpon v Križu Užbe). Kasneje se je njegova alpinistična pot usmerila proti Nepalju in Himalaji, ki ji je ob poklicu posvetil največji del svojih življenjskih prizadevanj. Skupaj z Alešem Kunaverjem je bil glavni tvorec slovenskih himalajskih dosežkov. Brez njegovega nesebičnega in pravičnega vodenja k strateškim ciljem v Komisiji za odprave v tuja gorstva PZS (vodil jo je v letih 1979–2013) slovenski alpinizem ne bi bil že tri desetletja v svetovnem vrhu. Pri tem ne gre zanemariti pomembnega prispevka kamniških alpinistov.

V nekrologu Zoranu Jerinu je povzel njun intimen odnos do Himalaje: "Imela sva jo rada in jo še imava." Kasneje, ko je že strnil svoja bogata življenjska doživetja, je še dodal, da ga je Himalaja "povsem osvojila". V tem gorstvu ali v Nepalju se je z različnimi nalogami pogosto mudil in v daljni deželi stkal številne prijateljske vezi. Te so bile dobrodošle pri organiziranju odprav, ki so pripomogle k večji prepoznavnosti in ugledu Slovenije v svetu. V svojih člankih se je večkrat obregnil ob to, da se naša uradna politika tega premalo zaveda. Ko je vodil KOTG, je bil med zbiranjem pomoči za številne odprave in nemoteno delovanje "naše" šole za gorske vodnike v Manangu (Nepal) večkrat bolj odvisen od lastne iznajdljivosti in osebnih stikov s sponzorji, kot da bi lahko računal na pičle sistemske virov. "Jaz sem bil katalizator, ker sem imel srečo, da sem bil od začetkov slovenskih odprav v Himalajo vedno zraven," je

nekoč opisal svojo vlogo organizatorja in vodje odprav. S tovrstnim delom je nadomestil nekdanje vrhunske plezalne dosežke, ki so se mu z leti odmikali. Kot član znane "kamniške trojke" in eden izmed vodilnih plezalcev v šestdesetih letih je bil vedno "vesel, če je prišel še kakšen vsaj tako dober, če ne boljši". Čeprav je vloga vodje odprav pod težo odgovornosti precej osamljena, se je vedno poistovetil z uspehi drugih, z njimi delil dramatične trenutke na gori, veselje ob srečnem povratku domov, žalost in solze ob izgubi tovarišev.

Svoj prvi stik s Himalajo je doživel kot član odprave na Kangbačen 1965, na kateri je s Šimencem utrl novo smer proti vrhu, ki jo je z uspešno osvojitvijo glavnega vrha kronala naša naslednja odprava na Kangbačen leta 1974. V naslednjih letih je bil v Himalaji predvsem kot vodja številnih odprav: Kangbačen (1974, 2007), Everest (1979 in leto prej izvidnica, spominski tabor 2009), Jalung Kang (1985, izvidnica 1983), Tibet – izvidnica (1986), Šiša Pangma (1989), Kangčendzenga (1991), Anapurna (1992), Sikim (1994), Anapurna (1995), Daulagiri (1998, mednarodna). Kot alpinist je bil v Himalaji 18-krat (petkrat kot član, 13-krat vodja odprave). Vrhunec njegovih uspehov v Himalaji je gotovo predstavljala odprava na Everest, o kateri je dejal: "Če Anglež Bonington šteje za svoje največje dejanje Everest 75, kaj naj potem Slovenci rečemo za tehnično in logistično še zahtevnejši Everest 79?" O teži odgovornosti, ki jo je nosil kot vodja odprave, največ pove njegova izjava, da je ob odhodu na poti na Brnik pred seboj videl samo Everest in nobenega življenja po njem, "kar bo, bo šele na oni strani gore". Odpravo, skupaj z zvenečimi dosežki, je ocenil kot "veličastno skupno delo". Na ta moštveni uspeh je bil vedno ponosen. Pomemben del njegovega prizadevanja za umestitev Slovenije med t. i. himalajske narode je bila njegova pobuda in skrbništvo nad slovenskim delom Nepalskega planinskega muzeja.

Bogato publicistično delo

Tone Škarja je bil plodovit pisec, ki se ob drugih dosežkih po kakovosti in obsegu svojega dela uvršča ne le v planinsko, ampak v našo splošno zgodovino. Pod njegovim peresom je nastalo več knjižnih del, predvsem o odpravah in njegovi alpinistični poti. Samostojne knjige: *Stene mojega življenja* (Obzorja 1975), *Jalung Kang* (Borec 1987), *Kangčendzenga, gora usode* (Didakta 2008), *Po svoji sledi* (PZS 2011). Slednja presega okvir običajne avtobiografske pripovedi, je dokumentiran prerez dogajanja v slovenskem alpinizmu v zadnjih šestdesetih letih. Vsako od teh del pa priča o letih našega preboja med svetovne alpinistične in himalajske narode. V njih se kot pisec poleg realističnih opisov dogajanja sooča s človeško krhkostjo v trenutkih surovih preizkušenj v najvišjih gorah. Njegovo pisanje razkriva natančnega in kritičnega opazovalca, včasih tudi hladnega analitika. Kljub temu iz njegovih del še vedno veje občutek za pustolovščino, človečnost, odlikuje jih tudi filozofsko poglobljeno razmišljanje o alpinizmu. Kot soavtor je sodeloval v knjižnih delih:

Hoja in plezanje v gorah (PZS 1972, 1974, 1984), *Kangbačen* (MK 1976), *Na vrh sveta* (MK 1979), *Na vrh svijeta* (MK, Globus Zagreb 1980), *Everest* (MK 1981), *Stoletje v gorah* (PZS 1992), *Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom* (PZS 2002), *Planinski zbornik, Ob 110-letnici PZS* (PZS 2003), *Slovenci v Himalaji – Slovenians in Himalaya* (PZS 2004 in 2014).

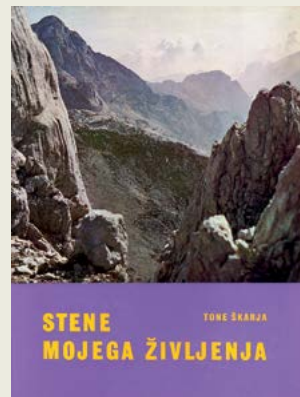
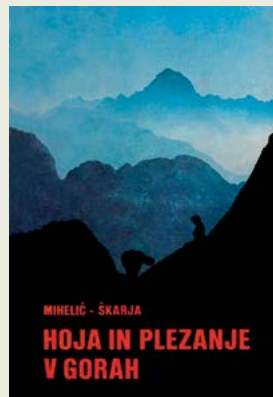
Naše poznavanje Toneta Škarje kot pisca dopolnjujejo njegovi številni članki, razprave, uvodniki,

Vršni greben proti Koti 7535 (Zahodni Kangbačen, Jalung Ri, 7538 m) na odpravi Kangbačen 1965
Arhiv Toneta Škarje

Goro moraš izbrati in jo ljubiti, spoštovati njeno moč, se bati smrti, ki jo predstavlja, iskati skrite koticke možnosti in dneve popustljivosti. Biti mora edina, izbrana. Potem smeš upati, da bo pokazala stezico – slutnjo stezice – čez neprehidno steno, nitko možnosti skozi labirint razpok, nabrekle snežne stožce pod pobočji, kjer se plazovi razsipajo in se morda izmed umirajočih in vse tanjših plasti snežnih grud lahko izkoplješ živ, ne samo to, skoraj zdrav. Morda – čeprav skoraj nikoli – ti bo povedala, kje lahko greš pod serakom, ne da bi ga moral nenehno rotiti in podpirati s pogledom. Če dobro gledaš, morda globoko pod ledom zaslušiš čvrsto skalno zobovje – dobrotno roko tvoje gore, ki ga drži v strmini in mu ne dovoli, da bi kot desetisočtonska zeleno modra smrt v istem trenutku zgrmela na tvojo pot. Po zadnjo skrivnost svoje gore, na vrh, gredo le izbranci. Gredo, sledeč svojemu klicu, brezprizivnemu vabilu. Dobro je vedeti: vabeči klic je le odmev, odjek klica hotečega srca, želje. Dobro je to vedeti, treba pa mu je slediti, kot da je pravi klic, ukaz. Samo tako se pride na goro, na njen vrh, in samo tako se lahko vrneš. Vedeti in čutiti, oboje z vso močjo. Zato smejo in morejo na vrh le izbranci.

Jalung Kang. Borec, 1987

Izbor knjig
 Toneta Škarje:
 Hoja in plezanje v
 gorah (1972, 1974, 1984),
 Stene mojega
 življenja (1975),
 Kangbačen (1976),
 Everest (1981),
 Jalung Kang (1987),
 Kangčendzenga:
 gora usode (2008),
 Po svoji sledi (2011)
 Arhiv Emila Pevca

polemike – ne le s področja alpinizma, in spremna besedila ali uvodi v knjigah drugih avtorjev. Ob njihovem prvem kronološko urejenem seznamu je že pred nekaj leti dejal: "Zaprepaščen sem bil nad številom objav." Največ, skoraj polovico vseh, je prispeval v *Planinski vestnik*, kjer se je leta 1959 prvič pojavil s člankom Po sledi. V njem je opisal svoja alpinistična doživetja iz Dedca, Rzenika, Planjave in Šit. Zvesto bo naši najstarejši reviji je izkazoval skoraj vse do letos. Z bralci je delil svoje številne spominske zapise, kolumne, fotografske podobe, misli o perspektivah alpinizma, dogodke, popotne vtise, vesti iz domačih in tujih gora, še posebej iz Himalaje (V letih od 1986 do 2001 je bil tudi član uredniškega odbora.). Njegov zadnji članek (če ne upoštevamo poobjave članka iz časopisa *Delo*, posvečenega slovesu Dava Karničarja, PV 2019, št. 11) je izšel v lanski septembrski številki pod naslovom Mimobežnice o šoli v Manangu. V njem je povzel štiri desetletja slovenske strokovne pomoči pri vzgoji gorskih vodnikov v Nepal.

V obdobju od februarja 2005 do 2010 smo ga spoznali tudi kot urednika *Obvestil PZS* s številnimi pronicljivimi uvodniki, komentarji aktualnih problemov krovne organizacije in življenjskih modrosti. Kdor brska po njegovih člankih, mora seči tudi v arhiv *Dela* (večkrat je bil gostujoče pero *Sobotne priloge*), nekdanje *Tedenske tribune* (TT), *Grifa*, *Slovenca*, *Razgledov*, *Primorskih novic*, *Večera*, *Gorenjskega glasa*, *Kamniškega občana*, *Idrijskih razgledov* idr. Širšemu krogu bralcev je bil poznan po potopisnih člankih z odprav, spominskih člankih, kolumnah, mnenjih oz. opombah na spletnih portalih itd. Pogosto se je brez dlake na jeziku lotil tudi najzahtevnejših in najbolj občutljivih tem (samo spletni portal Gore in ljudje je v obdobju 2004–2019 objavil več kot 310 njegovih komentarjev ali kritičnih odzivov na različne objave). Kritičen je bil do dejstva, da se ob kočljivih temah ljudje bojijo izpostaviti sebe in svoje mnenje, za razliko od nepodpisanih komentarjev na družbenih omrežjih, ki večkrat izražajo po njegovo zelo nevarno potlačeno napetost in nestrpnost do soljudi.

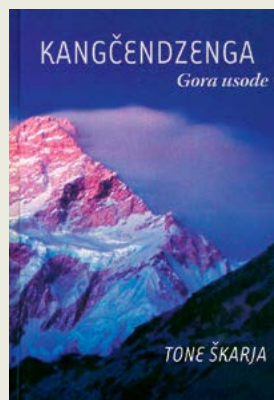
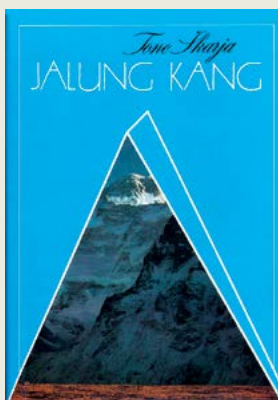
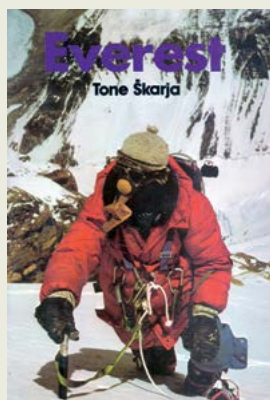
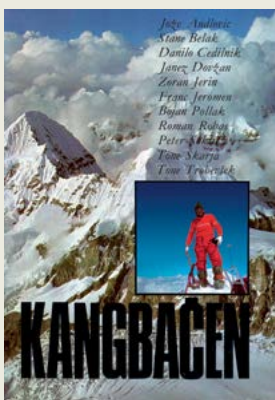
Tone Škarja je svoje estetsko doživljanje naravnega okolja, največ pa gorskega sveta, izražal tudi s fotografijo. Svoje podobe je predstavil na skupnih postavitvah, samostojnih razstavah in kot publicist v literaturi. Preizkusil se je tudi kot nekajletni urednik

planinskega koledarja, ki ga izdaja naša krovna organizacija. Ob različnih priložnostih, odprtju razstav in jubilejih je sodeloval kot govornik. Bil je tudi dragocen sogovornik v intervjujih. Tone je svojo pisateljsko vne- mo nekoč ponazoril kot "izliv, navdušenje, jezo, doku- ment, včasih celo poetičnost ali zanos", in dodal "Vse to – in hvaležnost, da sploh lahko zapišem."

Delo Toneta Škarje je naletelo na širok odmev in priznanja. Planinska zveza Slovenije in nekdanja Planin- ska zveza Jugoslavije sta mu podelili več častnih zna- kov, srebrnih in zlatih, svečano listino PZS (2002), PD Kamnik pa ga je imenovalo za častnega člana (2013). Razveselil se je prvič podeljene nagrade za življenjsko delo v alpinizmu (2014), saj jo je razumel kot znak, da so alpinisti preseglji svoje rivalstvo in ob vrhunskih do- sežkih visoko ocenili tudi njegove napore pri organi- ziranju odprav, torej "za skupno delo na najvišji ravni". GRZS ga je v letu 2017 imenovala za častnega člana, dve leti kasneje pa mu je enak naziv podelila tudi PZS. Prejel je Bloudkovo plaketo za življenjsko delo v špor- tu (2011), zlato plaketo in zlato priznanje Občine Mengeš. Republika Slovenija ga je odlikovala s ča- stnim znakom svobode (2002).

Izbrana dela

Bogat seznam knjig, iskrivih člankov, komentarjev in drugih objav Toneta Škarje že sam po sebi utemelju- je knjižno izdajo njegovih izbranih del. Prva pobuda, da se jo uvrsti v program Planinske založbe, datira že v začetek leta 2018. Predlog, ki je bil brez večjih pomi- slekov sprejet in se ga je Tone razveselil, ni bil takoj ča- sovno opredeljen. Nadaljnje odločanje se je na Odbo- ru za založništvo in informiranje PZS zavleklo skoraj v zaključek lanskega leta. Ko sem Tonetu sporočil, da sem bil imenovan za urednika, se je odzval s spodbu- dnim komentarjem, "dobra novica, saj sva že sinhroni- zirana". V enem izmed elektronskih sporočil, tik pred najinim zadnjim sestankom 10. februarja letos, sem zaznal njegovo slutnjo o neusmiljenem ugašanju ži- vljenjskih moči: "Zame je manj časa kot za vas, pa bi bil rad čim bolj prisoten pri predpripravi." Srečanje, ki ga je izkoristil tudi za pogovor z nekaterimi znanci, stro- kovnimi delavci na PZS, sva preživela v prijetnem kle- petu o zasnovi knjige, o najrazličnejši tematiki, kar je ustrezalo njegovi razgledanosti, vsestranski obvešče- nosti in osveščenosti (tudi ob komentiranju najbolj

skrivnostnih človeških in družbenih dogajanj njegov kompas ni nikoli zgrešil!). Le kdo od nas bi pomislil, da se je na sedežu krovnice organizacije, ki mu je zlasti na stari lokaciji nešteto krat dajala streho ob pomembnih odločitvah, organizaciji odprav in ustvarjanju, zadnji-krat mudil na kavi.

Zaradi obsežnega seznama objav (trenutno je brez prispevkov v tujem tisku zbranih 276 naslovov) in knjižnih del, sva se strinjala, da bi bila objava celotnih starejših besedil predolga za sedanje bralce in predviden obseg knjige. Tovrstno zadrego bi premostili z objavo tehtnejših odlomkov, včasih zgolj z navedbo vira ali povezave. Predlagal je tudi povezovalne ali pojasnilne komentarje. Dnevi po najinem slovesu so minili v izmenjavi več elektronskih sporočil. Predlagal sem mu, da bi počasi opravil tudi širši izbor svojih fotografij za kasnejšo objavo v knjigi. Razpravljala sva tudi o drugih stvareh, saj je kot vedno budno sledil širšemu družbenemu dogajanju pri nas in v svetu. Zadnje sporočilo 1. aprila, s komentarjem najnovejših dogodkov ob izbruhu virusne pandemije, je značilno za njegovo kritičnost: "Zavedamo se pogubnosti, hkrati pa stokamo, da nam BDP prepočasi raste. To so že same po sebi nezdružljive stvari. Pri nas pa BDP pomeni še več

betona po zemljiščih." Zaključil ga je v poznih večernih urah: "Danes sem se brnil in se dobro sprehodil. Deluje ugodno. Lahko noč, Tone."

V naslednjih tednih ga nisem želel preveč nadlegovati. Poglobil sem se namreč v besedila njegovih člankov, objav in pripravljaj več vprašanj, ki sem mu jih nameraval poslati, da jih pojasni. Žal me je prehitela vest o njegovem slovesu. Obojestranska želja, da bi sodeloval pri nastajanju knjige svojih izbranih del, je ostala z neodgovorjenimi vprašanji na papirju. Vsem, ki smo njegovo delo cenili, naj bo v uteho, da nam je s svojo pisno zapuščino položil v dlan dragocen dokument o svojih bogatih doživetjih in prizadevanjih, o dobi, v kateri je živel in delal. Veliko je zelo dejavnih ljudi, ki jim zaradi različnih vzrokov kaj takega nikoli ne uspe.

Tone Škarja je v naslovu svojega prvega prispevka v *Planinskem vestniku* (1959) uporabil besedo "sled" (Po sledi), enako kasneje (npr.: "Sled kaže proti vrhu" ali v svojem življenjskem delu *Po svoji sledi*), nazadnje pa v intervjuju za *Planinski vestnik* ob svoji 80-letnici ("Vidim le sled, po kateri sem hodil ..."). Ne le sled, za seboj pušča še neizmerjeno, brez dvoma globoko in široko brazdo! Kdor bo oral za njim, mu bo veliko lažje. ●

Kangbačen
Foto: Tone Škarja

U velika jadra se največ vetra zaganja¹

¹ Nemški pregovor.

Če sem prav razumel Tonetovo knjigo *Po svoji sledi*, so njegov kozmos sestavljali svetovi: gore, družina, služba, planinska organizacija. Med temi svetovi je hodil po svoji Poti samosvoj, edinstven in nepovnljiv.

Spoznal sem ga nekega mrzlega decembrskega dne sredi sedemdesetih na zaključku iskalne akcije gorskih reševalcev. Ko so po celonočnem obhodu stanov po Veliki planini pri –20 stopinjah prišli nazaj v dolino brez pogrešane osebe, je k meni pristopil Tone in mi z glasom, ki je vzbujal zaupanje, dejal: "Najbolj črni scenariji se uresničijo v 30 odstotkih primerov." Njegova napoved izteka neke mladostniške avanture se je izkazala za pravilno. To je bilo edinkrat, da so se na jine poti križale v svetu gora, v svetu planinskih organov pa na tak ali drugačen način več kot tri desetletja. Z alpinizmom se je slovenska planinska organizacija že dovolj zgodaj postavila ob bok najrazvitejšim. Ko smo po drugi svetovni vojni izgubili stik z najboljšimi, je Aleš Kunaver, vzornik ponovnega slovenskega prodiranja v svetovno alpinistično areno, rad ponavljal:

"Kdor hoče ujeti pobjegli vlak, mora teči hitreje od njega." Planinska zveza je sprejela izziv in postavila Toneta na čelo Komisije za odprave v tuja gorstva. Tone se je naloge lotil z vizijo, da bomo pobjegli alpinistični vlak ujeli z osvajanjem osemtisočakov po novih smereh. To je bil za Planinsko zvezo Slovenije prevladujoč mednarodni program sedemdesetih, osemdesetih in dela devetdesetih let. Z Makalujem smo se z eno roko že držali ograje zadnjega vagona vlaka. Z Everestom, ki upravičeno velja za največji kolektivni dosežek slovenskega alpinizma v Himalaji, smo se zavihteli na pobjegli vlak.

Cilj, da obogatimo svetovni alpinizem z novimi smermi na osemtisočake, smo dosegli z Anapurno sredi devetdesetih let. Že pred doseženim ciljem je nova alpinistična generacija oblikovala svoj projekt ohranjanja stika s svetovnim alpinističnim vrhom. Alpinizem je stopil po poti komercializacije in profesionalizacije, cilji so zavoljo zahtev trga postajali vse drznejši, da jih je javnost sploh opazila. To dejstvo je terjalo tudi prevrednotenje vlog na alpinistični sceni.

Tone Škarja, prejemnik
Bloudkovega priznanja
Foto: Janez Platiše

Če je v preteklih obdobjih odgovornost za vrhunske alpinistične dosežke prevzemala planinska organizacija, so to odgovornost zdaj prevzeli v roke posamezni vrhunski alpinisti. Zaradi zahtevnosti današnjih ciljev, kjer je črta med slastjo zmage in grenkobo usodnega poraza pretenka in preveč nepredvidljiva, teže odgovornosti za uspeh ali neuspeh projekta ne more in ne sme nositi organizacija. Tone Škarja je nekoč v komentarju zapisal, da so alpinisti športni vitezi, ki vložijo sebe in svojo glavo v zameno za rožo lepotice. Komisija za odprave v tuja gorstva (KOTG) je v Planinski zvezi delovala pet desetletij, Tone je bil na njenem čelu 34 let. V njej je pustil najgloblje in najdaljše sledi. Za uresničitev programa osvojitve osemtisočakov po prvenstvenih smereh je bilo treba projekt voditi centralizirano. Projekt je zajel nekaj generacij alpinistov, posamezniki so se v etapah menjavali, dirigent je ostajal isti. V orkester so izbirali posameznike, ki so lahko največ pripomogli k ekipnemu uspehu. A vzporedno z nizanjem športnih uspehov je potekal prenos znanja in izkušenj na mlajše. Ob izkušenih kolegh se je na odpravah v Himalaji kalil mladi rod alpinistov.

Slovenski alpinisti so od leta 1992, ko se je začel podeljevati, sedemkrat prejeli zlati cepin, ki neformalno predstavlja medaljo svetovnega alpinističnega prvenstva. To je mednarodno ovrednotenje dosežkov slovenskega alpinizma tega obdobja.

Tone je na čelu komisije brusil kljuko in moledoval za pomoč alpinizmu, zastavljal besedo, pogumno pušča račune, ker je verjel, da se bo na koncu projekt izšel. Reka, ki teče, vedno najde pot. Neumorno, kot je znal le on, je prepričeval svoje predsednike, da nekaj mesecev prazen račun planinske organizacije ni nič v primerjavi s slavo, ki bo obsijala slovenski alpinizem. Požel je tudi kakšno zamero, a v isti sapi nedeljeno priznanje, da hvala bogu, da ga imamo. Njiva je velika, delavcev pa malo, je včasih malo utrujeno potarnal. Komisija za odprave v tuja gorstva je znotraj Planinske zveze delovala kot projektno podjetje. Ker je denarnih sredstev vedno primanjkovalo, so se lotili izdelave stenskih koledarjev. Ti so prinašali vsako leto nekaj prepotrebni lastnih sredstev, bili pa so priročni tudi za odpiranje vrat potencialnih sponzorjev in donatorjev. Postavitev himalajske šole za gorske vodnike v Manangu 1979. leta je predstavljala izraz hvaležnosti domačinom, da spuščajo alpiniste na vrhove, kjer prebivajo njihovi bogovi, in humano dejanje, da se priložnostne nosače izobrazijo in usposobi za posle, ki jih potrebujejo odprave. Poleg teh dveh so se porajale in ustvarjale še druge ideje, ki so pripomogle k uresničevanju alpinističnega projekta. KOTG je bila generator napredka in si je s tem krepila svojo vlogo in položaj znotraj Planinske zveze kot ena od najzivačnejših komisij.

KOTG je bila zavaljo kadrovske trdnosti in jasnih ciljev najučinkovitejši in najbolj organiziran del alpinizma. Komisija za alpinizem, ki je bolehalo za kadrovsko, posledično pa tudi organizacijsko

slabokrvnostjo, je po sposobnosti reševanja problemov zaostajala za KOTG, zato se je občasno tudi zaiskrilo v medsebojnih odnosih.

Bolj kot se je zaključeval projekt, bolj je bledela centralna vloga KOTG. Najprej se je poznalo na odpravah, kjer je bazni tabor predstavljal skupno naselje za naveze z različnimi cilji. V zadnjem desetletju svojega obstoja pa se je KOTG pod Tonetovim vodstvom iz osrednjega organizatorja in postavljanja ciljev spremenila v logistični in finančni servis tistim, ki so v Himalaji skušali rešiti kakšen alpinistični problem. In izpadlo je povsem naravno in logično, da je s funkcionsko upokojitvijo Toneta šla v pokoj tudi Komisija za odprave v tuja gorstva. Za sabo je pustila neprecenljivo znanje in izkušnje nekaj alpinističnih generacij. Na srečo so alpinisti eni redkih vrhunskih športnikov, ki dosežke in življenjsko filozofijo puščajo v knjigah, filmih in v muzejih.

Planinskih funkcij se je Tone otepal, če se je le mogel. Sprejel je le tiste, ki so mu olajšale realizacijo njegove vizije. Čeprav forumov ni maral pretirano, pa se je zavedal, da so nujni za realizacijo njegove vizije in projektov. A praznega govorjenja na sestankih ni prenašal. Če je nič hudega sluteč padel v kakšno mletje otrobov, se je oglasil in na kratko pometel s praznim besedičenjem. Bolje je nič reči kot nič povedati. In bil občasno tudi nerazumljen.

Ni mu bilo tuje in odveč, da se je vživel v kožo sogovornika, s katerim je prišel navzkriž. Razumel je, da večkrat naše ravnanje in stališča usmerjajo interesi, ki so včasih v nasprotju z logiko. Ko je slutil, da kakega alpinista nosijo interesi, ne pa srce in glava, se je sprijaznil s tem in spoštoval njegove neracionalne odločitve. V svoji knjigi nekajkrat opisuje take zgoode in nezgoode. A prostora za razumevanje ni bilo za tistega, ki je prišel navzkriž z njegovimi visokimi moralnimi vrednotami. Tak je pri njem padel v nemilost, če ne za vedno, pa vsaj za dolgo vrsto let.

Tone Škarja v delegaciji vodstva PZS pri predsedniku Milanu Kučanu leta 2002
Arhiv Vladimirja Habjana

Leta 2014 je Tone Škarja prvi prejel nagrado za življenjsko delo v alpinizmu.
Arhiv PV

Čeprav so planinski organi v njegovih očeh bili pomembni predvsem za podporo projekta, ki ga je vodil, je imel izostren občutek za skupnost. Razumljivo, saj so potegnjene prvenstvena smeri na najvišje vrhove dokaz, da složni zmoremo višje in težje smeri.

V času tranzicije, ko se je himalajski projekt zaključeval, se je planinska organizacija po nepotrebnem organizacijsko, materialno in kadrovsko drobila. Reka, ki se v rokave deli, nima nobene moči, je bilo pogosto čuti iz njegovih ust, ko je ob strani spremljal drobljenje močne planinske družine.

Tonetovi nastopi v javnosti so bili praviloma brez dlake na jeziku in polni življenjskih modrosti. Svoje veličine se je zavedal, zato je bil tako odločen in prepričljiv v svojih nastopih. To pa je lastnost voditelja. Ni šparal jezika, da je lahko komu pokadil kakšno bridko pod nos. Planinski zvezi je ob priliki oponesel, da gorniška struja alpinizma ne razume. Tudi svojega ceha se je lotil z besedami, da je lastnost večine alpinistov, da si pripisujejo vse zasluge za uspeh, ne pa tudi za neuspeh. Pa saj to ni lastno le alpinistom, kajne. Spominjal se ga bom kot razgledanega, bistrega, prodornega in bleščečega govornca.

Kaj je bolj prikladno kot končati tale spomin z besedami iz njegovega dnevnika: "Ko hodiš po svoji Poti, nekoč srečaš nekoga, ki ti je podoben. Ustavi se, kajti če si to ti sam, je pot končana." ◉

Andrej Brvar

Ob slovesu

"Dolge noge, suh telo, špegle nosi, kdo je to?" je pisalo v vpisni knjigi v Bivaku Pavla Kemperla na Velikih podih. In še nekaj, kar pa ni primerno za javno objavo, čeprav je v prenesenem pomenu pohvala ...

"... v delih svojih živel sam boš večno!" (Anton Aškerc, Čaša nesmrtnosti)

S Tonetom sva bila, lahko rečem, prava hribovska prijatelja. Najpomembnejše je bilo tisto, kar naju je družilo – hribi, planinstvo, predvsem pa alpinizem. V ostale zadeve se nisva spuščala. Ne osebno, ne politično, ne drugače, ampak sva se vzajemno spoštovala. Zaradi tega veliko stvari o njem enostavno ne vem, ker niso (bile) pomembne za najino prijateljstvo, (so) delovanje. Zato mu na osebni, intimni ravni v njegovih stiskah nisem mogel pomagati, a sam je bil tako ponosen, močan, da takih zadev niti omenil ni.

Žal mu to, kar pišemo in govorimo zdaj o njem, prav ničesar ne pomeni in je zanj popolnoma irelevantno. To pišemo, govorimo zaradi nas samih. Njemu je resnično nekaj lahko pomenilo le tisto, kar smo mu govorili in delali takrat, ko je bil še živ, med nami. Upam, da sem mu že takrat izkazal vsaj tisto osnovno spoštovanje in da je občutil, da ga cenim(o), da je naš, da ga potrebujem(o), da smo mu hvaležni, ga imam(o) radi. Ob slovesu se zdaj vračajo spomini na skupno bivanje. A veliko jih je že odnesel čas in "teta Roza". Naj za pišem samo nekaj teh spominov.

Zanj sem prvič slišal v Zagrebu, ko sem obiskoval alpinistično šolo spomladi leta 1966. Vprašali so me, od kod sem in ko sem jim povedal, da sem iz Kamnika, so mi rekli, da imamo tam kar tri himalajce: Humarja, Šimenca in Škarjo. Ko sem nato poleti med počitnicami

Z vnuki na Veliki planini
Foto: Bajan Pollak

prišel na odsek, je bil Tone že nekaj časa prava legenda in takrat tudi načelnik. Ker sem takrat še študiral v Zagrebu in nato delal v Pulju, so bili vse do moje stalne vrnitve v Kamnik stiki z njim zelo občasni.

Prvi resnejši stik je bil na dan sprejema med kamniške alpiniste. Pred zabavnim delom je bil še resni del – izpit. Takrat me je med drugim vprašal, kje in zakaj se je govorilo: "Če ne boste obrnili, se bo tudi streljalo ..." Na to nisem vedel točnega odgovora, pa mi je pojasnil, da je to del zgodovine osvajanja Rzenika – boj med Kemperletom in Režkom, Kamničani in Ljubljanci.

Občutek imam, da se je kmalu zavzel zame, saj je Janeza Kosca in mene kar trikrat "reševal". Prvič decembra 1967, ko bi moral biti Janez sprejet med alpiniste, a se je najin zimski vzpon po Gregorinovem stebru zavlekel pozno v noč. Reševalno ekipo sva srečala, ko sva že sestopala, malo pod Kokrskim sedlom. Še dolgo nama niso verjeli, da se je vrh resnično zataknila in da zamude nisva povzročila namerno. Drugič je prišel z reševalno ekipo pogledat na Male pode, ko sva poskušala opraviti prvo zimsko ponovitev njegove smeri v Štruci. Takrat sva si izposodila voki-toki, ki pa s Podov ni vlekli v Kamniško Bistrico, in so mislili, da se je nama kaj zgodilo. V tretje se je pa peljal proti Tamarju, ko sva opravila drugo ponovitev takrat razvpite Dularjeve smeri v Jalovcu, a sva vstopila en dan pozneje, kot je bilo prvotno načrtovano, in zato tudi en dan pozneje izplezala. Ker naju ni bilo v nedeljo zvečer doma, je mislil, da bi lahko bilo kaj narobe in je šel preverit. Imeli smo izredno srečo, da smo se že v trdi temi srečali ravno v razsvetljenem predoru Ljubno in se prepoznali, sicer bi se Tone peljal mimo naju naprej.

Vendar nisem imel samo jaz takega privilegija, da bi bil pod njegovim patronatom. Takih je bilo še zelo veliko. Pravzaprav vsak, v katerem je videl kaj pozitivnega, perspektivnega.

Kangbačen 1965, tabor 3, z leve Tone, Pavle Šimenc in šerpa
Foto: Jaže Andlovic, arhiv PANG

Ko sem komaj dobro prišel v AO, mi je odsek že posodil vrh za Paklenico. Novo vrh, *najlonko*, temno rdečo, ki je bila takrat še prava dragocenost. A je nanjo padla skala in jo presekala. Ni bil ravno navdušen, ko sem jo vrnil. Po mojem dolgem opisu dogodka je samo malo postrani pogledal in izjavil, da bi bilo dobro, če bi bolj pazili na opremo.

Ko se je takrat spet načrtovala odprava AO v Francijo, mi je kar naravnost povedal, da bom moral, če bom hotel iti zraven, več plezati s Kamničani. To mi sicer ni uspelo povsem, a tudi odprave takrat ni bilo ...

Prvič sem bil z njim v hribih 29. novembra 1966 na Kokrskem sedlu, ko nas je šest skupaj z njim opravilo turo s sedla čez Velike pode in Mlinarsko sedlo na Grintovec in smo malo "telovadili" nad Jurjevcem, ker nismo šli takoj na zimski prehod, ampak po markirani poti, ki pa je bila prenevarna oziroma nismo imeli dovolj ustrezne opreme zanjo. Prvič pa sem plezal z njim 25. junija 1967 po odkritju spominske plošče Cenetu Grčarju in Dragu Geršaku na Okrešlju, in to Igličevo smer v Mali Rinki. Sledilo je še 25 vzponov z njim, od

Tone Škarja v Centralnem stebru Dedca
Arhiv Toneta Škarje

Eden od zadnjih obiskov Nepala
Foto: Bojan Pollak

katerih je njemu najbolj v spominu ostal tisti čez Akademska smer v Vežici skupaj z Janezom Koscem, saj naju je v svoji knjigi *Stene mojega življenja* obtožil, da sva ga spet zvabila v alpinizem, plezanje. Ampak dobro se ve, da žabe ni težko zvabiti, da skoči v vodo, ali pa, kakor je sam zapisal – da se volk morda lahko navadi na krompir, toda gotovo se bo takoj spomnil, kako se lovi zajca, brž ko ga bo zagledal.

V spominu mi je ostala tudi tura iz Macugnage leta 1976 čez vzhodno steno Nordenda z bivakom že v Švici in nato sestop v Zermatt skupaj z Dušanom Kregarjem, ko je prav Tone potegnil z ledenika Gorner na postajo zobate železnice (ki pa tisti dan ni več vozila in je bilo treba iti peš v dolino) in nama zaupal, kako hoditi: "Ne daš samo noge naprej, ampak potisneš naprej tudi bok in korak se podaljša ..." Pa severna stena Weissborna in nočni sestop po vzhodnem grebenu, kjer so zelo prav prišle njegove izkušnje iz lednih sten.

Po odpravi Everest smo dobili pravico, da letujemo na Badiji, v športnem centru ob otoku Korčula. Zanimivo je to, da je Tone poleg hribov ljubil tudi morje, vendar ne toliko, da ne bi med bivanjem na Badiji šli plezat na Pelješac v Sv. Ilijo prvenstvene smeri.

Zadnja moja smer z njim je bila X v Planjavi, ki sva jo plezala leta 2003 skupaj z zdaj žal tudi že pokojnim Da Gombujem, nepalskim inštruktorjem.

Poleg *plezarije* je bilo seveda še veliko drugega. Avtobusni izleti GRS v Zahodne Alpe, ki jih je organiziral in so bili prava hribovska doživetja. Na njih nismo plezali kakšnih vrhunskih smeri, ampak delali bolj vodniške pristope. Toda na Les Écrines sem splezal z njim in s pokojno Sonjo Lanišek po SZ ozebniku Barre Noire in naprej na vrh.

Čeprav je Tone na zunaj deloval resno in nepristopno, je bil v duši pravzaprav zelo mehak in skrben. Ni mu bilo vseeno za druge. Sam je zapisal, da nikoli ni šel z gora, če ni vedel za vse svoje prijatelje, kako je z njimi. Ta njegova skrb se je razširila tudi na vse delovanje v alpinizmu, posebej še na AO. Tudi po tem, ko sam ni več zmogel alpinističnih tur, mu ni bilo vseeno, kaj se dogaja, in velikokrat je to tudi povedal in pomagal, kolikor je mogel.

Ko sem leta 1976 prevzel načelnštvo AO in sem imel nekaj, morda za tisti čas ne najbolj sprejemljivih idej, me je skupaj s Humarjem obiskal celo doma in v daljšem pogovoru opozoril, naj ne bom tako naklonjen temu, da bi imeli tisti, ki so boljši, tudi določene privilegije predvsem pri opremi, ki jo je bilo v tistih časih precej manj, ampak naj bi bila enako dostopna prav vsem. Pa sva se na koncu lepo sporazumela in tudi v naslednjih letih odlično sodelovala.

Stalno je spremljal dogajanja v slovenskem in svetovnem alpinizmu in postavljaj stvari na mesta, kamor spadajo. Njegove ocene so bile ne samo natančne, ampak tudi točne. Vodenje KOTG, pomoč odpravam, usmerjane v resnično velike cilje, ločevanje bistvenega od nebitvenega in še in še ...

Imel je izjemno bogato in plodno življenje, še pomembneje pa je, da je bogatil tudi druge.

Ko je preminul Kunaver, se je Tone v okviru KOTG razdajal ne samo za odprave, ki so bile seveda osnovni cilj in namen, ampak tudi za nadaljevanje Aleševe ideje o šolanju, usposabljanju Nepalcev. Lahko rečem, da je pri nabiranju sredstev opravil levji delež. Najprej je skrbel Peter Markič, nato pa jaz za vsebino in izvedbo, on pa za finance predvsem po osamosvojitvi. Samostojna slovenska država ni imela skoraj nobenega posluha za to, za njo relativno zelo poceni promocijo in Tone je moral vpreči vse svoje sile, da smo skupaj zbrali tiste *ficnike*, s katerimi smo lahko poslali v Nepal inštruktorje in zdravnika. Nekoč sva šla skupaj k državnemu sekretarju za šport, da bi mu osebno razložila pomen te šole. Sekretar je bil poln lepih, sladkih besed, obljubljal vse mogoče, a ko sva ga z dejstvi – z moje strani kar malce grobo, s Tonetove pa precej bolj diplomatsko – postavila na trdna tla, je med štirimi očmi priznal, da imava prav in da se državi pravzaprav fučka. A Tonetu se je enkrat posrečilo pridobiti celo Hyundai, da je pokrtil vse stroške in nekaj je celo še ostalo, ker so inštruktorji in zdravniki kot vedno delali zastoj.

Po letu 2013 ni bilo več sodelovanja do jubilejnega leta 2019, ko je NMA zaprosila za pomoč za proslavo obletnice začetka sodelovanja. Na PZS seveda ni bilo v ta namen nobenega denarja, zato sem se obrnil na Toneta. Toda takrat je bil fizično že precej slab in ni mogel obiskovati možnih donatorjev. Za zadnje tako sodelovanje je prispeval kar iz svojega žepa ...

Še en spomin se mi je pritaknil. Ko smo imeli na Loki pod Raduho zimsko izpopolnjevanje vodnikov PZS, je prišel menda po nalogu UO PZS pogledat, kaj počnemo. Bili smo zagnani, se metali po snegu, ustavljali itd. Ni bilo nobenega *zabušavanja* in to je tudi

povedal. Med štirimi očmi čez čas pa še, da si ni mislil, da bomo tako aktivni in toliko delali, da je bil prav prijeto presenečen.

Ko smo bili leta 2009 na spominski odpravi v Nepal, za katero je prav on priskrbel vsa potrebna finančna sredstva, se je že poznalo, da ga moči po malem zapuščajo. Na srečo smo imeli s seboj zdravnika, ki je pravočasno ukrepal, da nismo Toneta izgubili že takrat.

Ko je Mimi še pasla na Veliki planini in sem bil tam za pastirskega vajenca, naju je prišel obiskat s svojimi vnuki. Bil je srečen, poln življenja in energije. Zadnje čase je, tako sem nekako čutil, postajal vse bolj zagrenjen in zaprt vase. Vprašal sem ga, če je v redu, a je vedno odgovoril, da je vse v redu z njim in da se počuti dobro. Še ne dolgo tega je povedal, da je tudi z njegovim zdravjem vse v najlepšem redu, edino srce da mu malo popušča.

Zato je bila vest, da je že nekaj časa v bolnišnici, pravo presenečenje. Ko naj bi se stanje že začelo izboljševati, je kot strela z jasnega prišlo sporočilo, da ga ni več ... Toneta sem po eni strani dojemal tudi kot svojega prezigodaj umrlega očeta, čeprav je bil samo slabih 8 let starejši od mene. Bil mi je za vzor s svojim delovanjem in izostrenim umom, jasnim pogledom na različne zadeve, trdnim značajem. A mi je tudi dejansko pomagal. Že čisto na začetku, ko sem doma sam prenavljal električno napeljavo, pa tudi precej pozneje, ko me je nadomeščal ob podelitvi državnega priznanja.

Bil je tudi pravi gospod. Gospod v zlahtnem pome-nu besede. Vedno uglajen, vedno dogodku ustrezno oblečen. Včasih diplomatski, drugič pa oster v besedah, direkten, vendar nikoli žaljiv. Ko sva se vozila skupaj v avtomobilu, je vedno poslušal klasično glasbo in v njej tudi vidno užival. Plezanje je velikokrat primerjal z baletom.

Ob prejemu nekega visokega priznanja je osebno pripomnil, da pravzaprav ni prav, da se taka priznanja podeljujejo v pozni starosti, saj dobitniki tako nimajo kaj dosti od tega oziroma to lahko celo pomeni, naj se kar poslovijo. Vendar tega verjetno ni mislil dobesedno.

Ko so Karlovčani, pravzaprav planinsko društvo Vrlovka iz Kamanja, povabili vse člane odprave Everest v letu 2019 na svečano prireditev v Karlovec, je bil prav ganjen. Kako dobro, prijeto, domače so to naredili, je bil njegov komentar. Prav gotovo je bil tudi vesel, ko ga je isto društvo sprejelo za svojega častnega člana konec marca 2020, a se te podelitve že ni mogel več udeležiti.

Žal mi je, da Toneta ni več, žal tudi zaradi tega, ker je imel še veliko idej in bi lahko še velikokrat pomagal s svojo tehtno presojo in izkušnjami. Imel je vizijo, sanje, vendar ni bil sanjač, ampak je kot mož tehničnega poklica trdno stal na zemlji. Obenem pa tudi preprost, vedno dostopen in pripravljen prisluhnuti, pomagati.

Sam se počasi poslavljam od njega. Bil je nekakšna stalnica, nekdo, na katerega si se lahko oprl, vedel, da ti bo pomagal. Kar ne morem in ne morem si priznati, da ga ne bo več, da ne bova več mogla reči kakšne pametne na sestanku odseka ali kje drugje. Še vedno

ga imam pred očmi, kako me je pogledal, stegnil roko, našobil usta, nagrbancil čelo in nato spregovoril.

Moj svet ni več tak, kakršen je bil, ni se vse podrlo, ampak izginil je en svetilnik, en smernik, ena luč. V nepovrat je šla luč, ki je sicer še v spominu in bo tam tudi še dolgo ostala. Še bolj pa se ponavlja memento mori. Bo še dolgo trajalo, da bo tudi moja podzavest dojela, da ga ni več. Za njim je ostala praznina, z njim je odšel tudi velik del mene.

Ga bom še dolgo pogrešal. ●

Bojan Pollak

Tone Škarja in Bojan Pollak s predstavnikoma nepalske države na podelitvi nepalskih priznanj leta 2005

Foto: Mimi Pollak

"Ravno smo izstopili iz zajede na poličasti raz, ko se je vsula toča, za njo pa sodra. Imeli smo le bivak vrečo, s katero smo se pred neurjem pokrili, drugega pa nič, saj smo hoteli biti lahki in hitri. Sodri je sledil še sneg in ta je potem nepretrgoma padal vso noč, ves naslednji dan in še drugo noč do tretjega dne. ... Edina možnost za preživetje nam je ostala vrnitev po smeri, po kateri smo prišli. Ura je bila tri popoldne, začelo je treskati, pod nami pa devetsto metrov stene. Spust za spustom med sneženjem – kot na fronti. Vseeno sreča: tik pred nočjo dosežemo staro mesto za bivak, pravzaprav edino udobno po vsem razu. Spet pod vrečo, a zdaj smo popolnoma mokri, tudi vreča pušča, in mrtvaška voda nam polzi vzdolž hrbtnice pod zadnjico, kot se je pozneje izrazil Metod. Včasih prižgemo kuhalnik, pa je hitro konec kisika pod vrečo, da začnemo hlatasti za zrakom kot ribe na suhem. Nekako okrog štirih zjutraj nam mraz doseže jedro telesa. Čez čas Metod: "Umrli bomo. Najbolje, da bi molili." Potem pa presenetljivo Pavle, sicer gotovo najbolj pobožen med nami: "Za molitev bo še čas. Če smo doslej zdržali, pa dajmo še nekaj ur." Prižgali smo kuhalnik, plahutali z vrečo, da je dotekal zrak in kot po čudežu so se jedra teles spet ogrela ... Komaj smo čakali, da se bomo lahko spet spopadli s steno."

Po svoji sledi. Planinska založba, 2011

Enajst skupnih odprav v Himalajo

Tone Škarja in Viki Grošelj v taboru I, 29. aprila 1995, na dan, ko je bil preplezan še zadnji osemtisočak za Slovenijo. V ozadju Anapurna I, s katere sta v tistih trenutkih smučala brata Karničar.
Foto: Stipe Božič

Bolje sva se spoznala med pripravami na odpravo Everest 79, po njej pa dolga leta presedela skupaj na PZS, na sestankih KOTG – Komisije za odprave v tuja gorstva. Enajst skupnih odprav v Himalajo v letih od 1979 do 2009 je najbolj zaznamovalo najino druženje, sodelovanje in "bratstvo v orožju". V praznini ob njegovem slovesu je tako tolažilno prebirati zapise s teh enajstih odprav in obujati spomine.

Everest 79: ... Vodenje odprave je prevzel veliki strateg slovenskega himalajizma, Tone Škarja. Danes, več deset let kasneje, še toliko bolj izstopata smisel in vizionarstvo odločitve, da takrat nismo poskušali ponoviti katere od že preplezanih smeri, ampak smo želeli preplezati novo, slovensko. In to po enem najbolj markantnih problemov Everesta, njegovem zahodnem grebenu ... Še danes so si največji svetovni himalajski poznavalci enotni, da je slovenska (takrat formalno še jugoslovanska) smer na Everest najtežja od do danes preplezanih na najvišjo goro sveta.

Čo Oju 88: ... Tako izgubljeno kot v Tibet pa v življenju nisem potoval še nikamor. Na pot odhajam kot predhodnica odprave Čo Oju 88, za katero sploh ne vem, ali bo odšla na pot ... V soboto, 22. oktobra, se nam v bazi pridruži Tone Škarja. S pravo čarovniško spretnostjo mu je v nemogoči časovni stiski uspelo spraviti skupaj manjkajoči denar. Jasno je, da brez nje ga in njegovih posredovanj odprave ne bi bilo.

Šiša Pangma 89: ... Vse skupaj se, razen nekaterih zaradi bolezni neuresničenih osebnih želja, odlično

končuje. Tu je Pavle, že ves v debelih povojih zaradi omrzlin na nogah, pa Andrej, srce in motor izjemnega vzpona, ki sta ga opravila, in Šrauf, ki komaj šepeta zaradi hude angine, ki se mu spreminja v pljučnico. Tu sta Marko in Iztok, malo nesrečna zaradi smole, pa vesela našega skupnega uspeha. Matjaž, ki neutrudno snema, in zdravnik Žare, vesel, da so vsi njegovi "pacienti" končno na varnem v bazi. Pa seveda Tone, ki je imel vse niti odprave v svojih rokah in ne more skrivati zadovoljstva pod svojo snežno belo brado.

Kangčendzenga 91: ... S Stipetom nekaj dni pred ostalimi doseževa Katmandu. V domovino moram sporočiti, da sta Mariča in Jože za vselej ostala na gori. Še nekaj trenutkov in dvojce družin doma bo zajela nedopovedljiva žalost. Težko, negotovo vrtim številčnico in med čakanjem na zvezo mi pride na misel posvetilo iz Škarjeve knjige *Jalung Kang*: "Knjigo posvečam njim, ki brez krivde krivi trpijo. Ne alpinistom – ti vedo za ceno, ki jo bo morda treba plačati. Posvečam jo njim, ki jih puščamo v negotovosti in morajo kazati pogumen obraz, ko jih razžira stiska. Njim, ki morajo včasih plačati najvišjo ceno, pa si težko odgovorijo, za kaj. Njim torej, ki jih "bojevniki za neke svetle cilje" puščajo zlomljene, ranjene in trpeče ob robu svoje poti.

Anapurna 92: ... Po kosilu s Tonetom trezno in sproščeno analizirava dogajanja na odpravi in prideva do enakih zaključkov. Glede na vremenske in snežne razmere v južni steni Anapurne tokrat nismo imeli možnosti za uspeh. Svoje je dodala še francoska tragedija v smeri desno od našega poskusa. Glede na dosedanje slovenske uspehe v Himalaji bo ta neuspeh le neznatno zmanjšal naš v svetovnem merilu zelo visok odstotek uspešnosti. Škoda je le za tiste, ki jim je bila ponujena priložnost, pa je niso izkoristili. Znanje in izkušnje, ki bi jih lahko pridobili, če bi seveda hoteli, so za vsakega posameznika največji kapital. Tudi na neuspešni odpravi je takih možnosti ogromno, morda celo več, kot na uspešni. Prišel pa bo tudi čas za nov poskus na Anapurni.

Anapurna 95: ... 31. marec je petek in v Katmanduju vlada prava zmeda. Pričakujemo dva pomembna gosta. Prihajata Hillary Clinton in Tone Škarja. Na letališču ju pričakuje velika množica. No, morda jih je bilo za Hillary nekaj več, vsekakor pa smo bili mi Toneta bolj veseli ... 29. aprila ob osmi uri in deset minut, Davo z utrujenim, a neverjetno zbranim glasom pove: "Halo baza, tukaj vrh." Huronsko vpitje se razleže po oddajnikih ... Vodjo Toneta počakam na taboru I. Ko pride, veselju ni ne konca ne kraja. Objemamo se, fotografiramo, proslavljamo. Slovenski projekt 14 x 8000, je po dvajsetih letih dokončan.

Everest 96: ... Med čakanjem na jake, ki naj bi nam odnesli tovore proti dolini, se s Tonetom odločiva za

vzpon na 6548 metrov visoko sedlo Rapju La, edino od štirih velikih sedel Everesta, na katerem še nisem bil. Le kako uro in pol je oddaljeno od baznega tabora. Z vsakim korakom se nama odpira lepši pogled na Everestov severovzhodni greben, na katerem sta leta 1982 med poskusom prvenstvenega vzpona umrla Peter Boardman in Joe Tasker. S sedla pa se nama odpre eden najosupljivejših in nenavadnih razgledov v vsej Himalaji. Dobrih 1500 metrov pod nama se razprostira dolina Kangsung, nad njo pa kipi v nebo mogočni Makalu, peta najvišja gora sveta.

Daulagiri 98: ... Bistvo kadrovskih odprav, ki jih je KOTG prirejela vsakih nekaj let, je bilo v tem, da mladi plezalci pridobijo pomembne osebne izkušnje z višino 8000 metrov. Verjel sem, da s svojimi izkušnjami lahko koristim mladim, zato sem se udeležil odprave na Daulagiri, ki jo je vodil Tone Škarja. Začelo se je slabo. Že na pristopnem pohodu nam je vihar raztrgal šotore, večina nosačev nam je pobegnila v dolino, gora pa nas s slabim vremenom in plazovi dolgo ni spustila više od 7500 metrov. Kazalo je že, da bomo šli brez vrha domov, a sta potrpežljivost in predanost cilju nazadnje le prišli do izraza. Kar sedem mladih je doseglo vrh. V naslednjih letih je večina od njih pridobljene izkušnje dobro vnovčila na številnih zahtevnih odpravah v Himalajo.

Čo Oju 01: ... Eno mesto v ekipi prve slovenske policijske odprave v Himalajo pa smo prihranili za Toneta Škarjo. Zaradi dosedanjih zaslug za razvoj slovenskega himalajizma. Naj vsaj enkrat neobremenjen potuje v njemu tako dragi Tibet. Ker sem vedel, da na odpravi ne zdrži in ne more biti brez dela, sem ga prosil, naj ima na skrbi stike z nepalsko in tibetansko planinsko zvezo. Vodil pa bo še manjši trekking, ki ga bomo pripravili v okviru odprave.

Kolikor bolj so se megle razgrinjale, toliko dlje so se odpirala nadstropja oblakov. Dnevno kipenje monsunske vlage se je umirjalo in polegalo v debele in vse bolj gladke sive sloje. Levo od griča se je za vsemi pasovi, pa še vedno pred zadnjo oblačno steno, pričela risati trikotna senca. Kot bi s tenkim svinčnikom vlekel po sivem papirju. Oblak? Ne. Trikotnik je bil prekinjen z oblačnimi vodoravnici, vendar negiben. Gora. Himalaja. ...

Jalung Kang. Borec, 1987

Ama Dablam 05: ... Članom slovenske jubilejne himalajske odprave na Ama Dablam, posvečeni 30-letnici prvega slovenskega vzpona na Makalu, se je pridružil tudi Tone Škarja, ključni mož slovenskih himalajskih dogajanj od leta 1965 do danes. Z njegovo prisotnostjo bosta tako zamisel kot izvedba odprave le še pridobila zlahtnost in vrednost.

Pumori 09: ... Spomladi 2009, ob 30-letnici našega vzpona na Everest, je Tone Škarja organiziral in vodil jubilejno odpravo na sedemtisočak Pumori. Po dveh padcih plezalcev v steni, ki sta se sicer srečno končala, nam je postalo jasno, da so praznovanje obletnice, snemanje filma in še zahtevno plezanje na visok vrh nekoliko preveč za nas. Zato smo se toliko bolj posvetili snemanju, druženju, raziskovanju in obujanju spominov ... Zaradi oslabelosti si je Tone za povratek na Gorakšepu najel konja. Malo nas je skrbelo, kako bo prenesel transport. A že kot vojak Jugoslovanske ljudske armade je menda nekajkrat prejahal Nevesinjsko polje, dolino Neretve in pol Romanije. Ni vrag, da tokrat ne bi zmozel ježe do Lobuč. Opazujem ga, kako kljub utrujenosti in izčrpanosti dostojanstveno odjezdi. Kot general slavne armade. Še dolgo gledam za njim, ko skupaj s konjem počasi izginjata za morenskimi griči Everestovega ledenika ...

Viki Grošelj

Tone Škarja na 6548 metrov visokem sedlu Rapju La pod Everestom, leta 1996. V ozadju 8481 metrov visoki Makalu.

Foto: Viki Grošelj

Acta, non verba!¹

¹ Dejanja, ne besede

V eni mojih najljubših knjig piše avtor o človeku, ki je bil občudovanja vreden mož, kalil se je v težavah, odkrival je nove poti v neznanih deželah, vse življenje je iskal svoj severozahodni prehod in knjigo začne z besedami: "Dodeljeno mi je bilo, da sem imel nekoliko dotika z možem, ki je bil znamenit in nenavaden; in srečeval sem ga slučajno zmeraj v razdobjih, važnih za zgodovino moje dežele. Mislim, da je v svojih najboljših trenutkih domovini bolj resnično koristil, kakor so ji vojščaki, državniki in pisatelji večjega slovesa."

Tega sem se spomnil zdaj, ko je odšel od nas Tone Škarja. Ne morem in ne znam napisati romana o njem, to tudi ni nekrolog, napisal bom samo nekaj drobnih utrinkov in spominov na velikega človeka, ki je odšel, ker je moral oditi. Zapustile so ga moči. Saj je bil ponosen na to, da je barasab. Na vsaki odpravi, kadar so bile velike težave, neuspehi, ko nas je gora zavračala, nas je bilo strah in je bilo že vse na meji mogočega, smo se vedno čutili kljub vsemu bolj gotovi, ker je bil z nami Tone, on bo to rešil. Poznal ga je ves Katmandu, ves Nepal, vsi Šerpe po Nepal, vsi so s spoštovanjem izgovarjali ime Mr. Skardža. Izžareval je dostojanstvo in spoštovanje. Pa so bile tudi velike tragedije. Ko smo na Jalung Kangu izgubili Boruta Berganta in smo se na Pang Pemi ob velikih skalni steni poslavljali od njega, je bil zelo prizadet, rekel mi je: "Nikoli ne bi šel na nobeno odpravo in še posebej ne bi nobene odprave vodil, če bi vedel, da bom koga izgubil." Na Kangčendzengi smo izgubili

*Kangčendzenga s severa: levo glavni vrh, desno Jalung Kang
Foto: Damijan Meško*

Maričo in Jožeta. To so bile težke ure in težki dnevi. Bila sta na hribu pod vrhom. Megla je zagrnila hrib, v bazi se snežilo. Ob štirih popoldne se je s hriba oglašil Jože. Imel je komaj razpoznaven glas: "Zelo naju zebe, sva 150 m pod vrhom. Nimava več kisika, Mariča hoče gor, jaz sem bolj za dol." Škarja je ponavljal v aparat in zahteval: "Morata dol! Takoj začnita sestopati!" Zahteval je Maričo. Čez dolgo časa se je Mariča oglasila. Tudi njen glas je bil povsem zlomljen in slaboten, govorila je počasi, kakor v sanjah: "Veš kakšna šansa, 150 m pod vrhom. Ampak res naju zebe in zelo sva slaba." Sledili so Tonetovi obupni klici, prošnje in

*Tone Škarja v baznem taboru na Kanču 1991
Foto: Damijan Meško*

ukazi: "Takoj se morata vrniti!" Vsi smo vedeli, da se ne bosta več vrnila. Sedeli smo v velikem šotoru jedilnice in molčali. Padla je kakšna beseda, nekdo je kaj spregovoril, toda samo pogledali smo ga in molčali. Šel sem iz šotor, pred plahto, ozrl sem se navzgor h Kanču, mračilo se je že, Mariča in Jože, tam daleč zgoraj, mraz, veter, led, sneži, onemogla, sama, izgubljena, umirajoča. Kako je to doživljal Tone, ve samo on. Naslednji dan dopoldne, ob pol enajstih, je prišel k meni v šotor, z vrha Kanča ni bilo več glasu, rekel mi je: "Zdaj je jasno, da sta umrla. Od zdravnika pričakujem, da bo dvigal moralo." Potem smo se vračali po ledeniku, nazaj v življenje in tam na ledeniku sva s Tonetom še valila velike skale v ledeniška jezerca: za svobodno Slovenijo! Rad je imel Slovenijo.

Anapurna je bila srečna odprava. Če bi Drejc Karničar ne izgubil vseh prstov na stopalih, bi bila to do kraja srečna odprava. S Tonetom sva na taboru ena popravljala šotor, od nekod je priletel droben ptiček, velik kot naš vrabec, samo nekoliko bolj košat in zelo lepe vijoličnorjave barve. Od kod je priletel, ne vem. Tam ni bilo nobenega drevesa, nobenega grma, nobenega zelenja, samo sneg in skale in led. Gledal je od daleč, kako zlagava in postavljava palice, sonce je prijetno sijalo, tako da se je Anapurna veličastno bleščala v soncu. Ko sva končala, sva sedla na velik ploščat kamen sredi snega in se pogovarjala. Govorila sva o veselju, o stvarstvu narave, ki je prečudovito urejeno, govorila sva o življenju in tudi o tem, kaj je potem, tu se nama je pogovor ustavil, odgovora nisva vedela. Med tem se nama je droben ptiček približeval, vedno bliže je skakljal k nama, priskakljal je po kamnu tik do Tonetove roke, lahko bi ga prijel, bila sva ganjena. "Nisva nevarna zanj," sem rekel. Tone je dodal: "Zanj smo velikanske pohlevne živali, ki jih je že kdaj videl, hodijo po gori in sploh niso nevarne. Tako si ptiček misli," je rekel Tone in se nasmejal in ptiček je odfrčal.

Odprava na Kangbačen 2007 je bila Tonetovo slovo. Kangbačen je bila njegova prva odprava v Nepal daljnega leta 1965. Ta njegova prva ljubezen se je zasidrala vanj za vse življenje. Pozneje je vodil zelo uspešno odpravo na Kangbačen leta 1974, odpravo na Kangčendzengo in najuspešnejšo in najodmevnejšo odpravo na Everest. Vem, da je bila njegova velika zadnja želja, da bi Slovenci preplezali še zahodni greben Kangbačena. Toda to mu ni bilo več usojeno. Prišli smo do razpotja, kjer se je odcepila pot pod Kangbačen. Ves dan smo iskali to pot, kako bi prišli do baze, toda pot je bila tako spremenjena, nepremagljiva, za jake povsem neprehodna, tudi nosači so se zbalii te poti in so se uprli. Tone se je odločil za glasovanje: vsi so bili za to, da je pot naprej nemogoča, na koncu se je sprijaznil s tem tudi Tone in naslednji dan smo odšli na Lonak in naprej na Pang Pemo, na tisto prelepo travnato ravnico pod Kančem, kjer smo bili že pred leti, ko smo osvajali Jalung Kang. Naslednje dni se je Tone zadrževal v bazi, spodbujal je fante pri njihovih prizadevanjih, ko so osvajali vrhove v okolici Kanča, toda to ni bil več Tone, veliki barasab, nekaj se je v njem zrušilo, podrl.

Nihče se iz Himalaje ne vrne enak, kot je bil pred odhodom v Himalajo.

Včasih pomislim, da njegova knjiga *Po svoji sledi* še ni bila njegov magistrale, ker so njegov duh in njegove misli ostali bistri do konca. Toda zadnji čas, zadnje dni so ga moči povsem izdale. Kar zrušil se je, težko je govoril, rad bi še veliko povedal in napisal, toda ugasnilo je tudi njegovo pero. Ko je njegovo življenje že ugašalo in se je poslavljajal od osebe, ki mu je bila v zadnjem času najdragocenejši steber življenja, je bila njegova zadnja izrečena beseda – zbogom.

Tone je iskal svoj severozahodni prehod. Našel ga je na zahodnem grebenu najvišje gore na svetu, na Everestu. Moj priljubljeni pisatelj je zaključil svojo knjigo: "To zveni kakor njegov glas. Oh, ne! Kar je bilo v tem možu, tega ne morete ubiti!"

Namaste, Tone, osti jarej, veliki Slovenec. Zdaj ti že veš, kako je tam, kjer se je najina misel ustavila, ko sva se pogovarjala pod Anapurno: kaj je potem. ●

Damijan Meško

Andrej Štremfelj in Uroš Rupar klešeta nagrobni kamen za Maričo in Jožeta.

Foto: Damijan Meško

Himalaja! Nisem verjel, ko sem jo gledal skozi okno letala med New Delhijem in Kalkuto. Še vedno so bile prej sanje kot resnica, ko se je nekega večera – bilo je v vasi Manglopore – pretrgal monsun toliko, da smo videli Everest, Makalu in Kangčendzengo. Tudi s planine Ramtang je bilo vse še zelo podobno pravljici. Le naš vrh se je včasih zarisal na nebu, potem pa do dna ledenika ni bilo razen oblakov ničesar. Tako neresnična, nepovezana z našim svetom je bila tista bela kupola. Potem je vse postalo hudo resnično. Redek zrak, slaba hrana, bolezni, dež in moker sneg na ledeniku, vse je bilo res. Resnica je bila neskončna ploščad, resnica tudi labirint serakov pod Sedlom belega vala. Še kako resnično smo izkopavali šotore dvojke in trojke, ki jih je zasul meter novega snega, da smo imeli kje spati. Resničen je bil mraz, ki nas je stiskal v premajhnih šotorčkih, resničen veter, ki je opletal z njimi, in resnično ivje, ki nam je zato vso noč padalo s platna na obraz. Manj resnična je bila velika vesina, ki nam je podarila ključ do gore, pa smo ga zavrgli in hoteli biti pametnejši od narave. Moreče sanje so bile, ko smo hoteli doseči goro skozi zadnji vhod, pa tam ni bilo vrat, in svinčen obup, ko smo zaman prosili za zavrženi ključ.

Stene mojega življenja. Založba Obzorja, 1975

Sled je globoka

"Tone, na vrhu sva!" Stavek, ki ga je Nejc Zaplotnik izgovoril v radijsko postajo, ko sva stopila na vrh Everesta, je zaznamoval neki trenutek, neki dogodek, neko odpravo in moj odnos s Tonetom. Bil sem mladenič, on pa zrel mož. Tak je bil tudi najin takratni odnos. Moj spoštljiv, njegov profesionalen, kot mora biti odnos vodje velikega projekta, kot je bil Everest. Z leti sva se na številnih odpravah zelo zblížala. Ob lanski štiridesetletnici vzpona na Everest, ko je bil čas za poglobljeno analizo spominov, sem ugotovil, da ga pravzaprav iz leta v leto bolj spoštujem, pa čeprav sva že dolgo tega prešla na "ti" in sva se pogovarjala kot prijatelja. On realist, jaz romantik. V začetku sem imel občutek, kot da ne pozna čustev, kasneje pa sem ugotovil, da jih zna le dobro skrivati pred tistimi, ki jim ne zaupa popolnoma.

Kot vrhunski alpinist je bil dolgo časa nekoliko zapostavljen, saj ni prihajal za tiste čase iz pravega okolja. Na svoji lastni koži je zelo zgodaj izkusil, kaj pomeni slabo politično vodenje odprave. Verjetno se je prav zato razvil v tako dobrega vodjo in relativno zgodaj opustil svoje alpinistične ambicije in jih popolnoma nadomestil z vodenjem odprav in Komisije za

odprave v tuja gorstva. S tem je postal tudi strateg slovenskega alpinizma v smislu odprav. Zaupanje si je vsekakor pridobil z odličnim vodenjem odprave na Everest.

Bil je neverjeten strateg z vedno jasno zastavljenimi cilji in zelo pragmatičen. Kljub mojemu vzponu na vrh Everesta je moralo miniti še nekaj let, da sem si pridobil njegovo zaupanje. Pomemben mejnik v najin odnosih je bila izvidnica za Šiša Pangmo. Tam sva prvič preživela relativno dolgo časa skupaj, neobremenjena z visokotelečimi cilji. Imela sva čas za pogovor, čas za to, da sva lahko primerjala najina odnosa do alpinizma, najin svetovni nazor in najin pogled na življenje. Absolutno se v vsem nisva strinjala, našla pa sva dovolj stičnih točk, da sva v nadaljevanju lahko sodelovala. Zdi se mi, da je tam, ko sva na hitro in povsem nenačrtovano preplezala šesttisočak Ledeni zob, spoznal, kaj mi alpinizem pomeni in nekako me je vzel za svojega. To pa ne pomeni, da sva se v nadaljevanju v vsem strinjala. Vedno pa sva našla toliko skupnih točk, da sva lahko hodila skupaj.

Dve desetletji razlike v starosti. Moja mladostna impulzivnost in njegova zrela umirjenost sta si še kdaj

*Tone Škarja in
Andrej Štremfelj, ko
sta leta 2002 skupaj
plezala v Ojstrici.
Arhiv Andreja
Štremfija*

prekrižali kopja, pa vendar sva vedno nekako sklenila premirje. Po uspešnih odpravah na Šiša Pangmo in Kanč, on je bil vodja, jaz pa sem prišel na vrh, se je moja alpinistična pot ločila od njegove vizije slovenskega alpinizma. Kljub temu mi ni nikoli nasprotoval in vedno so tudi moji cilji dobili finančno podporo. Vedno sem občudoval njegovo uspešnost pri zagotavljanju sredstev za odprave, sposobnost komunikacije in neizmerno voljo in vztrajnost. V letih, ko je bilo sistemskega denarja za alpinizem malo, vrhunskih alpinistov, ki so želeli plezati v tujih gorstvih, pa veliko, so bila sredstva sponzorjev ključnega pomena. Z večjimi projekti je spretno zagotavljal sredstva

tudi za manjše, manj odmevne in medijsko manj zanimive cilje.

Cenil je moje dosežke, čeprav mi tega naravnost skoraj ni povedal. Izvedel sem od prijateljev iz knjig ali člankov. Z leti se seveda vse spremeni. Na eni strani želja po pohvali postane nepomembna, na drugi pa je priznanje vedno lažje izreči.

Tone, v svoji knjigi se sprašuješ, zakaj so naše sledi različno dolge. Ne vem. Slutim. Vem pa, da je tvoja sled globoka in bo ostala vidna še dolgo. Vesel sem, da imava v tej sledi nekaj stopinj skupnih.

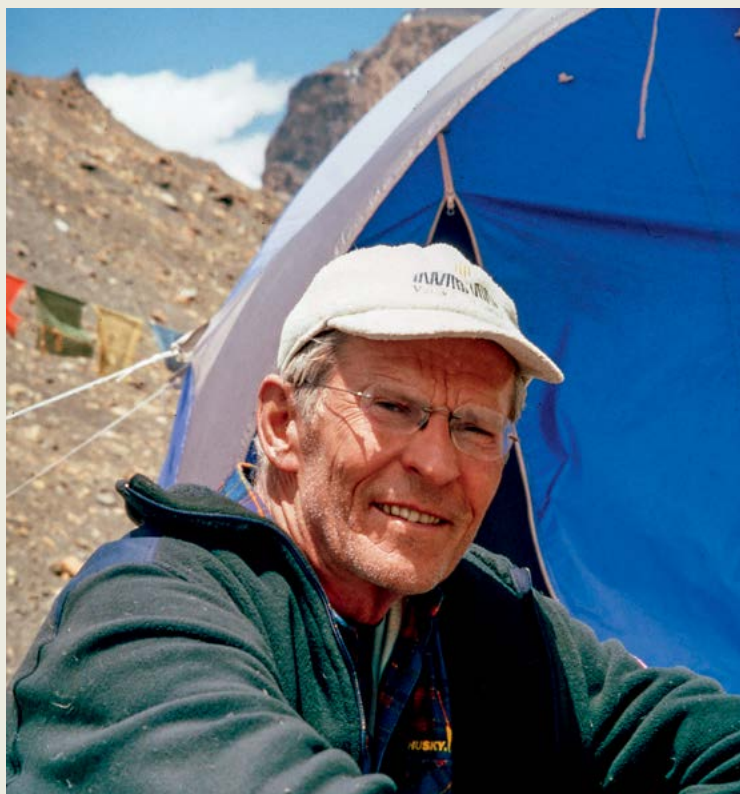
Hvala ti za sled, ki si jo pustil! ●

Andrej Štremfelj

Barasab Tone

Nemirno se sprehajamo okoli šotorov baznega tabora pod Daulagirijem. Danes imamo prvič resno možnost, da pridemo na tako zeleni vrh najlepšega osemtisočaka na svetu. Gori sta Miha in Grega. Sama ušesa so nas, ko končno zaškrta v radijski postaji. Oglašuje se Grega: "Tone, sva na višini 7800 metrov, malo oklevava, saj se okoli Anapurn (na drugi strani doline reke Kaligandaki, op. p.) nabirajo oblaki." "Saj ne plezata na Anapurne, ampak na Daulagiri!" jima kot iz topa, skoraj jezno, odgovori Tone. "Vremenska napoved je lepa, časa imata še veliko, kar naprej!" še doda in zaključi pogovor. "Srečno!" Čez nekaj ur se Miha (Marenče) in Grega (Lačen) javita z vrha. Takšen je bil Tone, takega se bomo spominjali. Direkten, da je včasih kar bolelo, a slej ali prej smo si vedno priznali: "Prav je imel!"

Kadrovska odprava na Daulagiri (1998) je bila moje prvo srečanje s Himalajo in moja prva izkušnja s Tonetom. Na srečo nas je bilo v ekipi dovolj mladih, da smo se, večinoma z bolj ali manj črnim humorjem, lahko uspešno "branili" Tonetove karizme. Vsak posameznik ne bi zdržal. S svojo ostrino, načitanostjo in življenjsko modrostjo nismo imeli šans, še Tedi (Golob, op. p.) ne! Ni se velikokrat smejal pred nami, približal se nam je šele po tem, ko nas je sedem prišlo na vrh. Videlo se je, da je bil vesel, odprava je bila uspešna! Praznili smo zaloge piva v vseh lodžih in hotelih na naši poti. Marsikateri večer na poti nazaj, ki se je zavlekel do jutra, se je tudi Tone zadržal z nami "ta mladimi" dlje kot po navadi. Nihče med nami ni bil strasten kadilec a tiste večere smo na koncu kadili vsi. Tudi Tone, ki je nehal kaditi pred desetletji, se je tu predal. Tisti gib, ko cigareto zavrtiš ob robu pepelnika, da nastane žareča konica, je kazal na nekdanjo, premagano, a še vedno avtomatizirano navado. S kakšno vnemo nam je govoril zgodbe iz svojega časa. Bil je res veliki plezalski mojster, večji od mnogih, ki jih je vodil na odpravah. Nikoli se s tem ni bahal. Tistim,

Tone Škarja v Himalaji Foto: Tomaž Jakofčič

Še pol ure in na vrhu bom. Za vrh mi je pravzaprav vseeno, a moram čezenj do severnega pobočja. Zdaj je tam že senca in težko bom našel prehod čez rob. Imel bom težave in spoprijel se bom z njimi. Če bo težje, kot upam, se bom bolj potrudil in bolj bom previden. Če ne bo težje, bom pazil na skrite pasti in vesel bom, če jih ne bo. Še pred polnočjo bom na Sedlu. Tam so prijatelji. Soba je topla, gotovo bodo skuhalili čaj. Jutri bomo šli skupaj v Planjavo. Če ne bo vremena, bomo šli skupaj v dolino. – Še malo. To ni bil vrh, bila je le grba tik pod njim. Veter je čisto ponorel. Rad bi, da bi mi odnesel misli, pa jih noče. Škoda. Imam pa tudi srečo. Zaganja se v mojo senco, te pa ne more odnesti.

Po svoji sledi. Planinska založba, 2011

V Nepalu
Foto: Tomaž Jakofčič

ki so prebrali njegovo knjigo *Stene mojega življenja* ali kasneje *Po svoji sledi*, se ni rabil. Številne njegove smeri v slovenskih stenah so še danes trd oreh za alpiniste. Kamniška v Koglu, Trikot in Šimenc-Škarja v Dolgem hrbtu, Direktna v Štruci in Plošče v Skuti so smeri in njegovi spomeniki, ki bodo še veliko generacij spominjali nanj. Preplezal jih je v zanosu mladega in kasneje zrelega alpinista. Ob razcvetu slovenske "himalajske pravljičice" se je umaknil z mesta "capocorde" (prvi v navezi op. p.) in se resnično posvetil vodenju Komisije za odprave v tuja gorstva. A plezati ni nehal nikdar, vedno je bil z mislimi v strmih stenah in redno je izvajal za njegova pozna leta prav drzne plezalne podvige. Večinoma sam!

Navzven do večine alpinističnih kolegov ni kazal veliko čustev. A njegova dejanja so kazala veliko dobroto in pravičnost. Bilo je ob vračanju iz baznega tabora po divji dolini reke Myagdi Khola. Da bi prihranili dan hoje, je Tone odredil daljše etape. Vsak dan smo hodili 13 ur. Po zajtrku smo se razkropili in vsak je bolj ali manj hodil sam, na poti srečal kakega tovariša, poklepetal in odšel dalje. Tone je pohod v bazi začel v starih *supergah*, ki jih je hranil v sodu v Katmanduju. Po dnevu hoje po neskončnih ledeniških morenah so mu podplati roketnih *superg*, katerih plastika je v dolgih letih preperela, razpadli. Tretji dan pohoda sem ga tako srečal šepajoč zgolj v srebrnih višinskih vložkih, z velikanskimi žulji na podplatih. "Svoje gojzarje sem poklonil nosaču, ki je, revež, hodil po ledeniku v natičkah. Drugih čevljev nimam več, vsi ostali pa imate manjše noge ..." je pojasnil ob mojem začudenju nad nenavadno in skrajno neudobno obutvijo.

Prav do konca je ohranil ostro in modro misel. Na mnogo objav v medijih je podal kratke komentarje, ki so vedno znova zadeli bistvo. Dobiti pohvalo od

njega, čeprav hitro, po elektronski pošti, mi je pomenilo veliko, morda celo največje priznanje dobrega "izdelka". Bodisi za moj alpinizem ali pisanje. Prišlo je namreč iz ust pisatelja in najbolj pravovernega alpinista, ki je kljub visoki starosti in dolgega pokoja v smislu vrhunskega alpinizma še vedno povsem jasno vedel, za kaj gre. Redno, vsaj nekajkrat na leto sva si izmenjala elektronska pisma, ob vsaki priliki poklepetala v živo. Zadnjič februarja letos. Pripravljaj sem predavanje in ga želel obogatiti z modrimi mislimi. Spomnil sem se odličnega intervjuja, ki ga je Tone imel v *Sobotni priligi* dolgo nazaj, leta 1999. Bistvo tega je bil morda najbolj romantičen opis gonila alpinizma: "Za rožo lepoticke ...!" Na spletu tega ni bilo moč najti, zato sem ga prosil za pomoč pri iskanju starega pisanja. Naslednji dan sem ga imel pri sebi! Um, spomin in sposobnost pisanja so bili ostri in čisti do zadnjega dne!

Ljudem, ki se celo življenje aktivno ukvarjajo z alpinizmom in v spoštljivi starosti umrejo v postelji, se dela krivica. Mlade alpiniste, ki se ponesrečijo v cvetu mladosti in moči, ohranjamo v spominu prav takšne, mlade in močne. Ostarele alpiniste je pred smrtjo obvarovalo nekaj več, morda le kanček nečesa več. Morda previdnosti, moči, spoštovanja ali zgolj sreče. V življenjski tekmi so se odrezali bolje, a čas naredi svoje in nasledniki jih bodo ohranili kot stare gospode s počasnim korakom. Njihova moč in sijaj nehote zbledita v dolgem življenju. Tonetu Škarji se tega ni treba bati. Ob vsem, kar je dal skozi, je dočakal lepo starost. A bo ob vseh knjigah, ki nam jih je dal, ob vseh zgodbah, ki smo jih slišali ali doživeli z njim, ob vseh naukih, ki nam jih je velikokrat mimogrede podtaknil, živel večno! Hvala, Tone! ●

Tomaž Jakofčič

Modri strateg

Težko si je predstavljati bolj zgoščen prizor sreče kot tisti trenutek, ko alpinist stopi na vrh najvišje gore sveta. Biti takrat najvišji človek na svetu je nagrada za vsa predhodna tveganja in napore. To je tudi najbolj kritičen trenutek v življenju alpinista, ker je osvojiti vrh samo pol prehojene poti. Veliko nevarnejša polovica je spust v dolino. Ko je cilj osvojen v vsakem drugem športu, sledi odhod v garderobo in tuširanje s toplo vodo. Alpinistom pa preostane še ena bitka, morda najtežja, spust v dolino in povratek v življenje.

Počutil sem se resnično evforično, zavedajoč se sreče, da sem uresničil sanje mojih nešteti prijateljev. Na krovu sveta *Dalmoš* z okusom soli na koži. Še do včeraj se je to zdelo nemogoče, danes pa je zmaga okronana s slovenskimi in nepalskimi prijatelji.

"Tone, na vrhu smo," je vpil Šrauf v radijsko postajo. Tone se je javil, a Šrauf je še kar tulil: "To je za Vikija, Marjona in vse ostale ..."

Nad Everestom se je kazalo neurje, začelo je snežiti in pihati. Sestopali smo po smeri pristopa. Ves čas so mi v ušesih odzvanjale Šraufove besede: "Bodite previdni!"

V ameriškem skoku smo doživeli prvo dramo. Ang Phu ni imel plezalnih izkušenj, še manj pa izkušenj sestopanja v skali. Vrvi nismo imeli, da bi ga spuščali na kritičnih mestih. Tako smo ga spuščali s kratko vrvjo, ki smo jo sproti podaljševali. V nekem trenutku je bilo tudi meni težko, spustiti sem se moral kakšnih pet metrov po navpični steni. Zaradi vetra sem imel zasnežena očala. Ker nisem nič videl, sem jih snel. V trenutku sem imel oči polne drobnih ledenih kristalov in spet nisem nič videl. Zaprl sem oči pred novim udarcem vetra. Ko sem jih poskušal ponovno odpreti, sem ugotovil, da imam popolnoma zlepljene trepalnice in spet nisem videl nič. Z eno roko sem se prijemal borge oprimka, z drugo pa z golimi prsti skušal odtaliti trepalnice. To se je večkrat ponovilo. Bil sem obupan

Everest
Foto: Tone Škarja

Foto: Stipe Božić

in besen, vendar pa potrpežljiv, da bi preživel. Potreboval sem več kot 30 minut, da sem premagal borih pet metrov višine. Sneg z vetrom je vztrajal, potrebna je bila maksimalna koncentracija, ker bi vsak napačen korak lahko bil usoden.

Sedimo v kuhinji in pijemo ne vem že kateri čaj z mlekom. Fantje so veseli. Sem sam vesel? Ne vem, čisto tudi še ne morem verjeti. Predolgo, deset let, sem želel, da pridemo gor, da bi bilo to lahko kar takoj sprejeti. Le počasi prihaja spoznanje. Prišli smo gor.

Pokvaril se nam je letalski motor in na letališču so nas sprejeli gasilci. Toda na vrhu smo.

Ukradli so nam denar. Lovila nas je voda, davila pljučnica. Nosili so nas plazovi. Stokrat je dvom stisnil srce.

Na vrhu smo!

In še prej, koliko ljudi je delalo in dajalo, da smo odšli. Naj se le srečno vrnemo, so rekli. Pa to najbrž ne bi bilo dovolj. Pred devetimi leti so prijatelji jurišali v hrib in vpili: "Jugoslavija!" Ni bilo dovolj.

Omagali so na veliki vesini. Skoraj umrli so dve uri pred vrhom. Ni bilo dovolj.

Na vrhu smo!

In nenadoma me to spoznanje zalije, kot je goro zalila tista rdeča plima, ene koščice ni več trdne v meni, zakričal bi, pa lahko samo še zbežim ven izpod ponjave, pod zvezde.

Na vrhu smo!

Vržem se na skladovalnico drv in potem lije iz mene ves zatajevani strah, želja, napetost, jeza, sreča, vse, kar se je nabiralo celo desetletje in se je končalo pred eno uro.

Na vrhu smo!

Naj se zgodi kar koli, to ostane. Na vrhu smo!

Kangbačen. Mladinska knjiga, 1976

Noč nas je ujela na višini 8300 metrov. Noge sem imel čisto odrevenele, kot da ne bi bile moje. Skušal sem odgnati misel, da je to začetek omrzlin ali pa celo kaj hujšega. Tudi z rokami ni bilo nič bolje, gibi niso bili več usklajeni, počutil sem se kot zarjavel stroj. Šraufova naglavna svetilka je svetila samo 10 minut. Na takem mrazu so baterije neuporabne. Brez besede smo se lotili kopanja platforme v vdolbini v steni. V prhkem snegu to ni bilo težko. Potem smo se posedli na nahrbtnike in čakali. Noč pod vedrim nebom v Himalaji na višini 8300 metrov. Ali je to kdo sploh kdaj preživel?

O tem nismo hoteli misliti. Radijska postaja je utihnila, baterije so nehale delati, prepuščeni smo bili sami sebi. Tudi Tonetovega spodbujajočega in pomirjujočega glasu iz baze nismo več mogli slišati. Brez opreme za reševanje smo preživeli hladno himalajsko noč v coni smrti.

Nad Tibetom se je prebujala dolgo pričakovana zora, tokrat čudno grozeča. Morda zato, ker je sinoči Ang Phu rekel, da bomo vsi umrli. Začeli smo se spuščati po strmem žlebu v severni steni Everesta. Pod strmino je grozila 2000-metrška praznina, ki se je zaključila z ledenikom Rongbuk. Zdelo se je, kot da Rongbuk komaj čaka na novo žrtev. Po ozebniku smo se ob vrvi spustili na lažji teren. Medtem ko sem suval, da bi sprostil vrv nad sabo, sem izgubil derezo. Na srečo sem imel v led zapičen cepin, da sem se prijel zanj. Čeprav strmina ni bila huda, je sestop z eno derezo po gladkem ledu bil tvegano početje.

Na mojo srečo se je Tone Škarja izkazal za modrega stratega, ki je kot v vojni predvidel več scenarijev. Zanj je bilo najpomembneje, da se nobenemu izmed njegovih alpskih bojnikov nič ne zgodi. Vršni navezi, ki se je pripravljala na juriš na vrh Everesta, je ukazal, da namesto na vrh krenejo nam na pomoč. Matijevac, Kotnik in Bergant iz petega višinskega tabora so bili zjutraj pod Hornbeinovim ozebnikom, kjer so nas čakali. V nekem trenutku je Ang Phu zdrsnil in se smrtno ponesrečil. Kot je kasneje Tone povedal, je takrat bil obupan, vendar je ostal odločen vodja odprave. Vedel je, da sva s Šraufom še vedno v smrtni nevarnosti, predvsem jaz z eno samo derezo. Na srečo jo je Matijevac našel na dnu ozebnika, tako da sem lahko sam sestopal z gore.

Težko opišem žalost ob izgubi prijatelja na gori. Venomer se sprašujem, zakaj in kako se je to lahko zgodilo.

V intervjuju za mojo dokumentarno serijo mi je Tone zaupal, da je nekoč v mladosti mislil, da ne bi mogel preživeti smrti kakšnega člana svoje odprave. Verjetno je mislil na kasnejšo smrt Boruta Berganta na Jalung Kangu in Marije Frantar ter Jožeta Rozmana na Kangčendzengi. Na koncu pa je zaključil z besedami: "Človek vendarle lahko preživi vse, razen lastne smrti." ●

Stipe Božić

Izbor besedil Toneta Škarje: Mojca Volkar Trobevšek

Mož, ki je pustil globoke sledi v slovenskem alpinizmu

Nekje sem prebral, da je leta 1900 Fran Levec rekel, da bodo Slovenci ob sodnem dnevu pokazali Prešernove *Poezije* in rekli: "Nismo bili zastonj ustvarjeni. Usoda nas je zanesla na enega najlepših kotičkov sveta, na katerem smo se morali stoletja dokazovati in si prizadevati na različnih področjih, da se nismo utopili med številčnejšimi sosedi." Na ta način so se izoblikovale številne znane osebnosti, ki jih občudujemo in hvalimo.

Na pokopališču v Mengšu smo se pred dnevi poslovili od Toneta Škarje, moža, ki je pustil globoke sledi v slovenskem alpinizmu. Mož, ki sem ga spoštoval in imel rad. Z Mojco sva se odločila, da greva na pogreb, čeprav nisva vedela, kakšen pogreb bo, glede na zakone in uredbe v zvezi s koronavirusom. Na poti v Mengeš je močno deževalo in Mojca je med turbno vožnjo pripomnila: "Glej, še nebo joče za Tonetom!" Na pokopališču sva presenečena ugotovila, koliko Tonetovih prijateljev, znancev in občudovalcev se nas je zbralo. Bil je lep pogreb, takšen, kakršnega si

je zaslužil, Tonetovo krsto smo zasuli s prstjo in nekateri s cveticami.

Toneta sem spoznal med pripravami na JAHO Everest 79. Njegova pojava in resnost sta delovali avtoritativno in vlivali spoštovanje. Bil je resen in nekoliko zadržan vodja, ki je zahteval dosledno izvrševanje dogovorjenih, pogosto bi lahko rekel zaukazanih nalog. Toda le na ta način mu je uspelo, da je odprava dosegla svoj cilj. Občudovanje njegovega vodenja je toliko bolj opravičljivo, če se zavedamo, da je slo za jugoslovansko odpravo s člani iz treh takratnih republik z različnimi ambicijami in navadami. Dobro se je zavedal, da je vsak član odprave dragocen, pomemben in je treba spoštovati in upoštevati njegovo mnenje. Zdi se mi, da je bila odprava Everest pri Tonetu nekakšen mejnik, potrdil se je kot odličen vodja in odličen strateg. Imel je vizijo, kako nadaljevati alpinistično pot v najvišjih gorovjih sveta, predvsem v Himalaji. Postal je načelnik Komisije za tuja gorstva in jaz sem se znašel med člani te komisije. Pri vodenjih sestankov

*Tone Škarja na taboru 1 na sedlu Lho La (odprava Everest '79)
Foto: Tomaž Jamnik*

Foto: Tomaž Jamnik

je bil včasih nekoliko zaletav in nerazumljiv, tako da je bila potrebna kar velika pazljivost, da sem ugotovil, kaj natančno misli. Pogosto sem bil namreč pisec zapisnika sestanka, prav odlično pa že takrat nisem slisal. Popolnoma drugačna so bila njegova pisna dela. Vse, kar je napisal, je bilo kristalno čisto in jasno, v lepem jeziku. Ko sva nekoč razpravljala o problemu slabega sluha, me je podučil, da bi bilo to lahko od tablet proti malariji, ki smo jih požirali v davnih časih. Tone se je pri vodenju Komisije za tuja gorstva prizadeval za izbiro kakovostnih ciljev, za dotok sredstev za odprave in za pravično razdelitev sredstev med odprave, ki so imele opravičljive cilje. Usmeritev pri organizaciji odprav na osemtisočake je bila: na

osemtisočake po novih smereh. Ni bilo vedno enostavno, nabral si je nekaj nasprotnikov, ki so bili nezadovoljni z vlogo KOTG. Pri zbiranju denarja pa je bil pravi čarovnik. Donatorje je iskal kjer koli in kadar koli.

V svoji knjigi *Stene mojega življenja* je zapisal: "Vedno me je skrbelo za sotovariše. Tako v Himalaji kot vselej, kadar smo šli na katero koli plezanje, tudi na primer v reševalno akcijo ..." Nadaljeval je: "Nikdar nisem šel z gora, če nisem vedel za vse svoje prijatelje, kako je z njimi v skali. Šele ko sem se prepričal, sem se poslovil. Pomirjen. Skrb za vse to pa je ostala in bo v meni, dokler bom." S temi stavki je pokazal, da pod navidezno trdoto bije odgovorno in sočutno srce.

Deset let po zapisu omenjenih besed se je zgodil Jalung Kang. Vrh je bil dosežen, veselili smo se uspeha, načrtovali ponovne vzpone. Prezgodaj smo se veselili. Med sestopom je zdrsnil Borut Bergant, kljub iskanju naslednje dni ga nismo našli. Vkllesano ime izgubljenega tovariša na veliki skali sredi baze je edina priča o neizmerni izgubi, ki nas je doletela in strahovito prizadela, Toneta najbolj, skrivoma se je razjokal na ledeniški moreni. Doseženi uspeh je izgubil ves sijaj. Samo domov!

Tone je bil stvaren, kritičen in oster, nikoli pa surov, žaljiv ali nevljuden. Svoja stališča je znal povedati ali napisati takšna, kakršna so bila, čeprav so bila lahko boleča. Nikoli ni zahteval podrejanja svojim stališčem, želel pa je dosledno izvrševanje dogovorov. Takšen je bil prijatelj Tone Škarja, tako se ga spominjam, takšnega sem občudoval, spoštoval in imel rad. Ne bom ga pozabil, prevelik spomenik si je postavil. ◉

Tomaž Jamnik

Spomini na skupne poti

Ta dan, ko sem prejel žalostno novico, da je Tone Škarja zapustil ta svet in za vedno odšel v večnost od svoje družine, kolegov in prijateljev, me je oblila kurja polt. Nisem mogel verjeti, da ga ni več, saj sva še konec januarja skupaj šla na praznovanje prijateljice in pohodnice ob njeni sedemdesetletnici. Povabila je celotno ekipo iz leta 2010, ko smo obiskali grob pokojnega in tragično preminulega alpinista Tomaža Humarja pod goro Langtang Lirung. Prisedel je v avto in med potjo sva klepetala o vsem, nekaj pa tudi o zdravju. Malo je potožil, da ima težave s srcem in da slabo sliši in da uporablja slušni aparat. "Saj veš," mi reče, "že par let imam težave s srcem, pa še rahlo možgansko sem imel." "Tone," mu rečem, "kar dobro se držiš, glede na vse te tvoje podvige doma in v tujih gorstvih, poleg dela, ki si ga poklicno opravljal." Meni se je zdel v redu, dobrih čistih misli, tako kot vedno. Piker do trenutne politike, v katero sva

večkrat zahajala, ko sva se srečala. V tem pogledu sva bila na isti valovni dolžini.

Spoznala sva se daljnega leta 1985, ko je prevzel izdajo in organizacijo tiska koledarja pri Planinski zvezi Sloveniji. Ta lokacija mu je bila navsezadnje dolga leta tudi drugi dom. Planinska zveza nas je izbrala za izvajalca in tako sva sodelovala mnogo let. Ob branju njegovih planinskih, gorniških in himalajskih prispevkov sem ga mnogokrat povprašal še za njegovo osebno mnenje, kako je iti na treking v Himalajo. Leta so minevala, najino sodelovanje je vsakoletno šlo po ustaljenih tirnicah. Večkrat je predlagal in me povabil, če se pridružim trekingu po Nepal. Žal si nisem nikoli vzel pravega časa in si privoščil tritedensko odsotnost iz službe. Bližala se je 30. obletnica prvega vzpona na Everest 79. Povabil me je, da se lahko pridružim tej jubilejni ekipi, navsezadnje je pa tudi čas glede na moja leta, namreč na grbi sem jih imel že 61.

Brez velikega premišljevanja sem se odločil in šel z ekipo. Za sestanovca po lodžih sem imel Bojana Pollaka in tudi od njega izvedel marsikaj dobrega in pomembnega o teh gorah. Višina je tista, ki človeka najbolj utruja, povrhu pa je še smrtno nevarna. Po prihodu v Namče Bazar smo si vzeli dva dni počitka tudi zaradi višine. Tu sem uspel fotografirati monala – sveto ptico Nepala. Bojan je bil poleg in mi je povedal, da če srečaš to ptico, se boš zanesljivo še vrnil. Res sem se že naslednje leto. Po prihodu na Gorak Shep, kjer je že lepa višina, je le-ta prizadela tudi Toneta. Žal ni zmožil do Everestovega baznega tabora na obisk hrvaške ženske odprave. Naslednji dan so nam dekleta vrnila obisk in po kosilu jih je Tone nagovoril kljub zdravstvenim težavam. Na poti v Lobuche je zelo trpel in noč z veliko težavo preživel. Kolegi so ga prepričali in naslednje jutro naročili helikopter, da se je čimprej vrnil v Katmandu. Tam je hitro okrevljal in nas pričakal kot prava gorenjska grča. Pred odhodom domov smo poleteli za par dni v naravni rezervat Chitwan. Tone je organiziral izlet po pragozdu, bolj meni na ljubo zaradi opazovanja ptic, nosorogov in slonov. Za to gesto sem mu bil iskreno hvaležen.

Leta 2011 je pripravil obsežno monografijo *Po svoji poti*. Izvedba je bila spet zaupana naši tiskarni. Poprosil me je in mi prepustil, naj sam izberem materiale, da bo knjiga resnično kakovostna in da bomo nanjo vsi ponosni – tako avtor, izvajalci oblikovanja, tiska in vezave. Med izvedbo sva se večkrat dobila in med drugim mi je omenil, da ponovno organizirajo trekking naslednje leto okoli Anapurn, in sicer samo en del od Pokhara proti baznemu taboru Mačapučare – Ribjega repa. Tokrat sem mu povedal, da imam kolega, ki je bil pred enim letom na tej poti in se je zaradi slabega vremena vrnil. Imela sva že izbrano goro Chulu East na severni strani Anapurn za leto 2012. Poprosil sem ga, če bo pripravljen pomagati pri organizaciji in dovoljenjih pri znani agenciji. O tem nisem dvomil in to željo je v naslednjem letu tudi izpolnil. Knjiga je izšla, bilo je več zelo uspešnih predstavitev. Tone je bil zelo ponosen in zadovoljen s knjigo – svojim življenjskim delom.

Proti Nepalju smo odpotovali 3. maja 2012. Po prihodu v Katmandu so bili postopki kot v preteklosti, papirji pripravljeni za pohode. Del ekipe je že odšel na izbrani trekking, midva s kolegom Matjažem, Šerpo in tremi nosači pa smo šli proti pogorju Chulus. Tone je ostal v Pokhari in šel urejati v njihov Planinski muzej naš slovenski del, kjer so predstavljeni naši vzponi z osvojenimi vrhovi in podvigi v Himalaji. Tudi nama ni bilo vreme naklonjeno, vrha nisva dosegla. Glavnemu vodniku so pomrznili prsti na nogah, kaj drugega nam ni preostalo kot vrniti se nazaj v dolino. Nekaj dni nismo bili na vezi, Toneta je že skrbelo za nas, kje smo, ker je vedel za slabo vreme, mraz in na novo zapadli sneg. Po prihodu v dolino smo dobili vezo z njim in zadovoljstvo je bilo na obeh straneh. Tudi druga skupina je imela bolj slabo vreme, žal je v tistem času že prišel monsuni. Na koncu

smo še skupaj obiskali Planinski muzej in si ogledali naš himalajski kotiček. Slovence Janez in Micka v naravni velikosti v novih narodnih nošah. Tonetova zasluga, resnično je skrbel za ta slovenski del muzeja. Tudi tokrat je bil zaključek v Chitwanu pri temperaturi okrog 30 stopinj.

Po tem letu smo se s Tonetom največini srečevali pri kolegu, prijatelju dr. Mešku in njegovi ženi Simoni. Letošnje srečanje bo bolj žalostno brez Toneta, ki nas je s svojo prisotnostjo vedno razveseljeval in obujal spomine na skupne planinske pohode. Vedno je povedal kaj novega, prisotni smo pa še dodali kaj svojega in druženje je bilo popolno.

Tone, vse kar si dobrega storil pri najinem dolgotermnem sodelovanju, iskrena hvala. Če se ne bi srečala, sam ne bi nikoli videl Nepala, še manj teh prečudovitih gora, dobre ljudi, ki ti ostanejo za vedno v srcu, njihovo spokojnost in dobroto. Meni je ostal v spominu še živalski svet, neokrnjena narava, bistre reke in čisti zrak. Pogrešali te bomo, ostal boš nepozaben in naj ti bo lahka slovenska zemlja, v kateri počivaš, zapiha naj ti veter izpod kamniških planin. Počivaj v miru. ●

Rudi Tekavčič, Tiskarna Schwarz

*Rudi Tekavčič in
Tone Škarja leta
2009 v Nepalju
Arhiv Rudija
Tekavčiča*

Prvič sem te spoznal pri Alešu Kunaverju, ko me je povabil na sestanek za gradnjo šole za gorske vodnike v Manangu v Nepalju. Povedal mi je, da si dober, izkušen alpinist in boš vodil tedanjo jugoslovansko odpravo na Everest (Sagarmatha). Žal nisi več med nami, ampak tvoje uspešno vodenje odprave na Everest, Kangbačen in ostale različne aktivnosti v Himalaji v Nepalju bodo ostale žive za vedno tako v Sloveniji kot na svetu. Spomnili se te bomo kot dobrega prijatelja Nepala ter po tvoji pomoči in prispevkih za razvoj planinstva in alpinizma. Hvaležni smo ti tudi za predstavitev Nepala, njenih ljudi, kulture, flore in favne v svojih knjigah in člankih, ki si jih napisal po povratku z različnih odprav in pohodov v Nepalju, s čimer si povečal prepoznavnost Nepala v Sloveniji in svetu. Počivaj v miru!

Mag. Aswin Kumar Shrestha,
častni generalni konzul Nepala v Sloveniji

Najljubši mi je Triglav, nato Fitz Roy

Pogovor s Tomažem Jakofčičem

Tomaž, profesor tehničnega pouka, alpinist, alpinistični inštruktor in gorski vodnik z mednarodno licenco IFMGA, je inteligenčen, pronicljiv in odkrit sogovornik s smislom za humor, ki ne okleva, ko je treba povedati svoje mnenje. V mladih letih sta ga navduševala tudi taborništvo in klasična kitara, ki jo je igral devet let. Spisek pomembnejših vzponov je dolg, prostora malo, zato jih ne morem navesti. Prvenstvene vzpone in prve ponovitve je opravil v Triglavu, Alpah, Patagoniji, Tien Šanu, Karakorumu, Himalaji in Andih.

Tomaž Jakofčič
Arhiv Tomaža
Jakofčiča

V triglavski steni sta s partnerko Tino Di Battista leta 2011 preplezala novo, težko in zahtevno tiščometrsko linijo (IX/VII-VIII, 1000 m), ki sta jo po hčerki poimenovala Ulina smer.

Stal je na Daulagiriju, 8167 m, Gjačung Kangu, 7952 m, Everestu, 8848 m, (vodniška tura z gostom), Ama Dablamu, 6822 m, Trango Towerju, 6251 m. V športnem plezanju je zmogel smeri z oceno 8b.

Rodil si se v Nemčiji. Koliko si bil star, ko si prišel v Slovenijo?

Pet let, leta 1975 smo se vrnili v Slovenijo. Starša sta bila tam že pet let, ko sem se rodil. Klasična *gastarbajterska* zgodba.

S plezanjem si se zaradi staršev začel ukvarjati na skrivaj pri enajstih ali dvanajstih letih. Že kmalu si postal bogatejši za izkušnjo nesreče. Kaj se je zgodilo?

Mislím, da sem začel z enajstimi leti. Najprej sem plezal sam in raziskoval Turnc. Tik pred začetkom plezalne poti je na levi strani, pod rampo do Kapelice, temna stena, v kateri sem redno plezal. Odlomil se mi je oprimek, padel sem in obležal v nezavesti z zlomljeno roko. Zavedel sem se šele v avtu z dvema človekoma, ki sta me peljala v zdravstveni dom Šentvid. Doma je sledila totalna prepoved ukvarjanja s tem športom. Starša nista imela nobene gorniške podlage. Bil sem edinec in sta se bala zame. Moje početje sta čutila kot

neko stalno prežečo nevarnost. Oče je rekel: "Povej, kaj bi rad, in ti bom kupil, samo nehaj plezati."

Kdo oziroma kaj te je navdušilo za plezanje?

Prijatelj Noni iz Guncelj, ki je bil leto ali dve starejši, je že hodil v hribe s starši. Peljal me je na Turnc. V šoli nisem jedel malice, denar sem raje hranil za nakupovanje opreme. Takrat se je pri nas kaj dobilo samo v Slovenijašportu. Kupil sem dvajset metrov devetmilimetrskve vrvi in vsake toliko kakšno vponko. Z Nonijem sva dolge večere ogledovala katalog firme Sport-Scheck in sanjarila ob lepih plezalnih slikah. Nato pa še knjige, veliko gorniške literature sem prebral že v osnovni šoli.

Koliko časa je trajalo, da sta starša plezanje sprejela, če sta sploh ga?

Zelo dolgo. Zdaj je že jasno, da ga sprejemata, saj sem že skoraj v "penziji". Ko sem šel leta 1990 v Alpe in tam pomrznil, je bil to še vedno ilegalen izlet. Rekel sem, da grem smučat v Italijo. Zaradi omrzlin sem bil v bolnišnici, zdravljenje je trajalo dva meseca. Plezal sem z Mihom Peternelom, ki se je vrnil domov sam in povedal za nesrečo mojim staršem. Takrat se je izkazalo, da se še vedno ukvarjam s prepovedano dejavnostjo. Ščasoma je postala legalna, sprjaznila se pa še dolgo nista. Tudi ko sem šel na Everest, sem dejal le, da grem v Nepal. Ne vem, kako bi preživela dva meseca skrbi, če bi povedal po resnici. Tega prikrivanja mi nista zamerila, bila sta celo malce ponosna.

Tvoje pojmovanje alpinizma glede načina in sloga je ...?

Idealni alpinizem je alpski slog na najvišje gore na svetu, seveda brez kisika, in, jasno, ob prostem plezanju. Večina alpinistov to ve, vendar se s takšnim alpinizmom ukvarja vse manj ljudi. Vsak najde svojo zvrst, v kateri se počuti bolje in ga je manj strah.

Wikipedija pravi, da si bil v Patagoniji na petih odpravah. Tam si se počutil kot "drek v hlevu", si povedal na predavanju. Si takrat zadostil svoji želji po pustolovščini in polnem doživljanju pravega alpinizma?

Na Wikipediji so zastareli podatki. V Patagoniji sem bil osemkrat, od tega dvakrat na trekingu, šestkrat sem plezal. Najdaljša odprava je trajala tri mesece in en teden. In ja, res sem se doli počutil tako, kot sem rekel. Tam ni velike višine in izrazito nizkih temperatur. Ko v Himalaji pride slabo vreme, ne moreš dolgo zdržati, zato tam toliko ljudi umre. V Patagoniji v slabem vremenu ni konec sveta, ni več kot nekaj stopinj pod ničlo. Sicer je neprijetno zaradi vetra, ampak ni tako izčrpljujoče. Poleg tega so tam visoke skalne stene, ki jih imam najraje.

Koliko s Tino še plezata skupaj, odkar imata hčerki? V stenah, ne v plezališčih.

Manj, seveda manj. Tu so logistični zapleti. Midva sva veliko odsotna zaradi vodenja (tudi Tina je gorska vodnica z mednarodno licenco, op. M. S.), zato gledava, da je vsaj eden z njima. So tudi tedni, ko oba vodiva;

plezat za dalj časa pa že dolgo nisva šla. Ulina smer je bila zadnja težka smer, ki sva jo preplezala skupaj.

Se je morda že po rojstvu prve hčerke tvoj odnos do alpinizma v čem spremenil?

Ne. Vsi govorijo, kako se človek po rojstvu otrok spremeni. Mislim, da sem se spremenil že prej oziroma neodvisno od hčera. Na Gjačung Kangu¹ sem ocenil, da ga ne bom več *sral* v tako visokih hribih na tak način. Mene je sam alpinizem pripeljal do tega, da sem se začel ukvarjati z "varnejšo" vrsto alpinizma – težje skalne smeri v visokih stenah, kjer ima človek tveganje bolj pod nadzorom. Skala je trdnejša in zanesljivejša od snega in ledu. Med plezanjem si nikoli nisem rekel: Zdaj moram obrniti, ker imam doma hčerko; ocenil sem, da se moram zaradi sebe, ker je prenevarno. Neskončno rad imam otroka, vendar nisem zaradi njiju presodil, da moram manj tvegati; tudi jaz ostajam rad na tem svetu, ker je življenje lepo.

Sta Ulino smer preplezala z enim bivakom?

Da, vendar sva prej raziskala posamezne dele stene. Nisva kar prišla in jo v enem sunku preplezala. Je pretežka in preveč kompleksna. Ko sva dobila predstavo, kako naj bi smer potekala, sva se je lotila. Za končni vzpon sva porabila dva polna dneva. Do zdaj sta bili dve ponovitvi, tudi v dveh dneh. Enodnevni vzpon še čaka. Čeprav se raven v športnem plezanju dviguje, v alpinističnem ne napreduje tako, kot bi pričakovali. Za zdaj skoraj ne vidim naveze, ki bi jo bila sposobna zlesti v enem dnevu. Naj to zveni kot pozitivna provokacija.

Tomaž z družino
Arhiv Tomaža
Jakofčiča

¹ Planinski vestnik, marec 2020.

Je stopnja egoizma pomembna, da nekdo postane vrhunski alpinist?

(Premišljuje.) Egoizem je mogoče malo pregraba beseda. Jaz ne bi rekel egoističen, ampak samozavesten. Egoizem ... ja, greš od doma, pustiš nekoga doma, ampak tako delajo tudi drugi ... nekdo, ki gre z motorjem po Afriki ali na dolgo potovanje. Vrhunski alpinist mora biti v sebi samozavesten. To se mi zdi bistveno.

Prepričan vase?

Točno to. Toda kdor je prepričan, mora biti tudi sposoben. Vse se mora poklopiti. V današnjem svetu je toliko stvari, pri katerih moraš biti egoističen, tudi pri poslu. Se mi zdi, da pri prijateljih, vrhunskih alpinistih, ki jih dobro poznam, ne opažam izrazitega egoizma. Vsaj ne več kot pri drugih ljudeh.

V svojem vprašanju nisem jasno opredelil, da mi slim predvsem na družinske vezi.

Torej da pustiš družino doma in greš?

Da.

Ma, tudi ne. Vsak psiholog bo povedal, da je oddaljitev od najdražjih za nekaj časa vsekakor koristna. Dobro, če gre alpinist dvakrat letno na odpravo, je že morda prisoten egoizem, ampak na splošno na to ne gledam tako. Mogoče zato, ker sem egoist. (*Stereo smeh.*) Kaj pa *japi*, ki je v službi od 8^h zjutraj do 8^h zvečer ali še dlje? Kaj je pa on? Pri vsaki stvari, kateri je nekdo zelo predan in dober v njej, bi lahko ocenil, da gre za egoizem.

Včasih med plezanjem ni prisoten samo užitek, ampak tudi strah, ki je v vseh težavnostnih stopnjah enako močan. Kako ga v steni doživljaš in obvladuješ?

Če me je že strah, me je vedno pred vzponom. Ko enkrat začnem plezati, strah ponavadi izgine. Nadomesti ga užitek v boju s težavami in iskanjem prehodov. Za uspešen vzpon te ne sme biti strah, sicer težkega mesta oz. celotne smeri ne boš preplezal. Lahko imaš pomislek – ali bo tamle šlo, ali bo vreme še malo zdržalo, bliža se noč ... To so pomisleki, ki hitro izginejo, ne pa hromeči strah. Če je ta prisoten, se vzpon ne konča na vrhu. Tu je največja razlika med vrhunskim in povprečnim alpinistom – v obvladovanju strahu, v objektivnem ocenjevanju nevarnosti. Večini "zmanjka" v zgornjih tretjinah, pod vrhom, tam, kjer zmanjkuje že vsega – moči, hrane, pijače, dneva in poguma. V nobenem drugem športu se ni tako lahko izgovoriti ob neuspehu. Slabo vreme in slabe razmere so vedno pri roki. Žal je v objektivni oceni nevarnosti največkrat tudi razlika med živimi in mrtvimi alpinisti.

Pravijo, da je alpinizem nekaj več kot samo šport, da obstaja tudi duhovna plat alpinizma, ki te bogati. Kako pomembna je zate?

Mene duhovno bogatijo predvsem odprave v območja, kjer vidiš in doživiš drugačen svet, kjer so pomembne osnovne življenjske stvari: hrana, zrak, zavetje, spanje, prijateljstvo. Ali grem lahko na družabna

omrežja ali ne, to ni življenjsko pomembno. Poleg tega si v težki smeri zadovoljen že s tem, da si, ko spoznaš, kako minljivo je življenje. Kot je dejal Hemingway: So samo trije pravi športi – dirkanje z avti, biko-borbe in alpinizem, vse ostalo so igre. To je verjetno rekel zato, ker pri vseh treh lahko izgubiš življenje. Pri malo športih si tako vpet v dejavnost kot pri alpinizmu.

Ko sem bil najbolj v alpinizmu, sem dan in noč tuhtal samo o tem, kam bom šel in kako bom to izvedel. V srednji šoli sem hodil spat s plezalnimi vodniki in listal ter sanjaril, kako bom kaj preplezal. Ta žar je bil, ko sem jaz začel, prisoten pri alpinistih in je bil bolj ali manj lasten alpinizmu. Pri ostalih športih si šel popoldan na trening, ga pod vodstvom trenerja opravil in odšel domov. Potem nisi ne vem koliko sanjaril, da boš jutri na primer spet plaval v bazenu. To je bila rutina, alpinizem pa nikoli ni bil rutina. Moral si biti prežet z njim in se sam poganjati naprej. Zato je zame več kot samo navaden šport. Danes se je kot gonilo prikradlo še všečkanje in sledenje na socialnih omrežjih. Zato je prisotno tudi veliko blefa in pol laži.

Leta 2015 si se prignal do izgorelosti. Kako se je to zgodilo? Je dolgo trajalo, da si prišel k sebi?

Prignal sem se tako neopazno, da nisem niti dojel. Bil sem v srednjih letih, 45, nisem občutil, da fizično pojemam. Mislim, da sem še vedno tak, kot sem bil pri tridesetih. Kot vrhunski športnik sem bil v službi pri policiji, pri Olimpijskemu komiteju sem moral vsaki dve leti potrditi status športnika mednarodnega razreda, ki ga je v alpinizmu težko doseči. Moral si se pošteno potruditi, da si ga dobil in obdržal. Veliko sem treniral, zaradi eksistence sem hotel delati tudi kot gorski vodnik. Rodila se je še druga hčerka, slabo smo spali. Doma smo se pregovarjali, kako jo bomo pripravili, da bo več spala ..., bilo je zelo nemirno obdobje, plus fizično izčrpavanje. Nabiralo se je počasi, zlomilo pa me je skoraj v hipu, kar sesul sem se. Zgodilo se je v Helbi, v Triglavski steni. Močnejši udarci srca, nato visoka vročina ... Šele po več mesecih sem se začel vračati v normalno življenje. Spet sem postal opravilno sposoben in začel voditi lažje ture nad Chamonixem. V Helbi sem bil junija, naslednjo zimo sem že dokaj normalno vodil turnosmučarske ture.

Občutek, da "lahko", je bil blagodejen. Vendar sem bil še zelo daleč od tega, da bi rekel: Vrnil sem se na polno. To se je najbolj videlo pri športnem plezanju, v katerem sem šel prej vedno do konca. Trajalo je dve leti, da sem v smeri spet padel od *navitosti* in se je srce pri tem obnašalo normalno, brez aritmij.

Na predavanju v Cankarju si rekel, da si verjetno najbolj goreč odvetnik Everesta v Sloveniji. Zakaj?

Malo zato, ker je moja vodniška izkušnja v svetu, ki ga večina ljudi kritizira, zelo prijetna, malo pa zato, ker mi gre na živce, da mediji samo prekopirajo eno novico s sliko, na kateri je na grebenu strnjena vrsta. Nihče o Everestu ne poroča nič drugega, ne napiše nič svojega, nič lepega. Če se gore lotiš, kot je treba, in stvar tako tudi izpelješ, je to res lepa izkušnja. Ljudje, ki so se na grebenu nagnetli na kup, so naredili napako, ker se niso dogovorili med seboj. Večinoma so bili iz nekomercialnih odprav. Beseda komercialna je postala pojem skoraj zaničevanja ljudi; češ, plačali so, da gredo z odpravo na Everest. Vendar se za Himalajo že od nekdaj plačuje. Vse odprave, tudi slovenske, so vedno

*Tomaž v steni Fitz Roya med zadnjim, četrtem vzponom na vrh leta 2013
Arhiv Tomaža Jakofčiča*

Tomaž Jakofčič
na bivaku med
plezanjem prve
zimske ponovitve
smeri Metropolis,
VIII/VII+, 350 m,
v Triglavski steni,
pozimi 2011
Foto: Andrej Erceg

najeje lokalno agencijo, ki je priskrbela podporo nosačev, pogosto tudi šerp. A tu je razlika; če bi šlo na teh odpravah kaj narobe, bi se slovenski alpinisti verjetno izvlekli sami, "moderni" klienti pa v večini najbrž ne.² Posploševanje in pljuvanje gore, ki je sama po sebi eden najlepših osemtisočakov, mi gre na živce. Če jo pogledaš z razgledišča Kala Patthar, je skoraj pravilna, črna piramida, ki sega v vesolje.

Po Gjačung Kangu si sklenil, da takih stvari ne boš več počel, sicer ne boš preživel, da to potrjuje tudi statistika. Koliko se še ukvarjaš z alpinizmom in na kakšni ravni?

Statistiko sem uporabil za izgovor; manj strma, s snegom zasuta stena mi ne ustreza. Severna stena Gjačung Kanga po kriteriju modernega alpinizma ni strma, vendar se gibaš po tankem snegu na skalah. Na tem terenu se v tistem mrazu nisem počutil najbolje. Absolutno občudujem ljudi, ki so to počeli večkrat; Andrej Štremfelj je mojster in guru tovrstnega početja. Našel sem svoje igrišče, kjer sem šel lahko do konca svojih zmožnosti, ker strah, o katerem sva že govorila, ni bil prisoten. V Karakorumu ali Patagoniji me ni bilo strah. Visoka stena, težke smeri, a sem komaj čakal lepo vreme, da smo šli plezat.

Koliko še plezam? Kar se tiče najvišjih gora, sem preklopil na vodniški himalajzem. Vodil sem na Čo Oju,

Manaslu in Everest. Tu sem užival. Imeli smo fiksne vrvi in podporo, odlično sem se počutil. Kar se tiče alpinizma, grem v zadnjem času redko plezat v gore sam, brez gostov. Vendar s svojim vodništvom zahajam v sfero alpinizma. Mar vodniška tura po Walkerjevem stebru v Grandes Jorasses ni alpinizem? Zdi se mi, da je.

Meni se zdi, da je to še težje.

No, celo to. Še vedno se imam za alpinista, s tem, da sem tudi gorski vodnik. Razlika je le v tem, da zdaj hočem preplezati čim težje smeri kot vodnik z gosti. Težavnost je zato malenkost nižja, kot če bi se repenčil s kakim alpinističnim prijateljem. Pač letom primerno.

Jim Donini³ me je vprašal, zakaj so Slovenci tako dobri alpinisti. Kaj bi mu ti odgovoril?

Nekoč sem o tem napisal dolg članek za *Alpinista*,⁴ vendar ga nisem odposlal, ker sem bil premalo samozavesten, da bi ga objavil. Delno sem ga uporabil v predgovoru *Zgodovine slovenskega alpinizma*.⁵ Za to kakovost je nekaj razlogov. Eden je bil družbenopolitični sistem, v katerem dolgo nisi mogel kar tako v Himalajo. Lahko si šel samo v organizirani skupini, v katero te niso izbrali, če nisi bil zelo dober.

³ *Planinski vestnik*, intervju januar 2020.

⁴ Ameriška revija, ki izhaja od leta 2002. V njej objavljajo tudi vrhunski slovenski alpinisti.

⁵ Avtorja Peter Mikša in Urban Golob.

² Odmevni katastrofi na Everestu 1996 in K2 2008.

Moral si se dokazati. Zaradi te "tekme" so nastali tako dobri vzponi. In zdaj sva pri drugem razlogu – velika dostopnost razmeroma zahtevnih sten. Po uri vožnje iz Ljubljane in tri četrt ure dostopa si pod eno najvišjih sten v Alpah – Triglavski steni. Ljudje gredo lahko na enodnevni izlet v tisočmetrsko steno, ki je pozimi, vsaj v osrednjem delu, kot Grandes Jorasses. Tega po svetu ni veliko; no, edino nekaj sten v Chamonixu. Tretji razlog je slovanska narava – Rusi, Poljaki, Slovaki, Čehi, mi – v kateri prevladuje *go for it* (pojdi; gremo). Morda so Rusi ostali malo zadaj v smislu modernega sloga. Mi smo vmes med zahodom, ki poudarja slog, način vzpona, in vzhodom *s fajtrsko* mentaliteto: umik je zadnja stvar, prej bomo poskusili vse drugo. To seveda velja za redke izbranec z ravno pravšnjim mero strahospoštovanja do izbranega cilja. Zdi se mi, da smo iz obeh polov potegnili težak alpinizem s slogom.

Je še tako, da smo še vedno "najboljši"?

Nekaj izjem nas še zmerom drži visoko, sicer pa splošni nivo stagnira. Ne vem, kaj je temu krivo. Dolgo časa sem mislil, da je kriv *baby-sitting*, ki ga ponuja SMAR.⁶ Tam je vse "prineseno k ustom"; samoiniciative, ki je bila prej izrazito prisotna v našem alpinizmu, je malo. A so mi *insajderji* razložili, da je razlog drugje. Da se mladim ne da več plezati manj "udobnih" smeri.

Važne so predvsem ocene in dobre objave na Instagramu. Le nekaj članov reprezentance resno pleza zunaj teh akcij. Izjema je zadnja zima, ki je ponudila izjemne razmere v naših stenah. Da bi poleti v naših stenah plezali težke smeri, kar je bilo do pred kratkim povsem samoumevno? Ne, le redki. Vse ostalo sega največ do klasičnih šestic, ki so se že pred desetletji plezale za ogrevanje. Vzponi nad Chamonixem, metropoli svetovnega alpinizma? Malo, z izjemo krajših navrtanih smeri, pa še te plezajo na organiziranih taborih. Da bi naveza sedla v avto, se neodvisno odpejla v Alpe in preplezala veliko alpsko steno? Kot da nihče več ne sanjari o severni steni Jorasses, Eigerja in podobnih. Se jim zdi, da bo Klasična smer v Eigerju prelahka ali pretežka, previsoka ali preplozna? Ne vem več. Vem samo, da tega ni, in da je to skrb zbujačoče v smislu razvoja vrhunskih alpinistov. Tovrstne smeri predstavljajo namreč stik s prvinskim, elementarnim alpinizmom, kjer sami gibi niso najpomembnejši. Za uspešen vzpon je pomembna cela vrsta dejavnikov in lastnosti, ki v današnjem alpinizmu krnijo (bivak, zahteven sestop, slabša opremljenost ...). Tudi kadrovska odprava v Himalajo, na mogočni Chamlang, je bila farsa, o kateri ne bi zdaj. Upam, da se bo krivulja obrnila drugam, in da bodo aktualni alpinistični vzori uspeli potegniti mlade za seboj in postaviti klasične vrednote alpinizma ponovno pred novodobne "insta" vrednote. ●

Tomaž je severno steno Eigerja preplezal v navezi s Petrom Mežnarjem. Arhiv Tomaža Jakofčiča

⁶ Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca.

Veliki in mali vrhovi

Nad Mangartskim sedlom

Zapadel je prvi sneg. Na južnih pobočjih so ga čez dan posrkala tla, nekaj malega ga je ostalo le še v osojah nad dva tisoč metrov. Severnik se je v sunkih zaganjal čez izpostavljeni rob in po dolgem vročem poletju me je prvič pošteno zazebljo v prste. Pisani gorski vrtovi ostajajo le še spomin in visoko med skale so se zajedle s suho travo porasle zaplate. Množic, ki v poletnem času oblegajo sedlo, že dolgo ni več in celo vsega navajeni svizci so se poskrili v svoja varna zavetja.

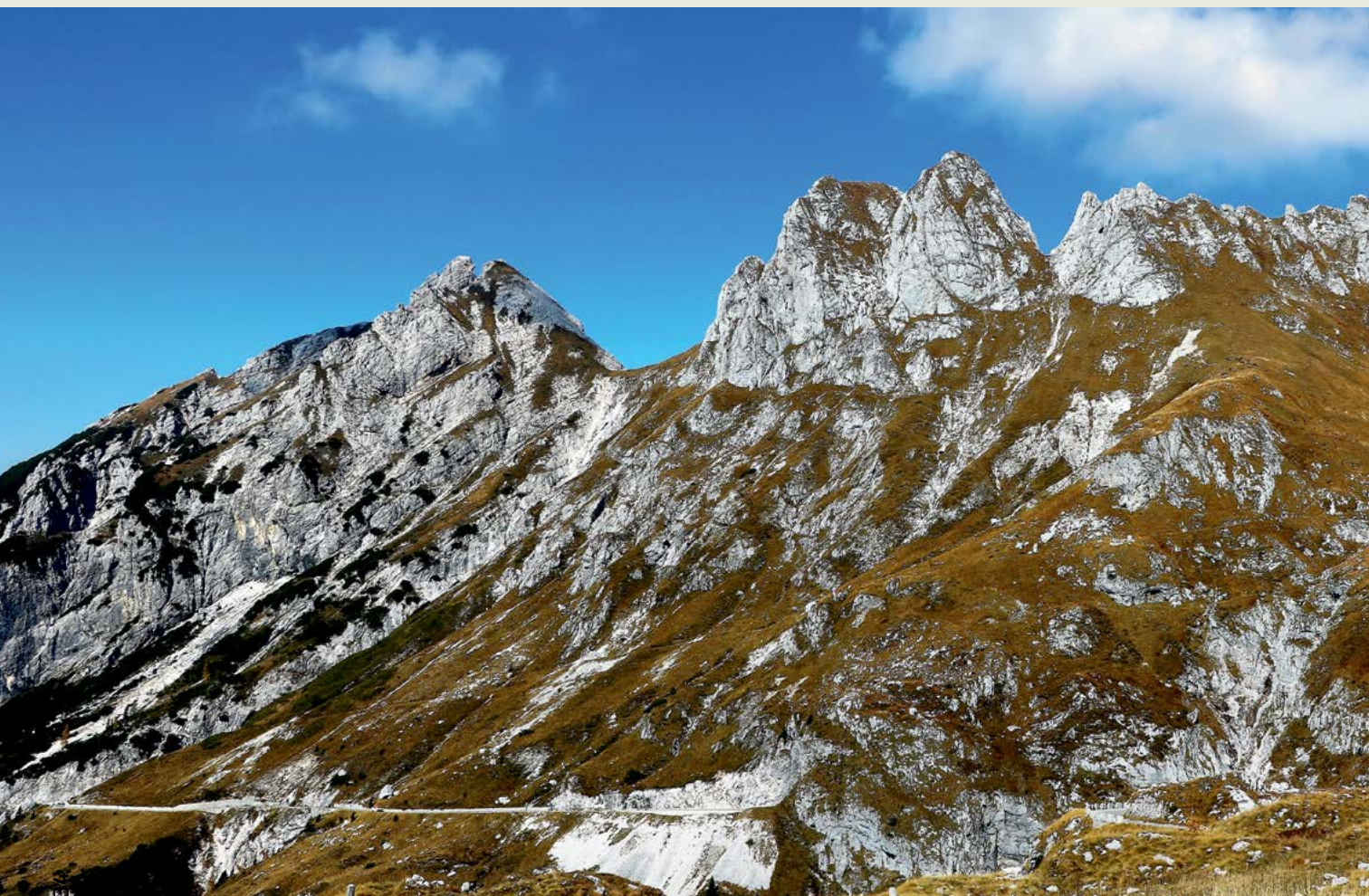
Mangartska skupina je gorska pregrada v Zahodnih Julijskih Alpah, po kateri poteka državna meja med Slovenijo in Italijo. Začne se na prelazu Predel in čez razgiban greben Malih špic doseže Mangartsko sedlo. Oster vzhodni greben, v katerem izstopa najvišji Veliki Mangart, se ob robu nad Mangartsko dolino spoji z grebenom Ponc.

Po vstopu v Evropsko unijo se je ozračje ob meji sprostito tudi v gorah. Visokogorska cesta, ki nas pripelje na Mangartsko sedlo, nam poleg najbolj obiskane Velika Mangarta, 2679 m, lajša dostope tudi na Male špice, Strmi nos, 2197 m, Rateški Mali Mangart,

2259 m, Rdečo skalo, 2094 m, in Mali vrh, 1992 m. Markiranih poti nanje s sedla ni, z naše strani je markirana le zelo zahtevna Slovenska pot, ki nas po skalni jugozahodni zarezi pripelje na Veliki Mangart. Glede na zahtevnost pristopa je z zgornje strani povsem "nedolžen" le s travo porasli Mali vrh, ki s svojo prepadno steno dodatno podpira južni rob sedla.

Mangart je eno redkih gnezdišč planinskega hudournika (*Apus melba*) in rastišče na geološko podlago vezanih botaničnih posebnosti, celotno območje pa nosi status naravne geološke vrednote državnega pomena.

*Razgiban greben
Malih špic/Cime
Verdi, kot ga vidimo z
Malega vrha.
Foto: Olga Kolenc*

Edinstven dostop na Mangartsko sedlo

Ko na cesti Strmec–Predel dosežemo novozgrajeni most, se vedno znova zavemo nepredvidljive sile narave. Spomin na plaz s prostornino 1,5 milijona m³, ki se je 15. novembra 2000 ob obilnem deževju utrgal na pobočju Stožja nad Mangartsko planino, nikakor ne more zbledeti. Rana v naravi se sicer počasi obrašča, ne more pa se zarasti v srcih ljudi, ki iz roda v rod naseljujejo to zdaj prizadeto območje.

Za mostom je odcep na razmeroma ozko, dvanajst kilometrov dolgo visokogorsko cesto. Začne se na nadmorski višini 1090 metrov in se v obliki pentlje konča na višini 2055 metrov. Od tu pa do 2072 metrov visokega Mangartskega sedla je le še kratek sprehod. Med vožnjo se nam odpira pogled proti Zahodnim Julijskim Alpam, na Kaninsko pogorje ter najbolj opazna Rombon in Jerebico. Najvišje speljana cesta pri nas velja za edinstven primer tako v Julijskih Alpah kot v drugih gorstvih Balkana. Na njej je danes položen asfalt, zgradilo pa jo je petsto italijanskih vojakov leta 1938 v samo osmih mesecih. Cesta zahteven gorski teren premaga v številnih ostrih zavojih in s predori, vsekanimi v živo skalo. Viri navajajo, da je na tej trasi že v 16. stoletju obstajala kolovozna pot, zahtevna gradnja ceste v strateške namene pa ni zahtevala hujših nesreč.

Danes v vremensko ugodnih konicah cesto prevozi tudi do petsto vozil na dan, lani so našteli tudi več kot

osem tisoč kolesarjev. Leta 2012 je na območju pod Rdečo skalo zgrmel skalni podor, zato na zadnjih treh kilometrih ostaja uradno zaprta tako za motorna vozila kot tudi za pešce. Da obstaja velika nevarnost dodatnih podorov, opazimo že na prvi pogled.

V spremembah in dopolnitvah zakona o Triglavskem narodnem parku (<http://imss.dz-rs.si>) v zvezi z obstoječim problemom najdemo tudi naslednje podatke: "Leta 2012 se je pod Rdečo skalo na državno cesto RT-902, odsek Strmec–Mangart, sprožil večji skalni podor. Pripravljeno je bilo Inženirsko-geološko poročilo o pregledu kritičnega območja pod Rdečo skalo na cesti RT-902 na Mangartsko sedlo (št. 001/2017), ki ugotavlja, da sanacija ogroženega dela ceste tako s finančnega kot tehničnega vidika ni smiselna, ter kot rešitev predlaga razširitev obstoječe ceste do planinske kočice in gradnjo nove ceste v dolžini do 300 m do priključka na obstoječo cesto."

Travnik/Strmi nos

Zrla sem vzdolž razbitih čeri, ki se na severni strani zajedajo v Mangartsko sedlo, in bila sem kot tat, ki si z lahkoto prisvaja dobrine. Brez muke preseči dva tisoč metrov nadmorske višine, najbolj zagnanim planincem občasno vzbudi slabo vest. S kolegico Irmo in psičko Sissy smo se povzpele na sedlo Čez Travnik, 2197 m, ki leži pod Rateškim Malim Mangartom, in čez krajše travnato sleme do mejnega kamna 5/10. Pred nami se v pravem pomenu besede pojavi Strmi nos, ki kot izrastek moli iz skalne pregrade.

Zlezle smo na skrajno konico tega nosa, ki je hkrati tudi točka z izjemnim razgledom. Sonce, ki je pravkar preseglo vzhodni greben, je z mehko svetlobo drselo čez severne senčne globeli. Mangartska dolina, ki se odpira globoko pod nami, se konča pod mogočno Mangartsko steno. Na vzhodni strani jo objema veriga Ponc, na zahodni strani pa greben z Bukovnikom, 2076 m, in Poldnikom, 2036 m. Dolino krasita dve Mangartski ali Belopeški jezeri/Laghi di Fusine, imenovani tudi Fužinski ali Klanski. Nad Ziljsko dolino, zakrito z jutranjo meglo, se dviga Dobrač, za njim pa se je v tem jutru zarisal le nežen obris avstrijskih gora. Vzvalovanih vznožij vrhov nad dolino se je dotaknila jesen. V toplih barvnih odtenkih listavcev so bili najopaznejši macesni. Njihove še popolnoma zelene krošnje v dolinah so se na pobočjih gora že barvale rumeno. S pogledom sem drsela čez veličastno Mangartsko ostenje, ki je bilo zavito v tišino in hlad. Globoko pod nami se izpod melišč raztezajo beli peščeni jeziki. Kako izpostavljena je oblegana Italijanska pot, ki poteka nad Mangartsko steno, se vidi šele iz te perspektive.

Proti jugozahodu povsem samostojno izstopa greben Malih špic, ki se severovzhodno konča s piramidasto steno. Za njimi se dvigajo Viš in Montaž ter obsežno Kaninsko pogorje. Mangartsko sedlo na skrajnem robu kaže nove čeri, kjer je v razgibanih skladih zapisana geološka preteklost. Gorskega cvetja ni več, a lepota narave se z letnimi časi le preobraža. Nizke suhe

Skrajni severovzhodni vrh Malih špic
Foto: Olga Kolenc

trave, ki valovijo vzdolž sedla, čakajo sneg, ki bo dokončno utišal njihova hrepenenja. V odboju svetlob, ki imajo v tem času krajši domet, so se tudi vrhovi nad nami komaj opazno obarvali v mehke paste.

Male špice/Cime Uerdi

S Strmega nosu smo se spustile do roba škrbine Čez jezik (tudi Klanška Škrbina), kjer se skozi divjo krnico Plazje nad Mangartsko planino priključi markirana pot. V jutranjih sencah komaj opazni jezери v daljavi sta končno našli pravo modrino. Nad nami se dviga oster greben Malih špic, ki se z globoko zajedo deli na vzhodni in zahodni del. Vzdolž raza, ki poteka proti Predelu, naštejemo osem približno enakovisokih vrhov z najvišjo Visoko špico/Cima Alta di Valromana, 2159 m. Na zahtevni prečni poti se lahko brez ustrezne opreme in znanja povzpnejo le na zelo razgleden skrajni severovzhodni vrh.

Odločili sva se, da gremo z višine pogledat, kaj se dogaja v Remšendolski dolini. Obenem sva se želeli povzpeti na ta navadnim smrtnikom še dosegljivi špičak. V popolni tišini ta dan ni odmevalo petje kladiv, rozljanje vponk, le pod našimi mehкими stopi je komaj slišno drsel skalni drobir. Skale in grušč, ki izpod grebena vsepovprek iščejo pot do dolin, brišejo komaj opazno cikcakasto stezo. Še zadnje rastline, združene v manjše zaplate, se v bitki za prst vztrajno oklepajo tal. Z obratne strani kot jutraj zdaj opazujemo ostre zajede, ki so iz te perspektive še globlje zarežane v Mangartsko sedlo. Navpična severovzhodna stena Malih špic, ki tik ob naši potki raste nekje iz globin, se z ostrino žage v loku obrne na sever.

Poznojesensko sonce nam je v okončine pognalo nekaj dodatne krvi. Strmina pod robom je naraščala, sledilo je le še nekaj komaj opaznih prečnih zavojev in že je bil pred nami greben. Na drugi strani

pregrade globoko pod nami sameva Remšendolska dolina. Vzdolž razčlenjenih gorskih grap ji vode pri-
našajo prod, ki se odlaga v ravnici. Nikjer ni bilo sledu o ljudeh, le obsežni gozdovi so se v ognjenem zagonu razlezli čez strma pobočja. "O, noro, noro," sva vzdihovali z Irmo, kot da bi prvič pristali v objemu gora.

Na zadnji zaplati skromne prsti sta se soncu nastavljala modra cvetova spomladanskega svišča, nekaj jih je bilo še v povojih. S sedla na videz nedolžen greben tu zgoraj pokaže svoje nabrušene špice. Razbite so in prepadi pod njimi se ponekod lomijo vse do doline. Severovzhodno nad nami štrli v nebo zadnja dva skalna izrastka. Po nadelanih stopih pridemo na izpostavljen skalni rob, ki zadnjih nekaj metrov pod vrhom od nas zahteva previdnost.

Mali vrh

Po poti pristopa smo se vrnile do roba škrbine Čez jezik in proti Mangartski koči do spodnjega parkirišča. Po nemarkirani stezi smo se povzpele na manjše sedlo, ki Rdečo skalo loči od Malega vrha, 1992 m. Nad golo zarezo, ki jo v mehki podlagi poglobljajo hudourniške vode, je opazen osamljeni vrh Jalovca. Svilnato mehko nebo mu je v poznojesenskih svetlobah še poudarilo bele ostrice.

Po prihodu na razgledišče se svet znova odpre in globoko pod nami počiva Loška Koritnica. Pogled, ki mi je polkrožno drsel čez slemena najvišjih vrhov na drugi strani doline, se je ustavil šele tik nad menoj, na barvitem pročelju Rdeče skale ali Rdeče glave. Iznad nagubanih skladov, ki so sestavljeni iz apnenčastih peščenjakov, v katerih je viden rdečkasti barvni kontrast, znova izstopi Mangart. Pod sedlom se proti Loški Koritnici, kot v podporo masivu, podaja še nekaj strmih "nosov".

Čez golo pleče smo se povzpele do Malega vrha. Res je majhen, ko ga gledamo z bližnjih vrhov. Videti je le s travo porastel pomol, ki kot varuh bedi nad dolino. Njegov mali, topo ošiljeni vrh zahodno v spustu zlekne svoj hrbet. Med hojo ob robu šele začutimo moč, ki jo v prepadni južni steni skriva nedolžna vzpetina. Vrhovi gora so tonili v motnih daljavah in le Mangartsko sedlo, varno ujet v gorske dlani, sem izluščila v center sveta. V bregu pod nami je v svetlo rumenih srajčkih zablestelo nekaj raztresenih mladih macesnov. Suhu, a vedno lepi cvetovi planik so v svojih strnjenih čašicah že pokazali nova semena. Pod pobočji Malih špic so se ob nežnem zvončkljanju umirjeno pasle črede drobnice. V tišini, ki seže dlje od vsakdanjega hrupa, mi je zdrsnilo skozi zavest, kaj lahko v tem prostoru v smislu varstva narave še spremenimo na bolje.

Na območju sedla smo čez dan opazile nekaj redkih pohodnikov, ki so tako kot me "silili" nekam navzgor. Sam bog ve, kaj nas iz varne cone udobja pravzaprav žene. Iščem vrt, ki so ga videle moje otroške oči? Bežim od zaprtih prostorov, bežim od namizne luči, ki mi je namesto neomejene naravne svetlobe vso delovno dobo osvetljevala mizo? Morda sem prišla le po utrinke še zadnjih cvetov, ki so v kakšnem zatišnem

kotu med skalami našli dovolj moči za razcvet. Človek je pač tako naravnan, da minevanje vsega, kar je lepo, le s težavo sprejema. Morda pa sem prišla po spomine? Po spomin na prijatelja Zmaga, ki je lani prezgodaj odšel.

Mangartska planina

Ob vračanju v dolino smo se ustavile na dvesto let stari Mangartski planini, 1295 m, na kateri so imeli njeni uporabniki že od časa Marije Terezije pravico do brezplačne paše. Planino je leta 2000 skoraj odnesel plaz Stožje in zaradi tega se je zmanjšalo tudi število pastirjev. Odšle smo do stanov, da si nakupiva skute in sira. S pogledom na južna pobočja pod Mangartom, ki jih je v modri jasnini božalo sonce, mi je ušlo vprašanje:

"Smo zašle v raj ali se mi to samo dozdeva?"

"Pa kakšen raj, prišle ste v pekel," nam je v šali zelo prepričljivo pojasnil pastir. Morda pa res. Le nekaj metrov stran je skozi ozko leseno lino molela vrsta črnih rogljev. Gobčki so v žlebu vneto iskali seno, in če bi stala na drugi strani senika, se mi še v sanjah ne bi posvetilo, kdo ali kaj potrkava po lesu.

Mangartska planina, na kateri je tudi informacijska točka TNP, je ena zadnjih ovčjih planin na Bovškem. Planina je leta 1937 prešla v last družine Cuder, ki ostaja zvesta svoji tradiciji. Starodavna način paše in izdelava mlečnih izdelkov po dobrih starih receptih se poznata tako pri okusu kot pri kakovosti. Koze in ovce se brez dodatkov krmil pasejo v neokrnjeni naravi na nadmorski višini od 2000 do 2350 metrov. Čreda se v spremstvu pastirja vsak dan znova poda na planinski podvig na Mangartsko sedlo, zvečer pa

jih čaka vrnitev v dolino. V enem samem dnevu tako prehodijo okoli petindvajset kilometrov, obenem pa premagajo tisoč metrov nadmorske višine.

Barve jesenskih gozdov so segale vse do zaplat vedno zelenega rušja. Greben Malih špic nad nami tudi v tem delu premore kar nekaj "velikih" in "malih" vrhov, kot so Velika in Mala Ruša, Veliki in Mali Grintavec, samo Vršič in Mali Vršič, Veliki Hlebec, malega pa ne najdem. Nič zato, kratek oktobrski dan je bil zame dovolj dolg, predvsem pa je bil drugačen. ●

Pogled na Mangart s Predela

Foto: Olga Kolenc

Južna stena Mangarta z Malega vrha

Foto: Olga Kolenc

Z NAMI NA POT

Roman Tratar

U kraljestvu kozorogov

Kriški podi

Kriški podi z
mogočnim Razorjem
Foto: Tomaž Marolt

V osrčju Julijskih Alp nad dolino Zadnjice, na višini dva tisoč metrov, je visokogorska kraška krnica Kriški podi. Obdana je z vencem visokih vrhov, ki ji dajejo izjemno gorsko kuliso, njen podast apnenčasti svet krasijo ledeniška jezera. V tej visokogorski, botanično bogati oazi miru so domovanje našli gamsi, a so jih povečini že pred leti zamenjali kozorogi, ki zdaj delajo družbo svizcem. Kriški podi so v prvem varstvenem redu Triglavskega narodnega parka, hkrati pa so pomembno križišče planinskih poti. Dostopi na Kriške pode so razmeroma dolgi, naporne ture nam olajša obisk Pogačnikovega doma, ki stoji na južnem robu planote. Kot edina visokogorska koča v tem koncu ponuja odlično izhodišče za večdnevna planinska doživetja.

Gorniški raj

Planotast svet Kriških podov kot stražarji obdajajo vrhovi precej dostopnih gora, ki planincu ponujajo raznovrsten izbor tur. Na zahodu se bohotita Planja, 2453 m, in Razor, 2601 m, na severu nekoliko manj izrazita Kriški rob, 2382 m, in Križ, 2410 m, na vzhodni strani si od severa proti jugu sledijo Steinar, 2501 m, Bovški Gamsovec, 2392 m, in Pihavec, 2419 m, ki skupaj s Šplevto, 2224 m, pode oklepajo na jugovzhodu. S Kriških podov se le na jugozahod odpira pogled v dolino, proti Zadnjici in Trenti. Z naštetih vrhov se nam ponuja izjemen razgled na celotne Julijske Alpe, a prednjači pogled proti Triglavu in njegovi mogočni Severni steni.

Izmed venca gora le na Kriški rob in Šplevto (imenovano tudi Indijanec) ne vodi nobena označena pot. Na vse ostale se lahko povzpne bodisi od Pogačnikovega doma ali iz dolin, od koder vodijo štirje pristopi na Kriške pode.

Najdaljši, sedemurni pristop k Pogačnikovemu domu vodi z Vršiča čez južno pobočje Prisojnika, med turo pa sta s Sedla Planja, 2349 m, dosegljiva Planja v pol ure in Razor v eni. Pot je zelo zahtevna, v zgodnjem poletju pa pogosto prečkamo več snežišč. Za pristop na vrh Razorja potrebujemo plezalni pas in samovarovalni komplet. Dostop iz Krnice čez Kriško steno je krajši, a strmejši in tehnično morda zahtevnejši. Z roba Kriške stene nam pred sestopom na pode obisk Križa ne vzame veliko dodatnega časa in energije.

Če za izhodišče izberemo dolino Vrata, na Kriške pode lahko pridemo po več poteh. Daljša pot mimo Bivaka IV na Rušju se prej opisanemu pristopu čez Kriško steno priključi malo pred Križem, do Pogačnikovega doma pa skupaj potrebujemo štiri ure in pol. Običajni pristop iz Vrat vodi skozi Sovatno, za kar potrebujemo štiri ure, med turo lahko z Dovških vrat, 2180 m, v uri in pol pridemo

*Kozorogi so kralji
Kriških podov.*

Foto: Sebastjan Reven

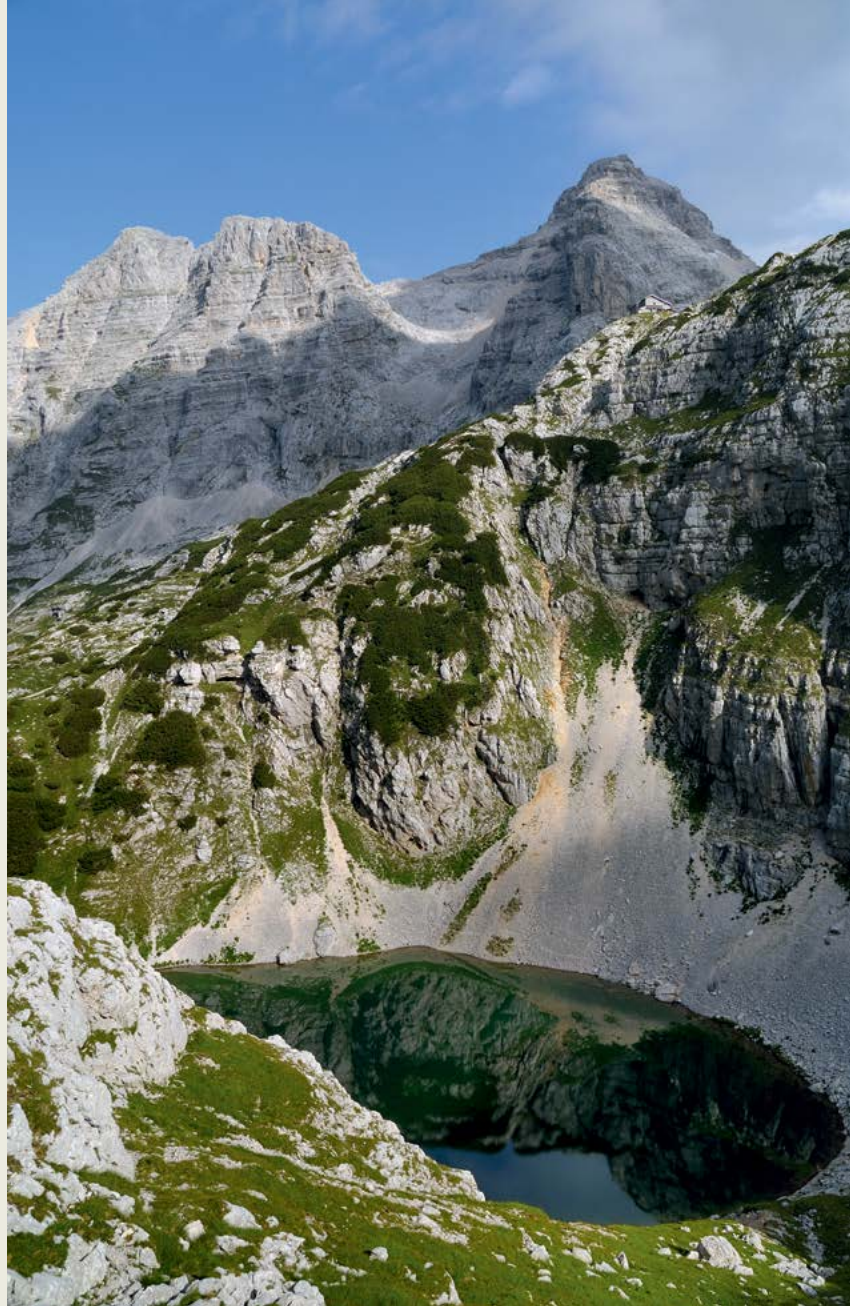

na Stenar (desno) in v eni uri na Bovški Gamsovec (levo). Če je pot na Stenar z izjemo možnih snežišč v zgodnjem poletju dokaj nezahtevna, je pristop na Bovški Gamsovec predvsem v vršnem delu zelo zahteven. Preplezamo ga tudi v tretji, morda najlepši možnosti pristopa, ki vodi iz Vrat čez preval Luknjo, 1758 m, s sestopom na Dovška vrata. Za to pot potrebujemo pet ur in pol. Nedaleč s poti skozi Sovatno oziroma ob poti proti Luknji nam na višini 1430 metrov zatočišče nudi Bivak pod Luknjo, ki ga oskrbuje Planinsko društvo Mojstrana in ima šest zasilnih ležišč, vendar je v poletni sezoni zaprt. Četrto, verjetno najpomembnejše izhodišče je v Zadnjici, od koder je k Pogačnikovemu domu speljana tovorna žičnica. Po dolini Belega potoka in mimo Spodnjega Kriškega jezera pa je do Pogačnikovega doma speljana udobna mulatjera; za pot porabimo štiri ure. Iz Zadnjice lahko na Kriške pode v šestih urah pridemo čez Luknjo in Bovški Gamsovec. S te poti je sicer po brezpotju dosegljiv tudi Pihavec, na katerega vodi markirana pot od Pogačnikovega doma. Ta je zaradi večjega skalnega podora že nekaj let zaprta. Pogačnikov dom ima torej več hišnih gora, vse pa so s Kriških podov dosegljive v dveh urah ali manj. Med drugimi cilji sta od kočje še najbolj oddaljena Dolkova špica, 2591 m, in Škrlatica, 2740 m, do katere potrebujemo skoraj pet ur.

Kriška jezera

Največja znamenitost Kriških podov so ledeniška jezera, ki so tako kot vseh štirinajst slovenskih visokogorskih jezer pravi biser narave. Na večini zemljevidov so vrisana le tri, že med planinarjenjem pa lahko opazimo štiri. Stara so le tisočletja in so naša najčistejša jezera. Ležijo na apnenčasti podlagi, kjer dotokov in odtokov vode praktično ni. Voda iz njih ponikne v podzemne kraške razpoke ter v jame in brezna. Sedimenti, ki se sicer zelo počasi in neopazno usedajo na dno, bodo nekoč zapolnili jezerske kotanje in so najboljši arhiv nenehnih naravnih sprememb, a tudi prisotnosti človeka.

Da je kopanje v jezerih prepovedano, verjetno ni treba ponavljati, zavedati se moramo, da že z nedolžno osvežitvijo nog v hladni jezerski kopeli rušimo krhko ravnovesje rastlinskega in živalskega sveta. Na površini jezera so alge, na dnu majhni hrošči. V više ležečih jezerih je vodne vegetacije in favne precej manj, rib pa v Kriških jezerih ni. Na obali Spodnjega jezera je nekaj razvitejših vodnih rastlin. Spodnje Kriško jezero je največje in leži na nadmorski višini približno 1880 metrov. Je ovalne oblike, dolgo 140 metrov in široko 100 metrov. Dno jezera približno na njegovi sredini doseže največjo globino 8,5 metra. Leži ob planinski poti iz Zadnjice k Pogačnikovemu domu, zato so planinci pogosti obiskovalci južne travnate obale. Zahodno in severno se v jezero spuščajo melišča, vzhodno pa se dviga strma kamnita stena izpod Pihavca.

Srednje Kriško jezero leži v kotanji severno pod Pogačnikovim domom na nadmorski višini 1939 metrov. Jezero je približno okrogle oblike, premera 60 metrov in z največjo globino 6,5 metra. Od kočje do jezera vodi strma, neoznačena, a dobro vidna steza. Na obali leži drobir melišč.

*Spodnje Kriško jezero in Planja ter Razor (desno) v ozadju
Foto: Oton Naglost*

Pogačnikov dom

Pogačnikov dom na Kriških podih stoji na spodnjem robu Kriških podov, na vzpetini Griva. Planinsko društvo Radovljica ga je začelo graditi leta 1948, odprt je bil 7. oktobra 1951. Imenuje se po takratnem podpredsedniku Planinske zveze Slovenije Jožetu Pogačniku, načelniku gospodarske komisije in pobudniku gradnje doma, ki se je smrtno ponesrečil v Mlinarici na poti k otvoritvi doma. Leta 1983 so iz Zadnjice do doma zgradili tovorno žičnico, v zadnjih letih pa je kočja deležna številnih obnov in izboljšav.

Dom obratuje od konca junija do zadnje nedelje v septembru. V gostinskem prostoru je 45 sedišč, v sobah, na skupnih ležiščih in v sosednji zimski sobi je skupaj približno 80 ležišč, ki so v sezoni pogosto zasedena.

*Kriški podi nad dolino Zadnjica
Foto: Shutterstock*

*Megla pod Stenarjem iz doline Vrata
"prodira" na Kriške pode.
Foto: Oton Naglost*

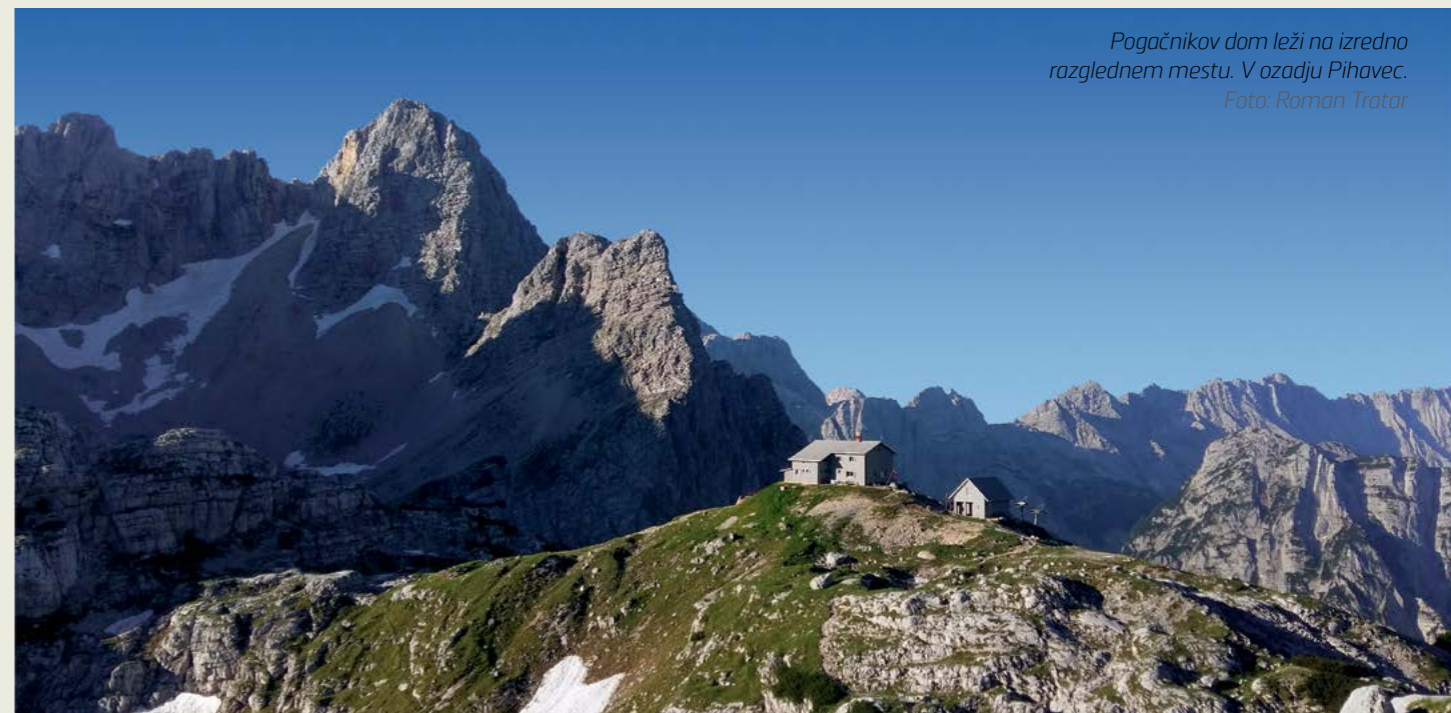

*Križ in Stenarska vratca
Foto: Franci Horvat*

*Pogačnikov dom leži na izredno
razglednem mestu. V ozadju Pihavec.
Foto: Roman Tratar*

Razgled z Weissmiesa na skupino Mischabel,
ki kraljuje nad dolino Saas (Saastal).
Od leve: Alphubel, 4208 m, Täschhorn, 4490 m,
Dom, 4545 m, Lenzspitze, 4294 m, Nadelhorn, 4327 m.
Foto: Shutterstock

Zgornje Kriško jezero je najvišje ležeče jezero v Sloveniji z gladino na nadmorski višini približno 2154 metrov. Jezero je kvadrataste oblike z 80 metrov dolgo stranico. Na zahodu se v jezero spuščajo melišča s Kriškega roba, na severu melišča s Križa, na jugu in vzhodu pa ga zapira skalna pregrada. Jezero, ki je zaradi visoke nadmorske in senčne lege pod snegom dolgo v poletje, lahko obiščemo po neoznačeni poti, ki se odcepi s poti s Pogačnikovega doma proti Križu, obide jezero in se strmo vzpne nazaj na označeno pot le malo pred Bovškimi vrati. Iz Zgornjega Kriškega jezera je napeljan vodovod za Pogačnikov dom.

Četrto Kriško jezero je najmanjše in leži na nadmorski višini približno 1970 metrov severovzhodno nad Srednjim Kriškim jezerom. Jezero je podolgovate oblike, dolžine 60 metrov in širine 30 metrov. Obala jezera je kamniti drobir melišč. Od vseh štirih Kriških jezer se četrto izpod snežne odeje prikaže najpozneje, pogosto tudi vse poletje ostane prekrito s snegom in podoba jezera dobi šele jeseni. Do četrtega Kriškega jezera ne vodijo poti, pogosto ga ne bomo našli niti na zemljevidih. Najpreprostejši dostop je iz smeri Srednjega Kriškega jezera. ●

Pogačnikov dom in Razor

Foto: Luka Ovčar

Življenje oskrbnice ali "Za vse sem sama"

Pri obisku Pogačnikovega doma vas bo oskrbela in vam postregla mlada utečena ekipa, ki v podobni sestavi deluje že tretjo sezono zapored.

"Trudimo se, da si vsakdo lahko izbere nekaj z jedilnega lista. Torej, da je vedno na voljo nekaj veganskega, nekaj z mesom in kakšna dobra sladica. Pri zadnji skušamo vsako leto uvesti tudi kaj novega, drugačnega od štrudla – npr. pijano nevesto ali jabolčni drobljenec (*apple crumble*). Zraven pa sodi tudi domači kruh, ki ga skrbno in vztrajno pečemo sami.

Dela ne zmanjka, od jutra do večera strežemo, kuhamo jedi, pospravljamo sobe in jedilnico ter skrbimo, da sta kočica in njena okolica čisti in urejeni. Ko je slabše vreme ali med tednom, ko je planincev manj, se nekoliko odpočijemo od dela. To stori vsakdo na svoj način – nekdo zadrema v kotu ob mizi, fantje radi sekajo drva (z užitek tudi cel dan), dekleta rada pletemo, pečemo piškote, s katerimi se vsi skupaj sladkamo ob skodelici dobre kave, ki jo v miru spijemo zunaj pred kočico. Če je čas, lahko skočimo tudi na kakšen vrh. Vsak po svoje; nekdo gre vedno na isti vrh, drugi izbere sprehod v okolici kočice, bližnja brezpotja, nekateri pa odvečno energijo porabijo z zelo hitrim tempom hoje ali celo s tekom do cilja. Glavno je, da s tem vsi dobimo nov zagon za delo. Začetek delovnika je že ob 5.30, ko prvi vstane (dodobra ga zbudi nošnja pepela iz štedilnika na prosto, ko ga jutranji vetrič dodobra prepriha) in začne pripravo zajtrkov.

V kuhinji je že zjutraj obvezna glasba. Včasih si izberemo kakšen CD, včasih pa je to Val 202, ki nas obvešča o dogajanju po svetu in zabava z različnimi oddajami. Glasba je včasih tudi malo bolj glasna, takrat je v kuhinji cel žur. Zvečer, ko vse postorimo, pa radi sestankujemo ob pivu.

Lani smo se veselili četrtkov, ko je bila dostava. Veliko je dela, veliko hrane moramo znesti v kočico, a vseeno smo veseli tega, kar dobimo. Še posebej smo veseli, ko nam na društvu kdo podari kakšno veliko bučo ali lepo domačo solato. Radi si namreč skuhamo tudi kakšno dobro kosilo, da ne živimo vse poletje od planinskih enolončnic. Veselimo se tudi novih stvari za poperstritev kočice ali obnovitev inventarja (na primer namizne prte, nove zavese, koše za smeti, kakšno novo posodo ...). Lani smo obnovili jedilnico, letos pa se obeta prenova skupnih ležišč. Velik dosežek sta tudi obnova sončnih celic in postavitve vetrnice, ki nam proizvedejo več električne energije. Tako bomo letos dobili pomivalni stroj, ki nam bo bistveno olajšal delo.

Vedno smo veseli obiska domačih in prijateljev. Še bolj pa smo zadovoljni, ko je kočica polna planincev, ko kočica zaživi in se čuti planinski vrvež. Večeri, ko v polni jedilnici kdo zaigra na kitaro, ostali pa pojejo, nam dajejo še enkrat več energije, kot smo je v tistem dnevu med delom porabili."

Maša Stanič, vodja oskrbniške ekipe Pogačnikovega doma na Kriških podih

Bovški Gamsovec, 2394 m

Julijske Alpe

Je eden najbolj razglednih vrhov, ki s strmimi stenami razmejuje dolino Vrat od Kriških podov in se ponaša z vsemi odlikami visokogorja. Stoji južno od Stenarja, z zobatim grebenom se navezuje na Pihavec. Na vrh vodita dva zahtevna pristopa, ki se združita na vršnem grebenu. Bovški Gamsovec slovi tudi kot dom bogatega rastlinskega in živalskega sveta.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. Na vršnem grebenu je v mokrem potrebna pazljivost zaradi možnosti zdrsa. Tura zahteva dobro fizično

Pihavec (desno) in Bovški Gamsovec Foto: Roman Tratar

pripravljenost, neizkušenim priporočamo samovarovanje ali spremstvo gorskega vodnika.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 1500 m

Izhodišče: Aljažev dom v Vratih, 1015 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu za Kranjsko Goro, pred Mojstrano zavijemo levo in se skozi vas in mimo Slovenskega planinskega muzeja pripeljemo do večjega parkirišča

pred zapornico.

WGS84: N 46,409134°, E 13,843257°

Koči: Aljažev dom v Vratih, 1015 m, telefon 051 665 738, spletna stran www.pddovje-mojstrana.si; Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, telefon 051 221 319, e-pošta dompogacnik@gmail.com, spletna stran www.pdradovljica.si/pogacnikov-dom/.

Časi: Izhodišče–preval Luknja 2.30 h
Preval Luknja–Bovški Gamsovec 2 h
Bovški Gamsovec–Kriški podi 1.30 h
Skupaj 6 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevida: Triglav, PZS, 1: 25.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000.

Vzpon: Od Aljaževega doma krenemo mimo spomenika žrtvam gora na prejšnji dolini Vrat do izvira Triglavске Bistrice (levo odcep poti čez Prag na Triglav). Nadaljujemo zložno navzgor in med redkim grmovjem pridobivamo višino. Tik preden zapustimo poraščen svet, se desno odcepi steza k Bivaku pod Luknjo. Nadaljujemo naprej na

Križ, 2410 m

Julijske Alpe

Manj izrazit, a vseeno visok vrh z grebeni v obliki križa stoji severovzhodno nad Kriškimi podi in južno od podov nad bivakom Na Rušju. Čez Stenarska vratca, kjer pot ni več vzdrževana, se navezuje na sosednji Stenar, čez Bovška vratca pa na Kriški rob. Tam se združi več dolgih pristopov, do vrha pa vodi sorazmerno nezahtevna

Na vrhu Križa s pogledom na Dolkovo špico, Škrlatico in Rokav Foto: Franci Horvat

pot. Križ je ena izmed hišnih gora Pogačnikovega doma, ki se ponaša z razkošnim razgledom predvsem na Severno steno Triglava.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet.

Višinska razlika: 1400 m

Izhodišče: Krnica, 1113 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu za Kranjsko Goro. V naselju zavijemo levo, sledimo oznakam za prelaz Vršič in parkiramo na severnem delu jezera Jasna (1 h 30 min) ali pod tretjim ovinom vršiške ceste (45 min).

WGS84: N 46,444593°, E 13,774667°

Koči: Koča v Krnici, 1113 m, telefona 040 457 948, 041 783 007; Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, telefon 051 221 319, e-pošta dompogacnik@gmail.com, spletna stran www.pdradovljica.si/pogacnikov-dom/.

Časi: Vršiška cesta–Krnica 45 min.

Krnica–V kotu 2.30 h

V kotu–Križ 1.30 h

Križ–Kriški podi 1.15 h

Skupaj 6 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevida: Triglav, PZS, 1: 25.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000.

Vzpon: Pod tretjo serpentino vršiške ceste se spustimo po makadamski cesti do manjše čistine, od koder nas smerokaz povede vzhodno čez potok Pišnico in čez planino V Klinu. Malo za spomenikom žrtvam gora se z makadamske ceste v Krnico markirana pot odcepi desno v gozd. Po udobni gozdni poti pridemo do Koče v Krnici, 1113 m. Od kočje vzpon proti Kriški steni začnemo po gozdni poti za kočjo. Sprva bolj zložno, nato vse strmeje, mimo studenca po levi in skozi ruševje se vzpnemo na prostrana prodišča krnice V Kotu pod Kriško steno. Z ravnega dna krnice čez melišča južno vstopimo

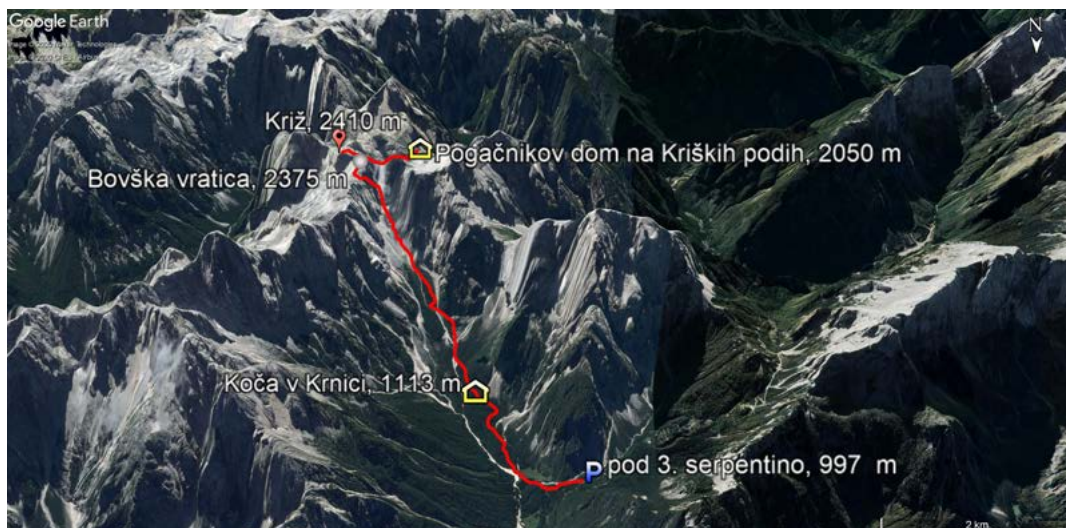

melišča, ki jih premagamo v strmem vzpenjanju vse do desnega roba Triglavske stene na levi in vznožja ostecnja Bovškega Gamsovca na desni. Melišče se zoži v žleb, skozi katerega se povzpemo na preval Luknja, 1758 m. Tu se nam odpre pogled na trentarsko stran v dolino Zadnjice, na Kanjavec in Zadnjiški Ozebnik. Na razpotju (levo zavarovana pot čez Plemenice, naravnost Zadnjica in Dolič) se desno, proti Bovškemu Gamsovcu, odcepi dobro

uhojena označena pot čez pašnike in se dviguje čez posamezne skalne pragove. Tu je postanek z razgledom na Severno triglavsko steno skorajda obvezen. Po desni obidemo lepo krnico, ki jo oklepa greben med Pihavcem in Gamsovcem. Čez travnati hrbet vstopimo v izpostavljen zavarovan del poti, ki je drzno speljana nad prepadno globeljo doline Vrat. Zahteven vzpon z zanimivim plezanjem nas hitro pripelje na vrh.

Sestop: Le nekaj metrov od vrha na razpotju obeh pristopov sestopamo naravnost po grebenu, ki se mu po zavarovani poti skozi tesen kamin in police umikamo na zahodno stran. Pot je izpostavljena, visoko nad Spodnjim Kriškim jezerom. Čez skalne pragove se vrnemo na greben in po grušču pridemo na preval Dovška vrata, 2180 m. Od tam v levo čez pode v zložnem sestopu pridemo do cilja, k Pogačnikovemu domu.

Roman Tratar

v stene. V zgodnjem poletju nam lahko pri vstopu v steno ponagaja snežišče. Drzno speljana zavarovana pot se strmo vije proti levi in skozi ozke prehode hitro pridobivamo višino, pozornost pa namenimo zanesljivosti varoval in drobirju na skalnih policah. Više se pot zasuče proti desni, izplezamo na rob Kriške stene, kjer si zaslužno

privoščimo oddih. Po nekaj metrih se desno priključimo poti s Kriških podov proti Dolkovi špici in Škrlatici ter dosežemo Bovška vratica, 2375 m. Tu je razpotje, s katerega se levo odcepi pot na Križ. Petnajstminutni grebenški vzpon na vrh popestri prehod čez razklan balvan, z vrha smo deležni prostranega razgleda. Pot naprej po

grebenu proti Stenarskim vratcem ni več vzdrževana in je zaprta.

Sestop: Na Bovška vratica se vrnemo po poti vzpona, zavijemo levo in prečimo strma pobočja Kriškega roba visoko nad Zgornjim Kriškim jezerom, nato pa se spustimo južno vse do vznožja vzpetine, na kateri stoji Pogačnikov dom.

Roman Tratar

Stenar, 2501 m

Julijske Alpe

Značilna kilometer in pol visoka stena nad zatrepom Vrat daje gori ime in prepoznavnost. V kulisi gora okrog Kriških podov je Stenar eden lažje dostopnih vrhov, saj so njegova jugozahodna pobočja blažja od vzhodnih prepadnih sten. Ponaša se z najlepšim razgledom na Severno triglavsko steno.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada

Višinska razlika: 1500 m
Izhodišče: Aljažev dom v Vratih, 1015 m. Iz osrednje Slovenije se pripeljemo po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu za Kranjsko Goro, pred Mojstrano zavijemo levo in se skozi vas in mimo Slovenskega planinskega muzeja pripeljemo do večjega parkirišča pred zapornico.
WGS84: N 46,409134°, E 13,843257°
Koči: Aljažev dom v Vratih, 1015 m, telefon 051 665 738, spletna stran www.pddovje-mojstrana.si

[pddovje-mojstrana.si](http://www.pddovje-mojstrana.si); Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, telefon 051 221 319, e-pošta dompogacnik@gmail.com, spletna stran www.pdradovljica.si/pogacnikov-dom/.

Časi: Izhodišče–Dovška vrata 3 h
Dovška vrata–Stenar 1.30 h
Stenar–Kriški podi 1.30 h
Skupaj 6 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevida: Triglav, PZS, 1: 25.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000.

Vzpon: Od Aljaževega doma se mimo spomenika padlim partizanom v gorah sprehodimo do prvega odcepa za Luknjo, mi krenemo desno v gozd, imenovan Bukovlje, skozi katerega se vzpne mimo studenca v votlini na desni in približno v uri zapustimo gozd. Na dnu čistine se pri balvanu, 1400 m, odcepi pot proti Bivaku pod Luknjo, mi pa nadaljujemo vzpon po prostrani strmi za-gruščeni dolini desno navzgor. V enoličnem, precej dolgočasnem vzponu nam počitke popestrijo pogledi na Severno

Stenar z Dovških vrat Foto: Peter Strgar

Razor, 2601 m

Julijske Alpe

Razor je mogočna gora, ki stoji v osrčju Julijcev, severozahodno nad Kriškimi podi. Velja za goro z najcelovitejšim razgledom po Julijskih Alpah. Na vrhu je malo prostora, pristopi nanj pa so dolgi in zahtevni. Dostopen je z Vršiča ali iz Vrat oziroma iz Zadnjice mimo Pogačnikovega doma na Kriških podih, če se odločimo za dvodnevno turo.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot. V zgodnjem poletju priporočamo cepin in dereze.
Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada, plezalni pas in samovarovalni komplet.
Višinska razlika: 2000 m
Izhodišče: Zadnjica, parkirišče pri 50. ovinku vršiške ceste, 650 m. Vršiško

cesto zapustimo v Trenti pri 50. ovinku in zapeljemo na makadamsko cesto proti Zadnjici. Po stotih metrih parkiramo, saj je cesta naprej v sezoni za javni promet zaprta.

WGS84: N 46,382504°, E 13,760629°

Koča: Pogačnikov dom na Kriških podih, 2050 m, telefon 051 221 319, e-pošta dompogacnik@gmail.com, spletna stran www.pdradovljica.si/pogacnikov-dom/.

Časi: Izhodišče–Pogačnikov dom 4 h
Pogačnikov dom–Razor 2 h
Razor–Kriški podi 1.30 h
Skupaj 7.30 h

Sezona: Kopna sezona

Vodnik: Roman Tratar: *Julijske Alpe, osrednji del*. Planinska založba, 2019.

Zemljevida: Triglav, PZS, 1: 25.000, *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000.

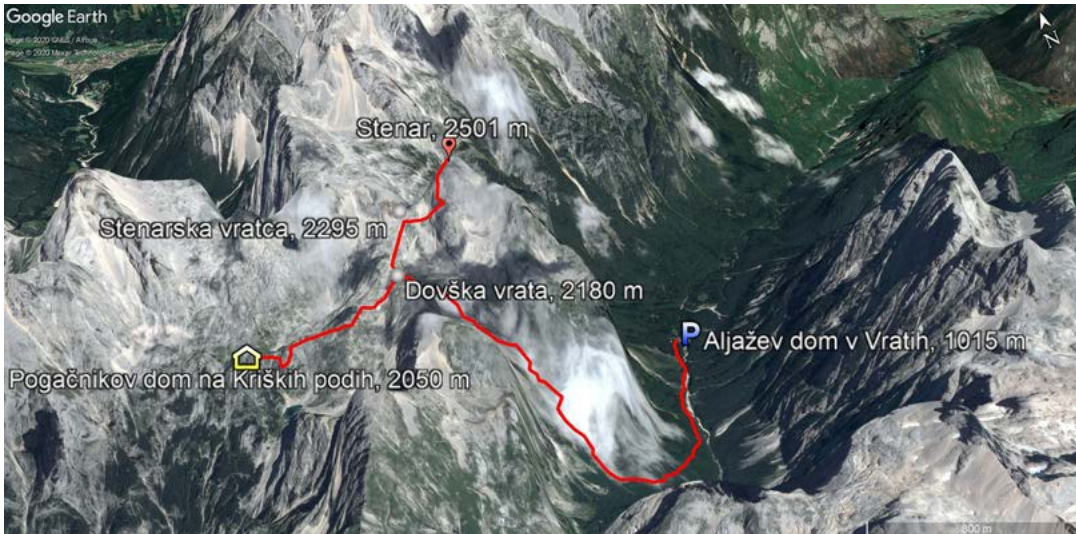
Vzpon: S parkirišča krenemo po cesti doline Zadnjice, po dobrih petnajstih minutah zavijemo levo proti tovorni žičnici Pogačnikovega doma v neposredni bližini slapu Belega potoka. Cesta se tu konča, nadaljujemo proti

Razor s Planje Foto: Peter Strgar

Stenar, 2501 m

Julijske Alpe

steno Triglava. Vzpremo se med ostenje Bovškega Gamsovca, 2392 m, na levi in Stenarja, 2501 m, na desni. Strm vzpon mimo žleba nam olajšajo jeklenice. Prehod nas privede v domovanje kozorogov. V vse položnejšem svetu se mimo ostankov staj povzpemo na preval Dovška vrata, 2180 m, z razpotjem (levo Bovški Gamsovec, naravnost Kriški podi).

S prevala krenemo proti vzhodu in se po nekaj deset metrih začnemo vzpenjati po gruščnatem svetu. Pod Stenarskimi vratci, 2295 m, se nam z leve pridruži pot s Križa. Nadaljujemo desno čez melišča, kjer nam v zgodnjem poletju zna ponagajati snežišče. Čez pečine se povzpemo na travnike, tu pa pot zavije levo in nas v strmih okljukih privede na vršno sleme. Nagrada z

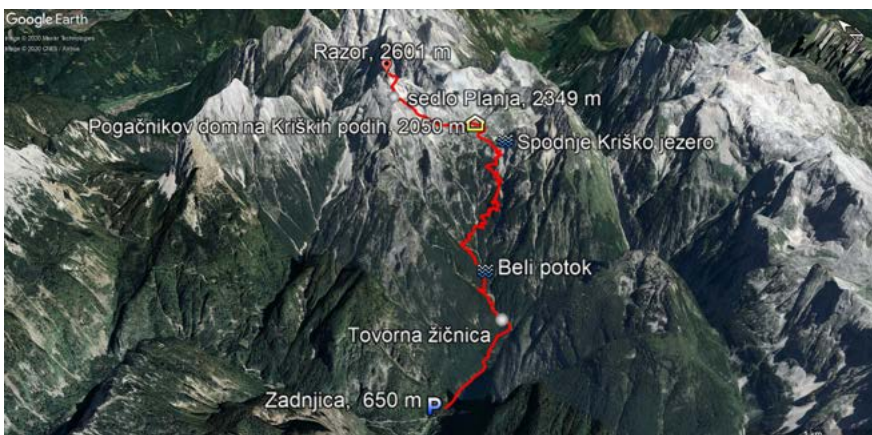
razgledom na vrhu je izjemna.

Sestop: Do Dovških vrat sestopimo po smeri vzpona, tam pa zavijemo desno na planotast svet Kriških podov. Lahka in dobro uhojena pot, ki vodi med škrapljami, nas v blagem sestopu pripelje pod zadnjo vzpetino, na kateri stoji Pogačnikov dom, 2050 m.

Roman Tratar

Razor, 2601 m

Julijske Alpe

severu po udobni mulatjeri. Ta se vzpenja skozi gozd po levi strani slikovite grape Belega potoka, v katero padajo gladke prepadne stene. Med vzponom prečimo grapo pod Goličico, za grapo pod Kanceljni pa se pot za nekaj časa zasuče proti vzhodu in se kmalu spet vzpenja v številnih okljukih. Postopoma zapustimo gozdno mejo. Dvigujemo se nad grapo na desni, lučaj od lovske kočice na levi, do kateri vodi neoznačena stezica. Številne

okljuke proti severovzhodu nas pripeljejo na golo pobočje pod Kriškimi podi, vse do sedelca poleg Spodnjega Kriškega jezera. Nadaljujemo v levo in v slabe pol ure pridemo do kočice. Od Pogačnikovega doma, 2050 m, se rahlo spustimo proti severu do razpotja za Križ oziroma Škrlatico, kjer gremo levo pod vznožje Razorjevih melišč. Zavarovan skok nas dvigne na obširna melišča, ki jih premagamo po levi, sedlo Planja, 2349 m, dosežemo

po zložnih skalnih gredinah, vse skupaj v dobri uri hoda. (Do tu bi lahko prišli tudi z Vršiča, pot je zahtevna in prehodna šele v zgodnjem poletju.) Od sedla Planja do Razorja je še slaba ura. Sprva se dvignemo v desno mimo luknje in se čez južna melišča povzpemo v sedlo pred Vrhom Žlebičev, 2486 m. Tam se obrnemo levo in nadaljujemo proti zahodu. Obidemo skalni masiv in med razbitim skalovjem večjega podora krenemo v desno navzgor pod pečine proti novo zavarovanemu delu poti. Čez pečine je speljana vertikalna pot, zavarovana z jeklenico in skobami. Od nas terja kar nekaj poguma, izkušenj in moči, izplezamo pa na oster vršni greben, po katerem hitro dosežemo vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Roman Tratar

Trideset let vpetosti v gorske teke

Tomo Šarf je človek, ki je že tri desetletja aktivno vpet v to zgodbo. Kot generalni sekretar Svetovne zveze za gorske teke (WMRA) je oseba, ki najbolje ve, kaj se je dogajalo, kaj se dogaja in kaj se še bo na tem področju.

Gorski teki postajajo iz leta v leto bolj priljubljeni, po drugi strani pa manjši del planinske srenje še vedno gleda na gorske tekače nekoliko prezirljivo, češ, v gore se ne hodi na tak način. Tomo sicer zase pravi, da je po duši bolj *hribovc* kot dirkač ali atlet, čeprav se že več kot pol življenja ukvarja z gorskimi teki oziroma z organiziranostjo tega športa na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni.

Tako kot ima vsak šport svojo ekstremno, vrhunsko športno obliko, jo imajo tudi gorski teki. A to je le vrh zelo široke piramide, primerljive z *nabijanjem žoge* na vaškem travniku in profesionalnim nogometom ali med vrhunskim in rekreativnim smučanjem, kolesarjenjem ali tekom, če se omejimo na športe, ki so vsem blizu, je slikovit Šarf. Gorski teki niso le brezglavo divjanje po hribih. Meja med gorskim tekom in pospešeno planinsko hojo je velikokrat zamegljena. Le kdo od nas ni tu in tam kdaj poškilil na uro, ko se je v dolini zazrl v planinsko tablo s časom, potrebnim za vzpon? Morda celo zaradi bežanja pred slabim vremenom ali nočjo? Seveda pa so organizirana tekmovanja na mednarodni ravni nekaj povsem drugega. Tam gre res za dirkanje, tako kot pri večini tekmovalnih športov.

Glede varnosti meni, da se z boljšo telesno pripravljenostjo močno zmanjšajo možnosti za nevarnosti, o čemer nas prepričajo statistike GRS – v zadnjih letih praktično ni bilo reševanj *divjakov*, veliko pa tistih slabše pripravljenih. Po navadi so tekači javni gibanja po bolj ali manj zahtevnih terenih in so dobri poznavalci poti, na katere se podajajo. Podobno velja za opremo. Izkušenemu gorskemu tekaču zadoščajo preprosta lahka oblačila, kakšna malenkost za pod zob in nekaj vode ter nizka tekaška obutev. Problem je le v tem, da taka obutev ne zdrži prav dolgo, oprijem podplata na podlago pa je več kot odličen. S hitrostjo, dobro telesno pripravljenostjo in poznavanjem razmer lahko tekač "nadmesti" nahrbtnik opreme.

Zadnja leta so se kot gobe po dežju namnožili tako imenovani *trail* teki. Med udeleženci vlada nekakšna zmeda: kaj je sploh gorski tek in kaj so *traili*. Šarf razlaga, da so poglobitve razlike predvsem v stopnji samozadostnosti udeleženca. Pri *trailih* je tekač manj odvisen od organizatorja tako glede prehrane in pijače med tekmo kot glede ostale opreme. Načeloma vse, kar potrebuje za tekmo v *trailu*, nosi se seboj, izjema je morda voda ob progi.

Poleg tega si pri vzponih običajno pomaga s palicami. *Traili* so običajno daljši, tudi do dvesto in več kilometrov. Proge so slabše označene, zato tekači nemalokrat uporabljajo sledi GPS; posebej pri daljših tekih je to obvezna praksa. Glede na konfiguracijo terena pokrivajo *traili* isto območje kot gorski teki, čeprav imajo lahko manjše višinske razlike. V praksi pa so ravninski *traili* sila redki in omejeni na dežele, ki ne omogočajo razgibanih prog. Uradno je

Tomo Šarf, več kot trideset let povezanosti z gorskimi teki doma in v svetu
Arhiv Toma Šarfa

meja med *trailom* in gorskim tekom postavljena na seštevek vzponov in spustov, ki mora biti za gorski tek najmanj 50 metrov na kilometer.

Ko so se v 70. letih pojavila prva tekmovanja, razlaga Šarf, so jih spontano poimenovali 'gorski tek' (ang.: *mountain running*, nem. *Berglauf* itd). V ta koš so pravzaprav zmetali vse, kar se je tovrstnega dogajalo po hribih ali v naravi. Kmalu so nekateri manj zahtevna tekmovanja preimenovali v 'gozdne teke', čeprav bi se glede na konfiguracijo lahko imenovali tudi 'gorski teki'. Poimenovanje vsebinsko ni bilo najprimernejše, ker si pod imenom 'gorski tek' ljudje predstavljajo tek na Črno prst, Ratitovec ali Grintovec – kot tek na neko goro. Tako so v pionirskih letih nastali organizirani 'gorski teki' kot teki s ciljem na vrhu hriba, redkeje so vključevali tudi tek s hriba. Nad to zvrstjo klasičnih gorskih tekov od leta 1984 bdi WMRA, ki povezuje nacionalne zveze, in od leta 1985 skrbi za organizacijo tekmovanj na svetovni ravni.

Kmalu za tem ali hkrati so se, kje drugje kot v ZDA, pojavili še daljši teki po hribovitem terenu, ki so vključevali tako vzpone kot spuste; tovrstne teke so poimenovali 'trail teki', kar opisuje njihovo naravo

teka po stezah (*trail* je angl. steza). Pri tem so bili v ospredju predvsem avantura, odkrivanje novih območij in meja vzdržljivosti. Organizacija tekem je bila na nižji ravni, proge slabše označene, z manj okrepčevalnicami, oprema udeležencev po lastni presoji. Stvar je pljusnila čez lužo in naletela na izjemno zanimanje. Ljudje so bili namreč zasičeni s tekom po asfaltu in željni gibanja v naravi, po drugi strani pa organizacija takih tekem ne zahteva toliko formalnosti v zvezi z zaporo cest in pridobivanjem ustreznih dovoljenj. Pri tem je ključno potezo potegnil organizator UTMB (*Ultra Trail Mont Blanc*), ekstremnega *trail* teka v Chamonixu, ki je bil prvič organiziran leta 2003. Deset let pozneje so ustanovili mednarodno zvezo *trail* tekov (ITRA), ki ekonomsko združuje organizatorje teh tekov po svetu. Za prihodnost Tomo Šarf napoveduje uradno združitve svetovnega prvenstva v gorskih in *trail* tekih. Sprememba bo vplivala na organizacijo nacionalnih tekmovanj, medtem ko na rekreativno raven ne bistveno; ljudje bodo še naprej vsak po svojih zmognostih hodili oziroma tekli po hribih.

Na pobudo WMRA je lani svetovna atletska zveza sprožila proces združevanja obeh zvrsti.

40 let Teka na Šmarno goro

Svoje korenine ima v času, ko se pri nas še ni govorilo o gorskih tekih. Pred tem so sicer že bile tekme, recimo na Črno prst, vendar niso bile vsakoletne. Leta 1979 je bil organiziran prvi tek v seriji štiridesetih. Bila so leta, ko so se začele pojavljati množične rekreativne prireditve, npr. smučarskotekaški in kolesarski maratoni, ki so pritegnili na tisoče rekreacije željnih. Od množice teh

prireditev sta do danes ostala samo še Tek na Šmarno goro in Maraton Franja.

Do leta 1992 je bil ta tek zgolj lokalna preizkušnja. Tedaj se je namreč na Šmarni gori zbrala večina tistih, ki jim ni bilo vseeno, kako se bo razvijala ta športna zvrst. Predstavljen in sprejet je bil načrt razvoja gorskih tekov v Sloveniji, ki je vključeval tudi cikel tekem, poimenovan Pokal Slovenije v gorskih tekih. Vseh naslednjih 28 let je bil na Šmarni gori finale Pokala Slovenije, 18-krat je bil tu tudi finale svetovnega pokala, s čimer se je dogodek zapisal v zgodovino gorskih tekov. Verjeno ni slovenskega gorskega tekača, ki se v tem času ni spopadel z na oko nedolžnimi šmarnogorskimi strminami, po drugi strani pa smo imeli tu vsak začetek oktobra priložnost videti svetovno elito gorskega teka.

Proga se je z leti spreminjala, od prvotnih 3,5 km do sedanjih 10 km, kar je za sicer majhno Šmarno goro kar spoštljiva dolžina. Vse skupaj se začne v Tacnu, tekači morajo najprej na Grmado, pa skoraj dol do Tacna in nato na Šmarno goro, kjer je cilj. Rekord sedanje proge je dobrih 41 minut in ne pove kaj dosti, zanesljivo pa je vsak čas pod eno uro spoštovanja vreden. Miha Ledinek (nekdanji lastnik gostilne na Šmarni gori), brez katerega se zadnjega pol stoletja na Šmarni gori ni zgodilo nič, je svoje vaje že predal hčerki Nuši. Podobno predajo v okviru Tekoškega kluba Šmarnogorska naveza pripravlja po štiridesetih letih tudi duša teka, Tomo Šarf. Tako ni bojzani, da bi se prekinila tradicija najstarejšega gorskega teka v Sloveniji.

Hiter spust ob slabi vidljivosti in blatni progji je prednost nekaterih gorskih tekačev, med slednje je sodil tudi Mitja Kosovej. Arhiv Toma Šarfa

Ustanovljena je bila komisija, ki je pripravila osnove za prvo združeno svetovno prvenstvo, ki naj bi bilo že prihodnje leto. Žal je pandemija skoraj zamrznila aktivnosti, zato je malo možnosti za izvedbo v predvidenem času. Poleg tega se je izkazalo, da so konceptualne razlike med WMRA in ITRA velike, in očitno postaja, da je ITRA stopila v proces združevanja z majhno figo v žepu.

Ko s Tomom Šarfom govoriva o gorskih tekih, seveda ne moreva mimo Šmarne gore, s katero je tesno povezan že vsaj štirideset let. To ni čudno, saj je bil rojen ob njenem vznožju, kjer je preživel mladost. Opaza, da se je Šmarna gora v tem času korenito spremenila, ne kot gora, gre bolj za odnos do nje. V njegovi mladosti je nanjo vodilo nekaj slabo shojenih poti, ki so bile spomladi, ko se ja razrasla podrast, komaj opazne. Danes je prepletena s potmi, ki postajajo iz leta v leto številnejše in širše. Ob organizaciji vsakoletnega gorskega teka je začutil potrebo in možnost, da stori nekaj družbeno koristnega, zato se že leta v sodelovanju s PD Šmarna gora in družino Ledinek trudi, da bi ohranili Šmarno goro v "čim boljši kondiciji". Skupaj urejajo poti in ostalo infrastrukturo, ki koristi obiskovalcem.

Zaradi množičnega obiska in razdrobljenosti lastništva je ta način verjetno edini mogoč; večji posegi v urejanje poti bi bili možni le ob odločitvi, da bi področje Šmarne gore dobilo status krajinskega parka, podobno kot Rožnik. Seveda pa je tu še veliko če-jev.

V uvodu smo omenili, da je Tomo Šarf po duši predvsem *hribovc*. Zakoračil je v šestdeseta, čaka ga še nekaj let službe, toda ob vseh aktivnostih najde čas, da se neobremenjen z uro poda v gore. Pravi, da so bile letošnja zima in razmere v gorah zanj sanjske. Z nekaj iznajdljivosti so se kljub omejitvam na terenu srečali sami "stari mački". Sčasoma človek ugotovi, da zbiranje vrhov ni tisto, kar išče. Cilj je pot, kot je zapisal Nejc. Zato išče manj obljudene koticke, kakršne lahko kot solidno izkušen planinec zmore brez pomoči tehnike. Tudi kombinacija hoje, teka in kolesa je zanj izjemna. Tak je tradicionalni izlet njegove družbe s kolesi iz Ljubljane na Triglav in nazaj – v pol dneva. Kljub šestim križem skuša ohranjati telo in duha v "letom primerni kondiciji". Obiskovanje hribov v tradicionalni planinski ali gorskotekaški maniri je preverjeno dober način za to, zagotavlja. ●

20 let Teka na Grintovec

Grintovškega teka ni treba posebej predstavljati, saj skoraj 10 kilometrov in malce manj kot 2000 metrov višinske razlike pove vse. Piramido te gore vidi od doma pol Slovenije in kar kliče po tem, da se na njej srečajo najbolj zagrizeni hribozalci. Planinski vodniki in tabla v Kamniški Bistrici napovedujejo, da bomo porabili za vzpon šest ur, prav toliko za spust in da je pametno vmes prenočiti. Zaradi (načelne) tehnične nezahtevnosti so goro od nekdaj uporabljali kot poligon za nabiranje kondicije različni športniki.

Ideja o tekmi se je porodila v glavah mengeških alpinistov, beseda je dala besedo in zanesenjak Dušan Papež je Tek na Grintovec finančno podprl. V naslednjih dvajsetih letih je ta tek postal sinonim za ekstremni gorski tek v Sloveniji in v širšem mednarodnem prostoru. Proga s ciljem na vrhu gore, brez vsakršne infrastrukture, vračanje v dolino peš, predvsem pa srčnost organizatorjev so argumenti, ki so privabili največje mojstre strmih vzponov. Seveda ne moremo brez omembe rekorderjev proge: med moškimi je to šestkratni svetovni prvak Jonathan Wyatt s časom 1:15:43, med ženskami pa Ana Pichrtova z 1:29:50; oba iz leta 2006, ko je bil tek prvič uvrščen v tedanji Grand Prix (svetovni pokal) in so bili pogoji očitno res optimalni. Za slovenske vrhunske in rekreativne gorske tekače je bil Grintovec vedno svojevrsten izziv. Eni so sanjali o uri in pol, drugim pa ni dal spati čas dve uri in pol – vsakdo pa je bil na koncu zmagovalec. Tekmo bi brez zadržkov lahko poimenovali Papežev tek na Grintovec, saj je bila vsa leta družina Papež glavna

gonilna sila. V zaporedju teka pa sta dve vrzeli. Leta 2010 in 2017 je namreč organizator ta tek nadomestil z organizacijo SP oziroma EP na Veliki Planini, in tako na najboljši način pokazal svoje odlike. A tako kot ima vsaka zgodba svoj konec, ga ima žal tudi ta. Po dvajsetih letih je hišni svet pri Papeževih sklenil, da je poleti čas za še kaj drugega kot skrb, ali bo zadnje nedeljo v juliju vreme omogočalo izvedbo teka (in še nekaj mesecev za tem, ali se bo tekma finančno izšla).

Najhitrejši na Grintovcu 2008 skupaj z organizatorjem Dušanom Papežem. Arhiv Toma Šarfa

Družina Kosovelj – gorski tekači brez primere

Mitja Kosovelj je dvakrat zmagal na svetovnem prvenstvu v gorskem maratonu, pred tem je bil mladinski svetovni prvak v gorskem teku. Njegova sestra Mateja je bila dvakrat evropska podprvkinja in leta 2013 zmagovalka svetovnega pokala. Uspehe so kovali v družinskem krogu.

Leta 2003 je Mitja Kosovelj na Aljaski postal mladinski svetovni prvak. Arhiv Toma Šarfa

V svetu gorskega teka je nekaj družinskih navez, a se po uspehih nobena ne more primerjati s Kosovelji. Pod vodstvom Edvina Kosovelja, očeta in trenerja Mitje, ki se je pred nekaj leti tekmovalno upokojil, in hčerke Mateje, ki morda še ni rekla zadnje tekaške

besede, je slovenski gorski tek nanizal vrsto vrhunskih uspehov. Tisti, ki to zvrst teka vsaj malce poznajo, vedo, da Kosovelji ne izhajajo iz hribovskih krajev, kot bi morda ob omembi gorskega teka pomislili, temveč iz Nove Gorice. Tudi njihov trening ni imel veliko opraviti z drvenjem gor in dol po hribih. Mitja in Mateja sta spadala med tekače, ki so uspešno združevali gorski tek s tekom na daljše proge in maratonom. Recimo, da se ta zgodba začne v "predzgodovini" z Edvinom Kosoveljem, po izobrazbi diplomiranim inženirjem strojništva, po poklicu učiteljem in po duši predvsem tekačem, ki je svojo športno pot začel kot nogometaš. Nogomet je bil njegovo prvo športno torišče, a se je pozneje zaradi poškodbe kolena začel resneje ukvarjati s tekom. Nastopil je na več maratonih in najhitrejšega pretekel v času pod dvema urama in 26 minut. Ko je leta 1997 na drugem ljubljanskem maratonu, star 40 let, tekel le dobri dve minuti počasneje, pa je bila na obzorju že kariera tedaj 13-letnega Mitje. Tudi on je treniral nogomet in včasih spremljal očeta na dolgih izletih v gore, tekmoval v krosu in na cestnih tekih, občasno tudi na atletski stezi. V tem času se je po naključju seznanil z gorskim tekom, ki je v Sloveniji začel dobivati pospešek. Na teku pod Krn se je izkazala njegova prirojena nadarjenost za tek navkreber. Na podlagi tekaških izkušenj se je Edvin zlahka prelevil v trenerja. Pravi, da je zlasti pozneje, ko je usklajeval učiteljski poklic, delo na kmetiji in treniranje uspešnih tekačic in tekačev, počel v bistvu to, kar je bila tema njegove diplomske naloge – optimizacija delovnih procesov. Sliši se suhoparno, v resnici pa je šlo za vprašanje, kako najbolje izkoristiti čas in potencial tekačic in tekačev, ki so mu zaupali svoj talent. Mitjeve zmage na domačih tekmovanjih so se vrstile tako v gorskih tekih kot na krosih in atletski stezi. Že kmalu, leta 2001, je prišel do svoje prve medalje na velikem mednarodnem tekmovanju. Tedaj je bil star 17 let, član slovenske mladinske reprezentance (mladinska kategorija je omejena z letom, ko tekmovalec dopolni 19 let), ki je na svetovnem prvenstvu osvojila bron. Naslednje leto je bila ekipa uvrščena še mesto višje. Leto 2003 pa je bilo leto prvega velikega triumfa. Tako zanj kot za njegovo sestro in nasploh slovenski

Leto 2013, Mitja in druga zlata medalja na članskem svetovnem prvenstvu. Desno srebrni Romun Zinca. Arhiv Toma Šarfa

gorski tek. Na svetovnem prvenstvu na Aljaski je Mitja postal mladinski svetovni prvak. Zmagal je v različici gor-dol, ki se na svetovnih in evropskih prvenstvih izmenjuje z različico gor, pri kateri tekači tečejo le navkreber. V različici gor-dol, ki mu je bila še posebej pisana na kožo, saj se je pri spustih izjemno dobro znašel, je pozneje na največjih tekmovanjih osvojil več visokih mest.

Drugo mesto je na Aljaski osvojil Peter Lamovec iz Žirov, štiričlanska slovenska mladinska ekipa pa je postala ekipni zmagovalec svetovnega prvenstva. To je bilo hkrati tudi leto prvega velikega uspeha Mateje, Mitjeve štiri leta mlajše sestre. Na Aljaski je bila tretja med mladinkami, čeprav je bila stara komaj 15 let. Tudi mladinke so postale ekipne svetovne prvakinje. Druga najboljša med Slovenkami, Matejina vrstnica Lucija Krkoč iz Batuj pri Ajdovščini, je bila na Aljaski četrta. Uspeh varovancev Edvina Kosovelja je bil popoln – tudi Lucijo, ki je bila pozneje Matejina velika tekmica, je treniral on.

V naslednjih letih sta Mateja in Mitja na največjih tekmovanjih nanizala vrsto odličnih uvrstitev, omenimo le najpomembnejše. Leta 2006 je Mateja, tedaj osemnajstletna, na Češkem postala evropska podprvakinja v absolutni kategoriji. Po letih, ki so bila, vsaj kar se medalj z največjih tekmovanj tiče, sušna, je leta 2013 na evropskem prvenstvu v Bolgariji znova stala kot tretja na stopničkah. Naslednje leto je v Franciji še drugič postala evropska podprvakinja.

Mateja je tako kot druge najboljše gorske tekačice in tekači nastopala na tekmah svetovnega pokala. Gre za niz vsakoletnih tekem, ki potekajo na različnih lokacijah, večinoma po Evropi. Zaključijo se s finalom, ki tradicionalno poteka v začetku oktobra na Šmarni gori. Mateja je tu zmagala trikrat, v letih 2006, 2008 in 2012, dve zmagi pa si je pritekla, ko je bil med tekme svetovnega pokala uvrščen tek na Grintovec. Omenjene uvrstitve so Mateji prinašale visoka mesta v skupnih seštevkih tekmovanj za svetovni pokal, leta 2013 pa tudi zmago (dve leti pred tem je bila skupna zmagovalka Lucija Krkoč). Na podlagi teh dosežkov je bila, podobno kot Mitja, večkrat razglašena za najboljšo slovensko gorsko tekačico.

Vzporedno z gorskim tekom se je Mateja ukvarjala s tekom po ravnem, nastopala je na cestnih tekih in občasno v daljših disciplinah na atletski stezi. Med drugim je leta 2007 na Ljubljanskem maratonu zmagala v malem maratonu. Dobrih 12 minut pred njo je bil tedaj v cilju Mitja – zmagovalec med moškimi.

Mateja se je cestnim tekom še posebej posvetila leta 2012, za olimpijske igre v Londonu. Marca je v italijanski Gorici postavila osebni rekord na 21 kilometrov (1:15:13), kar jo na slovenski ženski lestvici vseh časov uvršča na tretje mesto. Poldrugi mesec pozneje je v Padovi prvič nastopila v maratonu in dosegla

*Lucija Krkoč kot prva v Teku na Šmarno goro leta 2011
Arhiv Toma Šarfa*

Mateja Kosovelj hiti proti cilju na evropskem prvenstvu v Franciji. Arhiv Toma Šarfa

čas 2:43:03. V časih, ko se mnogi rekreativni tekači ukvarjajo s tekom, kot bi bil to njihov poklic, je marsikomu jasno, za kako odličen rezultat gre. Sanje o nastopu na olimpijskih igrah se ji žal niso uresničile – normo je zgrešila za bore tri sekunde.

Mateja je svoj zadnji vrhunski tekmovalni dosežek zabeležila leta 2014 pri 26 letih, ko je drugič zmagala v teku na Grintovec in bila v skupnem seštevku svetovnega pokala druga. Toda športu, ki se mu posveča že dve desetletji, je še vedno predana. Če je ne bodo ustavile poškodbe, je mogoče marsikaj.

Več sreče je imel v tem pogledu Mitja. Leta 2008 je na Šmarni gori kot prvi Slovenec zmagal na tekmi

za svetovni pokal, isto leto je osvojil prvo medaljo na svetovnem prvenstvu v gorskem maratonu. V Severnem Yorkshiru v Angliji je bil tretji.

Tri leta pozneje je postal v tej dolgi, zahtevni disciplini gorskega teka, ki se je uveljavila malo pred tem, v Podbrdu svetovni prvak. Na Teku štirih občin, v okviru katerega je potekalo svetovno prvenstvo, je bil nepremagljiv. Za kako zahtevno tekmovanje gre, povedo številke. Na 36 kilometrov dolgi progi, speljani po planinskih poteh, so morali tekači opraviti skupno 2500 metrov vzponov in 2800 metrov spustov. Start je bil v Petrovem Brdu na približno 800 metrov, od koder so se povzpeli na Črno prst, se spustili do dna Baške grape, dvignili na Porezen, 1630 metrov, in od tam oddrveli po stari vojaški poti do cilja v Podbrdo. Rekreativni tekači, ki za tako progo potrebujejo manj kot osem ur, so lahko več kot zadovoljni. Mitja Kosovelj je zanj potreboval tri ure in 22 minut in bil dobre štiri minute pred prvim zasledovalcem, škotskim tekačem Thomasom Owensom.

Če se je v Podbrdu zdelo, da je šlo za prednost domačega terena, poznavanje konfiguracije proge je res zelo pomembno, pa te prednosti pozneje ni bilo. Leta 2012 je bil na pobočjih Jungfrauja v Švici na trasi, ki je bila deloma speljana čez wengensko smučarsko progo, drugi. Naslednje leto je na Poljskem osvojil drugi naslov svetovnega prvaka; tedaj je bila njegova prednost več kot pet minut. Svojo izjemno tekmovalno kariero je sklenil tri leta pozneje na domačem terenu v Podbrdu, kjer je star 32 let osvojil peto medaljo na svetovnih prvenstvih v gorskem maratonu, tokrat bronasto.

Tudi on je uspešno nastopal na cestnih tekih. Aprila 2011 je v Padovi maraton pretekel v času 2:17:45, kar ga uvršča med najboljše slovenske maratonce vseh časov. Prav tako ga je med najboljšimi mogoče najti na seznamu najboljših na polmaratonski razdalji. A tudi njemu se žal želja, da bi nastopil na olimpijskem maratonu, ni uresničila.

V zvezi z družino Kosovelj je treba povedati še nekaj. Športu so se zelo posvečali, a pri tem niso postavljali na stranski tir izobrazbe in poklica. Gorski tek pač ni, pa če si še tako uspešen, šport, ki bi zagotavljal dolgoročno eksistenco. Morda bi lahko rekli, da niti ni šlo za tehtanje ali šport ali šola, pač pa so se vedno ravnali po načelu in-in. Edvin Kosovelj pravi, da je resen trening stvar, ki zahteva od človeka vseh 24 ur na dan, vse dni v letu. A ta osredotočenost v resnici pomeni, da športnik počne še kaj drugega – da se izobražuje, da se ukvarja z drugimi stvarmi zato, ker je pretirana miselna vpetost v zgolj šport na koncu škodljiva za njegove dosežke. Tu lahko omenimo, da je Mitjev glavni trening vzdržljivostne moči predstavljalo tudi delo na domači kmetiji v Zagrajcu pri Komnu. Iz vinogradov kmetije Kosovelj, ki svojo dejavnost v zadnjih letih širijo, prihaja teran, ki je našel častilce tudi v tujini. Mitja, ki je sicer študiral gradbeništvo, je danes zaposlen v gradbenem podjetju, Mateja pa je diplomirana fizioterapevtka. ●

Timotej Bečan, gorski tekač zadnjih let

Medvodčan Timotej Bečan je najboljši slovenski gorski tekač zadnjih dveh, treh let in postaja vse hitrejši. O tem pričajo rezultati na progah, kjer potekajo tekmovanja vsako leto. Na eni od njih, kratki različici teka na Šmarno goro, ni noben Slovenec tekel hitreje. Lani je 24-letni Bečan s 15. mestom na svetovnem prvenstvu v Argentini postavil svoj v mednarodnem prostoru najvidnejši dosežek. A si želi še boljših rezultatov. O njegovi visoki motiviranosti priča že odgovor na prvo od vprašanj, ki smo mu jih zastavili.

Kako je na vašo motivacijo za trening vplivala odpoved vseh tekmovanj v prvem delu tekmovalne sezone zaradi epidemije koronavirusa?

Z motivacijo nimam težav. Malo moteče je bilo, da sem nekaj časa lahko treniral samo v domači občini, pa tudi plavati nisem mogel, kar sicer spada k mojemu treningu. Drugače pa sem treniral skoraj enako, kot če bi bile tekme, le nekatere najzahtevnejše treninge sem izpustil. To so tako imenovani laktatni treningi, pri katerih na primer z dvominutnimi počitki petkrat hitro pretečete kilometrsko razdaljo. So zelo naporni in učinkoviti, primerni za čas, ko se pripravljate na tekme. Sem si pa "tekme" nekajkrat organiziral sam.

Ogrel sem se in na cesti na vso moč pretekel deset kilometrov. Tekel sem precej hitreje kot lani na državnem prvenstvu na stadionu. Ne morem reči, da me je virus ustavil, ne čutim se prikrajšanega, mi je pa žal za tekme, ker rad tekmujem, rad imam adrenalin, vso pripravo na tekmo.

Vas je motilo, da v času prepovedi gibanja izven domače občine niste mogli "skočiti" kam v hribe? Verjetno trenirate tudi v gorskem okolju?

V hribih je bil letos dolgo sneg, tako da prav visoko ne bi mogel. Sicer pa na klancih ali v gorah ne treniram veliko. Grem v bližnje Polhograjske hribe, drugače

*Ko postane jasno, da je zmaga na dosegu roke, ostane le še veselje.
Arhiv Toma Šarfa*

pa tečem po ravnem. Pred dobrim letom sem se začel občasno družiti s tekači, ki tekmujejo na stadionu. Treniram podobno kot oni, ker je ta način zelo učinkovit tudi za gorski tek.

Ali greste v hribe kdaj tudi hodit, uživat kot običajni obiskovalec?

Pravzaprav ne. Tekači smo znani po tem, da po hribih radi tečemo, do hoje nam pa ni. Rad grem s čim manj opreme hitro gor, se razgledam, potem pa hitro dol. Nikoli ne obrnem, ne da bi se razgledal. Tudi življenje mi tako narekuje, saj časa vsaj za zdaj nimam veliko. Bova pa z Jasmino, ki ima tudi rada hribe, najbrž v prihodnosti šla tudi počasneje, v miru.

Timotej Bečan je bil lanski zmagovalec Šmarne gore v moški konkurenci. Arhiv Toma Šarfa

Rekli ste, da ste na tesnem s časom. Ste študent fakultete za šport, imate leto in pol starega otroka, resno trenirate. Kako to združujete?

Včasih je naporno. Na fakulteti mi manjkata dva izpita do konca prvega letnika magistrskega študija. Sem človek, ki nerad dela na pol, zato sem dal študij za eno leto na stran. To sem kot oče lahko napravil, zdaj pa bom moral spet resno poprijeti. Delam tudi kot trener rekreativne tekaške ekipe, ki se pripravlja na oktobrski maraton v Ljubljani. Spoznavam, da vse skupaj ni tako enostavno, kot bi morda kdo mislil. Vsaj ne, če hočeš delati dobro in odgovorno.

Kdo pa trenira vas?

Nimam trenerja, nikoli ga nisem imel. Treniram sam, imam izobrazbo na tem področju, pa tudi sicer rad raziskujem in se učim. Poslušam nasvete starejših tekačev, veliko tudi berem in se izobražujem.

Imate morda kakšnega vzornika?

Če bi o kom govoril kot o vzorniku, bi bil to Miran Cvet. Osebnost sem ga spoznal pred nekaj leti, ko smo bili na nekem tekmovanju v Italiji, sem pa zanj vedel že prej, ko se nobeden od naju še ni ukvarjal s tekom. (Danes 52-letni Cvet je nekdanji kolesar, specialist za vzpone; pred nekaj leti se je začel ukvarjati z gorskim tekom

in bil do nedavnega najboljši slovenski gorski tekač, op. a.). Na šport in življenje in imava podoben pogled.

V gorski tek ste prišli iz košarke. Kaj je preusmerilo vašo športno kariero?

Res sem najprej deset let treniral košarko, pri devetnajstih letih pa sem se odločil za gorski tek. Že prej sem poletel, ko ni bilo sezone, veliko kolesaril in tekkel, da bi vzdrževal kondicijo. Živel smo pod Polhograjskimi Dolomiti in skoraj vsak dan sem nekam šel – na Katarino, Jakoba, Jetrbenk, Tošč ... Tek mi je bil všeč, in ko se mi je košarka naenkrat zamerila, sem že naslednji dan rekel, da bom gorski tekač. Očitno me je narava bolj pritegnila.

Rekli ste, da je del vašega treninga plavanje. Kaj pa kolesarjenje? Nekateri gorski tekači ga zelo cenijo.

Mislím, da se oboje lepo vključuje v tekaški trening. Kolesariti začnem spomladi, ko postane topleje, ampak na kolesu treniram le izjemoma. Včasih napravim dolgo turo za trening vzdržljivosti. Kolo imam bolj za regeneracijo in preventivo pred poškodbami. Večkrat naredim dopoldan tekaški trening, popoldan pa se grem malo razpeljat, večinoma po ravnem, da se regeneriram. Če je tekaški trening "močnejši", je to odlična kombinacija.

Tekači se pogosto spopadajo s poškodbami. Imate tudi vi težave z njimi?

Nobene resne poškodbe še nisem imel do zdaj, moram potrkat. Včasih sem kje malo narobe stopil, ampak brez resnejših posledic. Videti pa je, da sem z leti postal malo zakrčen in sem dobil iliotibialni sindrom. Imam manjšo oteklino pri strani na kolenu, kjer se nanj pripenja iliotibialni trakt, vez, ki poteka po zunanji strani stegna od kolka do kolena. Treniram lahko normalno, oteklina me ne boli, me pa opominja, da moram stvar sanirati. Več bom moral napraviti glede raztezanja, regeneracije, masaže.

Vrnimo se še malo k teku. Tekaške proge so različne. Tudi na svetovnem prvenstvu se izmenjujeta dve različici tras, samo gor in gor-dol. Katera vam bolj ustreza?

Načeloma imam raje tekme, kjer je proga ves čas navzgor. Sem tip tekača, ki mu najbolj ustreza enakomeren tempo, spremembe mi niso všeč. Ampak mislim, da sem od lani, ko sem začel trenirati tudi na stadionu, postal hitrejši. Na lanskem svetovnem prvenstvu v Argentini, kjer je bila proga gor-dol z veliko krajšimi spusti, sem se kar dobro znašel.

Kaj pa vaši tekmovalni načrti za prihodnost?

Zdaj sem nekakšen polprofesionalec, rad bi postal čim bolj pravi profesionalc. Nekaj naslednjih let bi se rad posvetil treningu in izboljšal uvrstitve na evropskih in svetovnih prvenstvih v gorskem teku. Privlačijo me tudi daljši teki na stadionu, 5.000 in 10.000 metrov. Letos se mi je priljubil tudi kros. Decembra bo na Irskem, vsaj upam, evropsko prvenstvo v krosu in poskušal si bom priboriti mesto v reprezentanci. ○

Kdo vihti kladivo na ikonični fotografiji

"Morala sem odkriti resnico!"

Fotografija plezalca s klobukom, ki v kamninu Slovenske smeri v Steni zabija klin, je ena najpogosteje uporabljenih starih slik v naši hribovski literaturi. Pripis ob sliki pravi, da gre za fotografijo Stanka Tominiška, ki je slikal Miha Potočnika med vzponom v Slovenski smeri v Triglavski severni steni. Po osemdesetih letih pa je ena od knjig, v kateri je objavljena ta fotografija, prišla v roke Zali Žagar. Po spletu okoliščin sem Zali "prišla v roke" tudi jaz. Ali pa je bilo ravno obratno ...

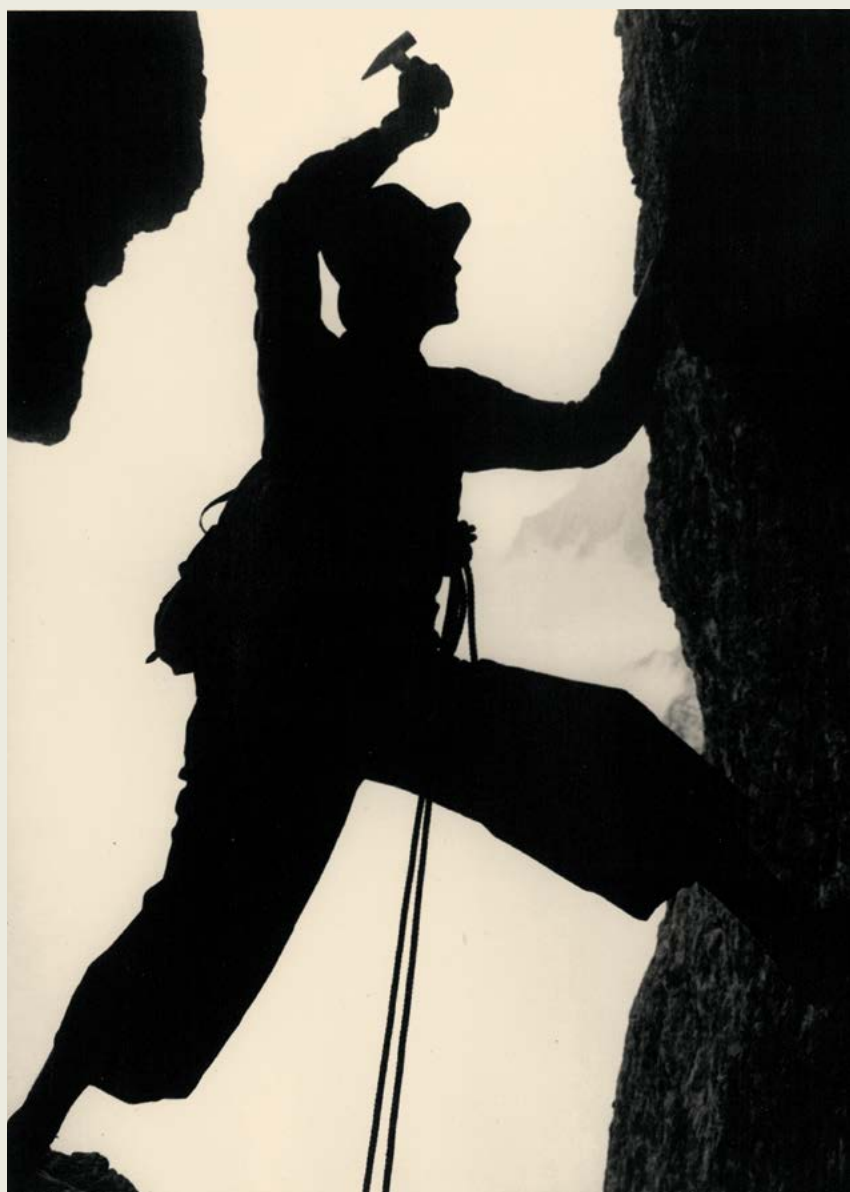
Zala, v rokah imaš fotografijo, ki je bila ves čas last tvoje družine in na kateri naj bi bil tvoj ded Viktor. Potem pa si v knjigi *Zgodovina slovenskega alpinizma* prebrala, da naj bi to fotografijo posnel nekdo drug in da na njej ni tvoj dedek. Tako se začne zgodba o ikonični fotografiji predvojnih plezalcev – nehote si postala del nje. Kakšen je bil tvoj odziv na prva spoznanja o sliki?

Sprva sem bila zelo presenečena, ko sem fotografijo zagledala v knjigi *Zgodovina slovenskega alpinizma*,¹ saj si nisem niti predstavljala, da bi lahko izvod fotografije imel še kdo drug, takoj zatem pa je sledilo še eno presenečenje, in sicer o avtorstvu fotografije in navedbi, da naj bi bila to silhueta Miha Potočnika. Spoznanje, da je fotografija v tovrstni literaturi, je v meni seveda vzbudilo ponos in obenem sprožilo željo po raziskovanju.

Člana *Turistovskega kluba Skala Viktor Žagar* in njegov soplezalec *Ivan Gartner* sta leta 1939 v *Hornovi smeri* v *Jalovcu* posnela fotografijo, ki so jo pripisali *Stanku Tominišku*, legendarnemu slovenskemu alpinistu in gorskemu fotografu. Fotografija naj bi nastala v *Triglavski severni steni*.

Kaj si vedela o fotografiji, preden si podvomila (če sploh), da morda na njej ni tvoj ded?

Fotografija je v naši domači hiši visela na istem mestu, odkar sem vedela zase. Spomnim se očetovih besed, da je na njej njegov oče Viktor, vendar smo o tem doma redko govorili. Oče je namreč svojega očeta izgubil precej zgodaj, zato je bila tema zanj verjetno malce boleča. Vedela sem tudi, da imamo doma poleg novejših družinskih albumov tudi precej starih albumov s črno-belimi fotografijami, ki jih je vestno uredil moj ded Viktor. V kotičku spomina sem imela še,

Viktor Žagar v črni votlini Hornove smeri v Jalovcu, 14. 8. 1939
Arhiv družine Žagar

¹ Peter Mikša in Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Ljubljana: Friko. 2013. str. 38.

Žagarjeva vnukinja Zala z izvorno fotografijo Arhiv Zale Žagar

da so nekje shranjeni Viktorjevi planinski dnevniki in mnogo literature, opreme ... Skratka, vedela sem, da je nekje v hiši material, ki bi mi lahko povedal precej več kot samo zapis na hrbtni strani fotografije "V severovzhodni steni Jalovca". Med raziskovanjem so se seveda občasno pojavili tudi kakšni dvomi. Predvsem zato, ker je podatek o avtorstvu in motivu fotografije hranil Slovenski planinski muzej, ki naj bi imel prave informacije. V dvom me je spravila tudi okoliščina, da dejanskega podatka nisem mogla preveriti pri svojem očetu, ki je prav tako preminil prežgodaj, niti pri kom drugem; oče je bil namreč edinec, zato smo kljub zelo pogostemu priimku maloštevilna družina. Z mamo sva se strinjali, da imava po besedah mojega očeta v spominu obe enak podatki, vendar tudi ona ni poznala Viktorja, ki bi ji lahko povedal kar koli o poreklu fotografije.

Čprav dedka Viktorja nisi poznala, se zdi, da imaš do njega izjemno spoštljiv odnos in da o njem veš veliko. Od kod zanimanje za njegov plezalni opus?

Po mojih žilah teče precej gorniške krvi, saj je bil tudi moj drugi dedek, mamin oče, alpinist in velik ljubitelj gora. Oba z Viktorjem sta ljubezen do gora prenesla na svoja potomca. Moja mama in oče sta skupaj prehodila veliko hribov, pozneje pa smo kot družina veliko počitnic preživeli v naravi in hribih. Čprav sem tipično pubertetniško hribe in naravo v najstniških letih precej opustila, se je želja po obisku narave in gora prebudila zelo hitro po očetovi smrti. Verjetno je bil to tisti "klic", o katerem govorijo nekateri, predvsem pa sem začutila, da mora nekdo v družini nadaljevati tradicijo in negovati ljubezen do gora. Moja vztrajnost in brskanje po zelo lepo urejenih albumih, dnevnikih in zapiskih sta mi omogočila, da sem o Viktorju izvedela precej več, kot sem slutila, da lahko. Kot sem že omenila, smo doma o očetovih starših govorili izredno malo.

Zakaj si se odločila, da boš stvari prišla do dna? Vendarle je to projekt, ki ga je težko izvesti.

Hm, o moji trmoglavosti in "tečnosti" bi verjetno lahko kaj več povedala moja mama. No, šalo na stran ... Tema me je zagotovo zanimala, predvsem pa me je zaradi občutka pripadnosti družini in spoštovanja do družinskih korenin gnalo, da izvem resnico. Če ne za druge, pa predvsem zase. Verjetno je veliko vlogo odigrala tudi moja starost ali "zrelost", če se lahko tako izrazim, saj se mi zdi, da se ljudje v tem starostnem obdobju mogoče začenjamo vedno bolj zavedati pomembnosti družine in korenin. Projekt zagotovo ni bil preprost, vendar se s pomočjo pravih ljudi in skupnih interesov da doseči veliko. Moram priznati, da se verjetno niti nisem zavedala, da imam pri tem tudi precej sreče. Ključno vlogo v tem raziskovanju je odigral Jure K. Čokl, ki je s svojim znanjem, entuziazmom in izkušnjami celotno zadevo pognal tako hitro, da smo do konkretnih podatkov prišli v precej kratkem času. Zelo pomembno vlogo je odigral tudi sin avtorja fotografije, Janče Gartner, ki je hitro "zagrabil" za niti, ki so se pletle, in je bil pripravljen pomagati z vsemi svojimi informacijami. Treba je omeniti tudi vse vmesne člene, torej ljudi, ki so pomagali pri povezovanju, stikih in tako dalje. Pomoč je prišla tudi iz Slovenskega planinskega muzeja. Raziskovanje je

Skalaška izkaznica Viktorja Žagarja Arhiv družine Žagar

Janec Gartner je bil član Športnega kluba Ilirija. Arhiv Jančeta Gartnerja (Jančev sin)

prineslo veliko novih poznanstev in spletlo tudi nova prijateljstva.

Mišliš, da bi to hotela tudi tvoj ded ter njegov prijatelj in soplezalec Ivan Gartner, če bi vedela, kaj se je zgodilo?

O tem sem prepričana. Verjetno se med fotografiranjem v tisti votlini nista zavedala, da bo fotografija postala "ikonična fotografija generacije medvojnih alpinistov", kot je fotografijo lepo opisal Jure, ampak prepričana sem, da je bila že sama drža skalašev takšna, da jim ni bilo v navadi, da bi si pripisovali zasluge drugih in da bi si njihove zasluge, pa čeprav po pomoti, pripisoval nekdo drug.

Zgodba se odvija kot kakšna kriminalka. Katere zanesljive informacije si imela o fotografiji, preden si se odločila za raziskavo?

Predem sem se odločila za raziskavo, sem imela uokvirjeno fotografijo s pripisom "V severovzhodni steni Jalovca" na hrbtni strani, Viktorjev album, v katerem so tudi druge fotografije v vzpona, med katerim je fotografija nastala, in Viktorjev planinski dnevnik iz leta 1939, kjer je pod datumom 14. avgust 1939 precej natančen opis plezalnega vzpona. Vse to gradivo je datirano z istim datumom in se tudi opisno sklada. Obenem sem imela tudi Viktorjevo skalaško člansko izkaznico, iz katere je razvidno, da je bil v tistem času aktiven član TKS.

K sodelovanju si pritegnila kar nekaj ljudi, ki so povezani z zgodovino slovenskega alpinizma, in tiste, ki niso. Kako si prišla do njih?

Enega od dveh avtorjev knjige *Zgodovina slovenskega alpinizma*, dr. Petra Mikšo, sem poiskala kar po spletu in se z njim dogovorila za sestanek. Do gorskega reševalca Juša Avgušтина sem prišla s pomočjo svojega partnerja, ki je Juša spoznal zaradi popolnoma drugih razlogov. Juš me je povezal s svojim prijateljem in soplezalcem Juretom K. Čoklom, novinarjem in radijskim voditeljem, ki je s svojim bogatim znanjem zgodovine slovenskega alpinizma in gornišva ter z aktivnim raziskovalnim projektom med procesom pisanja doktorske disertacije zelo pomembno prispeval k razvoju in razpletu raziskovanja. Jure je poskrbel tudi za stik s kustosinjo Slovenskega planinskega muzeja Sašo Mesec, prav po njegovi zaslugi pa sem imela čast spoznati tudi tebe, ki si kot vodja plezalnega vzpona z Juretom in Jušem poskrbela za rekonstrukcijo fotografije v SV-steni Jalovca, natančneje v Hornovi smeri.

S sinom avtorja izvirne fotografije, Jančetom Gartnerjem, sem se srečala s pomočjo sorodstvenih vezi in poznanstev. Tukaj je na pomoč priskočila tudi moja mama Valerija. Zelo nam je pomagal tudi alpinist in gorski reševalec France Malešič.²

² France Malešič, ki je v letih 2007 in 2008 pregledoval neurejeno fotografsko gradivo Triglavske muzejske zbirke, je opravil izjemno delo. Fotografije je popisal, uredil, skeniral in potem še preverjal ter sproti dopolnjeval.

So bili vsi pripravljeni sodelovati, pomagati?

Seveda. Osebe, na katere smo se obrnili in jih prosili za pomoč, so večinoma vse iz gorniških, alpinističnih sfer in jim je bila tematika takoj privlačna. Še najmanj je o tem morda vedel Janče, ki je "padel" v zgodbo zaradi sorodstvenih vezi z avtorjem fotografije, vendar je tudi on takoj pokazal veliko mero zaupanja in pripravljenost za sodelovanje.

Na podlagi zbranih podatkov je Jure K. Čokl izluščil dve domnevi, kako je pri fotografiji prišlo do pomote. Prva izhaja iz dejstva, da sta 27. septembra 1939 Viktor Žagar in Ivan Gartner plezala v Triglavski severni steni in tam posnela fotografije (na njih je Gartner, v albumu ob fotografiji pa piše "V Triglavski severni steni (kamini) 27. VIII. 39"), podobne Gartnerjevi fotografiji Žagarja iz Hornove smeri. Njune fotografije iz Triglavske severne stene so zelo podobne fotografiji Miha Potočnika, kar je zagotovo zelo vplivalo na zmešnjavo pri določanju avtorstva in lokacije ikonične fotografije. Največji delež k zmoti pa je zagotovo prispeval požar v provizoričnem skladišču PZS 18. aprila 1958, kjer je imel TK Skala svojo zbirko slik. Pepelka je imela znatno lažje delo kot ljudje, ki so urejali slike, rešene iz požara, zaradi česar je mimogrede prišlo do nehotenih napak.

Avtorica članka na Žagarjevem mestu
Foto: Jure K. Čokl

Iz črne votline v Hornovi smeri – označeno mesto se vidi tudi na izvorniku, na Gartnerjevi fotografiji.
Foto: Juš Avguštin

Plezalca na Gartnerjevi fotografiji se ne da prepoznati, pripis je skop, piše le "v steni", kar je splošno poimenovanje Triglavске severne stene. Pregledovalec seveda ni mogel sklepati, za katero steno gre, sploh ker je bila fotografija v isti skatli kot veliko fotografij Stanka Tomiňška, narejenih v Steni.

Druga domneva pravi, da Viktorja Źagarja in Ivana Gartnerja zelo verjetno niso poznali, medtem ko sta Tomiňšek in Potočnik znani osebnosti, zaradi česar juna je bilo delo laže (in smiselno) pripisati. Mogoče drži oboje.

Kako ste oziroma so načrtovali raziskavo?

Samo strukturo raziskovalnega projekta je določil Jure, jaz sem ji samo sledila in prispevala svoj delež informacij in stikov. Kot že rečeno, je bila Juretova udeležba ravno na tem področju ključna, saj je poskrbel za strukturiran pristop in zasnoval je načrt, kako se bomo projekta lotili. Sama bi se verjetno pri tem precej "lovila".

Iskanje informacij je bilo dolgotrajno. Koliko časa ste porabili, da ste raziskali vse vidike avtorstva fotografije?

Lahko bi rekli, da je bilo dolgotrajno ali pa tudi ne. Ko se je raziskovanju priključil Jure, je po mojem občutku vse letelo s svetlobno hitrostjo. Zelo sem bila vesela vsakršnega napredka in dejstva, da so se stvari začele odvijati. Vse skupaj se je začelo nekje v letu 2018, sama rekonstrukcija fotografije, ki je predstavljala nekakšen epilog raziskave, pa je potekala v avgustu 2019.

Kako se je rodila ideja, da bi fotografijo ponovili na istem mestu, kjer naj bi jo posnela Viktor in Ivan?

Idejo za rekonstrukcijo fotografije je omenil že Juš, ki je votlino, v kateri je fotografija nastala, zelo hitro prepoznal. Pozneje pa je rekonstrukcijo fotografije kot sestavni del projekta zasnoval Jure. Izvedba pa zagotovo ne bi bila mogoča brez tvoje pomoči. Zaradi skromnega ozadja na fotografiji, ampak za raziskavo ključnega, je bilo treba lokacijo obiskati in ujeti ravno pravi kot.

Tudi to je zelo zanimiva ideja za dokazovanje avtorstva. Kako si ti sprejela odločitev, da bomo šli plezat tja, kjer sta plezala Viktor in Ivan?

Nad odločitvijo sem bila navdušena. Zelo sem bila počaščena, da ste se si vzeli čas in šli plezat tja samo zaradi fotografije. Źal mi je le, da se vam zaradi pomanjkanja plezalnega znanja in sposobnosti nisem pridružil. Tudi to morda še spremenimo nekoč v prihodnosti.

Zala se nam bo zagotovo še lahko pridružil, saj smeri nismo preplezali. Res to niti ni bil naš cilj, ampak če smo že tam ... Ker ni šlo za "običajno" plezanje, smo bili vsi trije precej vznemirjeni, hkrati pa je bilo raziskovanje prav zabavno. Vsekakor pa smo se tega lotili s spoštovanjem in varno. Z Juretom in Jušem smo bili pod steno resda precej zgodaj, tudi do črne votline, kjer je Źagar zabil svoj klin, medtem ko ga je Gartner fotografiral, smo priplezali hitro, vendar so nas zavedanje,

da bomo dokončno potrdili izvor znamenite fotografije, čarobna okolica in moje (najbrž malce pretirano) pripravljane zares močnega in varnega sidrišča tam zadržali dlje, kot smo načrtovali. Kje je bilo še fotografiranje, iskanje pravega položaja, kota ... Megla je res zakrila pomemben del stene Šit, ki je eden izmed bistvenih dokazov, da je "naša" fotografija res nastala tam, a to je na srečo Juš že prej shranil v digitalni fotoaparatu, zato smo se osredotočili predvsem na obliko skale v votlini. Leta so jo nekoliko spremenila, a dvoma, da gre za pravo mesto, ni bilo. Žal pa tam ni bilo tudi Žagarjevega klina ...

Vedno gostejša megla in negotova vremenska napoved sta nas prepričali, da smo se po vrvi spustili pod steno.³

Ko si po telefonu prejela prvo ponovljeno fotografijo z mesta, kjer je bil posnet izvornik, dvomov o avtorstvu ni bilo več. Ti je odleglo, si občutila zadoščenje ali kaj drugega?

Moram priznati, da sem bila pred samim vzponom o rezultatu že povsem prepričana, saj smo že prej prišli do informacij in dokazov, ki so bili zelo prepričljivi. Vseeno pa sem ob prejemu prve fotografije občutila veliko zadovoljstvo. Prepričana sem, da bi bili z našim delom zadovoljni tudi Viktor, Ivan in ne nazadnje tudi moj oče.

Kakšen epilog je doživela zgodba fotografije vašega deda Viktorja in njegovega soplezalca Ivana?

Epilog zgodbe fotografije je strokovni članek izpod peresa Jureta K. Čokla, ki ga je recenziral dr. Peter Miška. Članek je bil objavljen v tiskani in spletni izdaji strokovne revije *Zgodovina za vse*, številka 2/2019. Prav tako je načrtovana predstavitev članka oz. predstavitev zgodbe v Slovenskem planinskem muzeju.

Jure K. Čokl je o tem za revijo *Zgodovina za vse*, 2/2019, napisal strokovni članek, ki govori o raziskavi in ozadju zmote, ki je pripeljala do napačnega zaključka, ter skozi pripoved o raziskavi predstavi pripadnika predvojnega generacije slovenskih alpinistov, ki sta bila do zdaj širši javnosti popolnoma neznana. Avtor je s tem opozoril na dejstvo, da se lahko zaradi spleta okoliščin podatki o zgodovinskem viru ali osebnosti spremenijo oz. se navedejo napačni, kar z zgodovinskega vidika lahko predstavlja veliko škodo.

Bi se še enkrat odločila za tako raziskavo, če bi vnaprej vedela, kaj vse bo potegnila za seboj?

Vsekakor. Celotna raziskava je prinesla veliko pozitivnega in tukaj ne gre samo za zaključne ugotovitve. Omeniti je treba predvsem, da smo med raziskovanjem skupaj preživeli nekaj zelo prijetnih trenutkov, poleg tega pa so se spletla nova prijateljstva, ki, verjamem, da se bodo nadaljevala tudi v prihodnosti. Tukaj bi si izposodila misel enega največjih slovenskih

Iz pripisov je razvidna, kdaj in kje so bile posnete fotografije. Arhiv družine Žagar

alpinistov, Nejca Zaplotnika, ki je v svoji knjigi *Pot* zapisal: "Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi." Skupaj smo našli pot.

Mišliš, da bi bila Viktor in Ivan zadovoljna z doseženim?

Jure je večkrat rekel, da "gor nekje" sedita dva zelo zadovoljna skalaša in se smejeta. S tem je seveda mislil mojega deda Viktorja Žagarja in avtorja fotografije Ivana Gartnerja, ki nas verjetno s kakšne še višje gore, kot jih poznamo, opazujeta in se veselita, da so še ljudje, ki niso pozabili svojih korenin, ki si za pomen zgodovine slovenskega alpinizma še vzamejo čas in ki bodo to ljubezen do gora, ki so jo gojili že takrat, čutili naprej in se trudili, da jo bodo doživljale tudi naslednje generacije. ○

³ V črni votlini Hornove smeri smo se 11. avgusta 2019 gnetli Juš Avguštin, gorski reševalec iz Radovljice, Jure K. Čokl, doktorand oddelka za zgodovino Filozofske fakultete Ljubljana, in Marta Krejan Čokl, alpinistična inštruktorica.

Objeti drevo za zdravo telo?

"Adam je pisal bolj žalostne pesmi, vejice zase, pike za njo, Eva iskala bistvo ljubezni in sredi gozda objela drevo," pojejo zimzeleni Mi2. Precej let je že minilo, odkar sem prvič slišala za to prakso privijanja k deblom, ki sem jo imela za milo rečeno hecno. Ni se mi zdelo ravno verjetno, da bi se lahko od dreves našla pozitivne energije. Dozdevalo se mi je tudi, da to v glavnem počnejo izgubljene Eve in sodeč po enem zadnjih songov dečkov s Sotle se navado objemanja dreves na naši zemljepisni širini res pripisuje predvsem nežnejšemu spolu. Očitno močnejšemu to ne priteče – ta lahko drevo kvečjemu podre in tako pokaže, da ga je nekaj v hlačah. A v sili še hudič muhe žre. Med korona krizo so islandski gozdarji kot tolažbo ob pomanjkanju človeške topline priporočali objemanje dreves in menda se je, po poročanju medijev, nasvet dobro obnesel. O tem, kdo je bil pri takem objemanju bolj dejaven, moški ali ženske, pa žurnalistični svet molči.

Odkrivanje razsežnosti gozdov nad mojim sedanjim prebivališčem se mi je nekoč, v času alpinistične mrzlice, zdelo stran vržen čas. Da bi se sprehajala po gozdnih cestah, vlakah in zaraščenih stezah, kjer za povrh lomastijo medvedi, če pa se nekoliko severneje kvišku dvigajo bele stene in strmi vršaci? A dolga leta sedenja za računalnikom in volanom ter družinsko življenje so naredili svoje. Saj veste, kaj bo sledilo, kaj ne? Posipanje s pepelom za nekdanje pregrešne misli in vznícene hvalnice previdnosti, ki me je pripeljala živet v "hišico na robu gozda". Samo streljaj je do prostраниh gozdov, kjer bi lahko, če bi me prijelo, po mili volji objemala mogočna debela, in to brez strahu, da bi me kdo zaprepadeno opazoval in si mislil svoje o priseljenkah iz mesta. In morda bi vse skupaj res ostalo pri pogojniku, če si ne bi ogledala dokumentarne oddaje *Zdravilna moč narave*, v kateri je bilo predstavljeno znanstveno ozadje t. i. gozdnih kopeli (*šimrin joku*), ki na Japonskem od osemdesetih let prejšnjega stoletja predstavljajo pomemben segment skrbi za javno zdravje. Takrat so namreč opazili naraščajoče negativne posledice tehnološkega napredka pri prebivalcih japonskih mest, ki so se soočali z vse pogostejšimi izrazi kroničnega stresa, kot sta depresija in tesnoba. Po besedah zdravnika dr. Čing Lija, najvidnejšega strokovnjaka na področju gozdne medicine,

Objemanje dreves naj bi povečalo aktivnost naših celic ubijalk. Arhiv Mateje Pate

se drevesa ob človeškem dotiku odzovejo kot ob napadu škodljivcev in zato začnejo izločati varovalne snovi. Med te sodijo tudi fitoncidi, hlapljive organske spojine, ki drevesne škodljivce uničujejo, pri ljudeh pa spodbujajo množenje t. i. naravnih celic ubijalk, vrste belih krvničk, ki je pomembna pri odzivu telesa na okužbe z virusi in na rakave celice. Tridnevna gozdna kopel naj bi za dvainpetdeset odstotkov povečala aktivnost naravnih celic ubijalk, ki naj bi ostala povečana do trideset dni po kopeli. Trije dnevi kopeli vsak mesec pa naj bi pripomogli k trajnemu vzdrževanju visoke aktivnosti teh celic. Japonske oblasti so tako uredile okoli šestdeset uradnih območij gozdnega kopeljenja, ki so zaščitena in kjer se je v fitoncidih mogoče "namakati" pod strokovnim vodstvom. Gozd uravnava tudi naše fiziološke parametre. S spremljanjem aktivnosti prefrontalnega korteksa, dela

možganov, v katerem je center za učenje in spomin, so znanstveniki ugotovili, da se možganska aktivnost v gozdu umiri. Dejavnost parasimpatičnega živčevja, ki je odgovorno za počitek in umiritev telesa, je v gozdu za petdeset odstotkov večja kot v mestu, izločanje stresnega hormona kortizola pa za desetino manjše kot v urbanih območjih. Urbani način življenja povzroča t. i. družbeni stres, njegova intenzivnost narašča z velikostjo mest. Družbeni stres aktivira amigdalo, del možganov, ki ima pomembno vlogo pri pomnjenju, odločanju in čustvenih odzivih. Je nekakšen center za preživetje, ki sproži odziv – boj ali beg. Hiperaktivna amigdala prispeva k nagnjenosti k depresiji in anksioznim motnjam, ki so v svetovnem merilu za štirideset odstotkov pogostejše v mestih kot na podeželju. Gozdove tako lahko štejemo kot eno od obnovitvenih okolij za prebivalce urbanih območij, ki zavedno ali nezavedno trpijo zaradi izgubljenega stika z naravo. Oddaja mi je razširila obzorje v več smereh. Med drugimi sem izvedela tudi, da se mojemu hrepenenju po naravi strokovno reče biofilija in pomeni prirojeno potrebo človeka po povezanosti z naravo. Potrdil pa se je tudi moj sum, da bomo pri objemanju dreves pogosteje zalotili Eve kot Adame – dognanja doktorja Lija kažejo, da gozdne kopeli k dobremu razpoloženju pomagajo bolj ženskam kot moškim. Nemara je bilo zato v oddaji videti več zadovoljnih ženskih obrazov,

medtem ko so se moški kameri očitno raje izognili. Meseci pred morebitnim drugim valom epidemije covid-19, ki bo zagotovo vroča tema pogovorov do jeseni, so bržkone primeren čas za to, da preskusimo stiskanje k drevesom, bodisi po svoji pameti bodisi oboroženi z nasveti iz katere izmed knjig, ki jih je o blagodejnih vplivih gozda na naše zdravje napisal dr. Čing Li. Le kdo si v tej negotovi situaciji ne bi želel našpičenih celic ubijalk, ki bi se hitro spopadle z novim koronavirusom? (No, krvavo jih bomo potrebovali tudi, če se bomo kopelili nezaščiteni proti klopm oz. necepljeni proti klopnemu meningoencefalitisu (KME) – Slovenija namreč sodi med države z najvišjo obolevnostjo za KME v Evropi.) Če me boste torej kdaj uzrli prižeto ob kako debelo bukev, potem vedite, da si bom ravno povečevala samozavest, upanje, sočutje in strpnost – ne nujno v tem vrstnem redu in tudi ne nujno vsega po spisku. Morda bom pri vili bukve, ki ji menda pravijo tudi mati gozda, vsrkavala modrost in obilje. Nemara pa bom le iskala podporo pri pisateljskem izražanju, medtem ko bodo name pršeli fitoncidi in krepili moj imunski sistem. In končno se mi objemanje dreves ne bo več zdelo čudaško. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Izbiramo naj planinsko kočo 2020

SiolNET.

GLASUJTE

Obiščite <https://siol.net/naj-koca> ali skenirajte QR kodo.

SiolNET.

Izgubljeni in najdeni očka

Na poti od Zlate vode proti Viševniku, nad smučiščem na Rudnem polju, sem se zdrzil in se ustavil sredi koraka. Ob ozki skalnati poti med ruševjem sem zagledal noge z vejami zakritega človeka. Previdno sem odgrnil zelenje in odrevenel. Na skrivenčenih vejah je z glavo navzdol, z zaprtimi očmi in odprtimi brezzobimi usti kot brez daha ležal starček. Telo skrotovičeno, noge in roke spodvite, srajca odprta in delno izvlečena izza pasu, na koncu razparana in ujeta v štrcelj korenine, za osivelo glavo v podrast prekucnjen klobuk.

Očitno so veje prestregle starčka v padcu. Uvela koža in drža telesa, pomečkane hlače, od skal opraskani ponošeni šolni, z razcefranimi trakovi iz oguljenega blaga povita cula in dve palici. Jojmene, kakšni palici! Prva, za palec debela, skrivljena in počena po sredini, povita z enakimi trakovi kot cula in po vrhu še s polivinilastim trakom, odrezanim od vrečke za živila; druga, okleščeno, za roko debelo steblo vihnika, vse skupaj zapleteno med veje pod nogami. Vse, prav vse je tako kruto kazalo onemoglost starčka, da me je stisnila misel: "Pa ne, da je mrtev?"

Dohitela me je žena Marija, opazila noge, starčka in moj prestrašeni pogled ter zašepetala, naj ga pustim, ker samo spi. Pogled na moreče mirnega in onemoglega starčka, razpetega na skrivenčenih vejah ruševja, je bil tako pretresljiv, da bi me takrat težko kaj prepričalo, naj ga pustim pri miru. Še bolj sem se mu približal, pozorno pogledal ustnice in se skoraj ustrašil, ko so se rahlo premaknile. Nekako sem izdaval: "Ali vam je hudo?" Veke starčkovih oči so se narahlo odprle in v nebo so se zazrle sinje, steklasto bleščeče oči, ki očitno niso v celoti zaznavale okolice. Skozi ustnice

*Levo je pot pod Malim Draškim vrhom proti Srenjskemu prevalu na sredini slike.
Foto: Igor Grabec*

so prihajali nerazločni glasovi, podobni italijanskim besedam. Ponovno sem vprašal: "Ali vam je slabo?" Začudeno se je ozrl vame, zmedeno gledal, nato s suhim, raskavim glasom izdaval: "Ma, vi govoriste slovensko. Joj, pomagaj, pomagaj." Prijel sem ga za izsušeno roko in presenečen ugotovil, da je topla. Stokajočega sem počasi dvigal. "Počasi ... ah, moja noga, moja noga je trda. Samo malo, da se razmiga," je potožil. S težavo je nato sedel in upajoče vprašal: "Ali imate kaj vode, samo malo? Oh, že dva dni nisem nič pil; samo zvončke sem jedel," je onemoglo proseče spravlil iz sebe. In res, njegove ustnice so bile obrobljene z rjavo skorjo, očitno brez kančka sline in suho razpokane, kakor zemlja tisto poletje 1983, potem ko že cel mesec ni deževalo.

Namestila sva ga na trato, mu ponudila vodo in sedla poleg njega. "Samo malo," je ponovil, kakor da se oprošča, nato pa s tresočo roko nagnil plastenko. Voda je pljusnila in mu omočila ustnice. Na njegovem zgubanem obrazu se je po požirku pojavilo olajšanje. Sedela sva na trati malo pod njim in opazovala njegovo suho, sivo glavo, ki se je odražala na ozadju modrega neba, belih gora in zelenega ruševja. Nato je pil počasi, s tresočimi požirki, z zaprtimi očmi na neobritem in razbrzdanim obrazu, ki se je ob požirkih rahlo premikal. Kapljice vode so se nabirale ob robu izsušenih ustnic, koščena, uvela roka je tesno oklepala plastenko. Nekoliko jo je odmaknil, si oddahnil, z jezikom ovlažil ustnice, se malce obrisal in spet zaprosil: "Ali lahko še malo, samo malo?" Prikimal sem in spet je nagnil. Svetloba jutranjega sonca je zlatila planine, pot med ruševjem in onemoglega starčka, ki je z glavo, nagnjeno nazaj, počasi, zelo počasi pil. "Dovolj bo, ne smem preveč," je dejal po nekaj požirkih. "Ali ste tukaj onemogli?" ga je vprašala Marija. "O, ne, samo počival sem. Veste, šel sem na Triglav; sem hodil vso noč, nisem imel nič pijače; še dobro, da rastejo zvončki; veste, zvončki so mi pomagali. Potem sem videl kočo in sklenil, da na vrh ne grem. Sem šel raje nazaj do kažipota; no, saj je bilo prijetno, ker je luna tako lepo sijala. A tam je takšen prepad, da sem se raje kar umaknil in v ruševju zaspal. Prvi dan mi je dal en turist malo vode – morda četrta litra; krava pa se ni pustila pomolsti. Drugi dan so mi še neki drugi turisti dali malo vode, da sem si skuhal kavo. No, potem sem hodil ob *zajlah* in se po tistem strmem grušču tudi malo skotalil. Veste, sem mislil, da je tam v dolini voda. Pa je ni bilo, prav nič. Potem sem čakal in jedel zvončke. Tudi ovce nisem mogel pomolsti. Kruh sem imel, a ga nisem mogel jesti, je bil presuh. Tam sem dvakrat prespal. Dva tisoč zvončkov sem pojedel. Veste, zelo so dobri in po njih nisem bil več tako žejen. Danes zjutraj sem šel naprej. Doli sem videl vojašnico in sem hotel tja. Od tam bi me naši turisti domov spravili. No, vidva kar pojdita naprej, jaz sem že dober; samo malo sem počival. Dol bom že sam prišel." Spogledala sva se z Marijo, ona je samo odkimala z glavo, jaz pa sem se spet obrnil k starčku rekoč: "Očka, vi se najprej malo okrepčajte. Ali bi kaj pojedli?"

"Ne, nič ne bom jedel. Samo če mi daste še malo vode, da bom malo sladkorja raztopil, to mi bo dalo moč," je dejal in potegnil iz grma culo. Šele tedaj sva vide-la, da je ta cula nekaj posebnega. Narejena je bila iz njegove rjave jopice, katere rokavi so bili zavozlani. Gumbi so služili za odpiranje, zgoraj in spodaj je bila skupaj zavezana z dvema trakovima. Starček je videl, kako opazujeva culo in rekel: "Vidita, takšen nahrbtnik sem si naredil. Je bilo lažje nositi in še za pod glavo je primeren. Saj je tako vroče, da jopice nisem rabil, razen ponoči." Odpel je gumbe, potegnil ven raztrgano polivinilasto vrečko, vzel iz nje ponvico, vso črno od dima, iz katere je potegnil zmečkano vrečko sladkorja in zavojček prave kave. V ponvico je vsul nekaj sladkorja, prilil malo vode in začel z nagibanjem mešati vsebino. Pogledal je Marijo, pogledal mene in se blago nasmehnil: "To mi bo dalo moči! Že voda mi je dobro dela."

Potem se je zastrmel v daljavo, malo pomislil in se mi bridko nasmehnil: "Vidiš, jaz tukaj vode prosim, doma pa imam gostilno in hektolitre vina, tokajca, merlota, kar si poželiš. Boš prišel k meni. Kajne, da bosta prišla? Vama bom vse odprl, pa bomo pili. Oh, kako bomo pili in še pršut bom narezal." Nejeverno sem ga pogledal, on pa je hitro iz druge vrečke potegnil denarnico in mi iz nje pomolil nekakšno izkaznico rekoč: "Na, le poglej, tudi denarja mi ne manjka. Tu imam potrdilo, da sem menjal na meji."

Vzel sem izkaznico in v njej prebral podatke: Luigi Nanut – Gorizia, 17. 11. 1901.

"Midva sva rojena na isti dan v letu," sem veselo presenečen ugotovil in vprašal, "očka, kaj ste res stari 82 let? In pri teh letih ste šli na Triglav! Kje so pa ostali iz vaše skupine?"

Pogled s Srenjskega prevala proti Velikemu Draškemu vrhu. Levo je sedlo med Draškima vrhovoma, z njega poteka pot, po kateri je šel Luigi v letnih šolnih. Foto: Igor Grabec

*Grušč pod Srenjskim
prevalom, kjer se je
trudil Luigi s svojima
palicama.
Foto: Igor Grabec*

"Kakšne skupine? Sam sem šel! Zgodaj zjutraj, ko so vsi še spali, sem vstal, vzel malo hrane, hitro napisal domačim listek, naj ne skrbijo, če me nekaj dni ne bo, in odšel. Doma imam sinove, žena je dvajset let mlajša od mene in zelo krepka, sinovi ravno tako in me lahko malo pogrešajo. Na postajo sem se odpeljal s kolesom. Pustil sem ga kar tam, zaklenjenega; morda ga je kdo vzel ... pa kaj potem, saj imam doma še avtomobile. Nato sem se z vlakom odpeljal na Bled, od tam pa peš na Pokljuko. Samo en kilometer me je neki turist peljal z avtom, do Šport hotela. Potem sem spet peščil, vse do večera in še ponoči."

Sladkor v ponvici se je raztopil, malo je še pomešal, nato pa počasi pil. "Že dva dni nisem nič jedel. To me bo okrepilo, samo ne smem prehitro. Vidva kar pojdita naprej, ne bom vaju zadrževal, bom že prišel dol v kasarno. Danes pridejo tržaški planinci z avtobusom in se bom lahko vrnil z njimi. Kapetan v kasarni mi bo sigurno pomagal, med vojno sem dosti naredil za partizane. Hvala vama, kar pojdita," se je spet utrvalo iz njega.

Marija ga je pomirila: "Saj se nama nikamor ne mudi, samo malo se potepava po hribih. Šla bova kar z vami, saj se lahko potem vrneva."

"Kaj res? Takoj bom nared. Sem že dober, lahko bom hodil. Sladkor mi bo sigurno pomagal," je govoril in postajal vse bolj živahen.

Sklepal sem, da je dobro, če še malce posesti, zato sem ga začel spraševati, kako je hodil na Triglav. Poti očitno ni poznal, iz njegovega pripovedovanja sva ugotovila, da je šel od Rudnega polja po poti nad Konjščico čez Jezerca na Studorski preval in od tam do Vodnikove kočice. Tja je prispel okoli polnoči in na moje vprašanje, zakaj ni v njej prespal, odgovoril: "Pa saj ne moreš buditi ljudi sredi noči! V mesečini sem

čudovito videl Triglav in bil presrečen, da sem prispel tako daleč. Zato sem se kar vrnil."

Že proti jutru je prišel nazaj na Studorski preval, kjer je v mraku namesto v dolino pomotoma zavil levo pod Veliki Draški vrh. Ob svitu je bil na sedlu med Draškima vrhovoma, se zazrl v prepad nad Krmo in legel v travo pod ruševje ter zaspal. Podnevi so ga zbudili mimoidoči planinci, ki so mu dali malo vode, iz katere si je skuhal čaj. Tisto malo vode, ki jo je dobil od mimoidočih planincev, je bila vsa tekočina, ki jo je zaužil v treh dneh od 26. do 29. julija 1983. Tiste dni je bila v dolini izredna vročina s temperaturo okoli 35 stopinj Celzija in tudi v planinah je bilo izredno zadušno.

S sedla med Draškima vrhovoma je po poti čez pobočja Malega Draškega vrha odšel na Srenjski preval. Ta steza je precej izpostavljena in na nekaj mestih opremljena z jeklenimi vrvmi. Sicer je prijetna, vendar je morala biti zanj na izpostavljenih mestih kar težavna, ker je bil obut v poletne šolne. Da mu gladki podplati na skalah ne bi drseli, je razrezal kos blaga na trakove in jih ovil okoli čevljev. Ostale trakove je porabil za naramnice iz jopice narejenega "nahrbtnika" in za okrepitev tanjše palice, ki se je nalomila.

Po približno petdeset metrov dolgem jeziku grušča pod Srenjskim prevalom je lezel pol ure tako, da je vsakič najprej zapičil palico v tla in nato stopil nad njo. Pri tem je seveda šlo skoraj več navzdol kakor navzgor. Na Srenjskem prevalu je dolgo počival. Z njega se je spustil na ravnico pod Viševnikom, kjer je videl strugo, v kateri običajno teče voda, ki izvira izpod brega. Tisto leto zaradi hude vročine vode žal ni bilo. Verjetno je imel zaradi vročine tudi privide. Pravil nama je, kako se mu je zdelo, da je s prevala videl spodaj avtomobil, a je pozneje ugotovil, da je bila le

skala. Po strmi poti proti ravnici se je nekajkrat precucnil in precej potolkel. Še huje od tega je bilo spoznanje, da je struga suha. Mnogokrat sem že bil tam, vendar sem edino tistega leta videl izvir suh.

Ob prihodu na ravnico je bilo že pozno in starček je poiskal zavetje na travi pod ruševjem, si oblekel vse rezervno perilo, ki ga je nosil s seboj v polivinilasti vrečki, dal pod glavo culico, se nekoliko pokrnil z vejami in zaspal. K sreči so bile v tem času noči precej tople in tudi tam zgoraj na približno 1800 metrov višine ni bilo pretirano hladno. Naslednji dan je opazil letalo, ki pogosto iz Lesc vozi turiste na ogled Julijcev. Črno polivinilasto vrečko je razrezal na trakove in iz njih na belem pesku ravnice pod Viševnikom naredil znak SOS s približno en meter velikimi črkami. Ta znak sva z Marijo nekaj dni pozneje res našla, vendar z vrha Viševnika ali Malega Draškega vrha ni bil opazen niti z daljnogledom, kaj šele iz letala.

Starčka je hudo mučila žeja, zato je začel nabirati modre zvončnice in jih pojedel okoli dva tisoč. Njegova posebnost je bila, da je vse štel. Štel je korake, kažipote in pojedene zvončke, štel je ure in dneve. Pri slednjih se mu je sicer nekoliko zapletlo, saj naju je spraševal, kateri dan sva ga našla. V čakanju na srečanje z ljudmi je minil dan na ravnici. Čeprav je steza od Lipance proti Studorskemu prevalu, ki poteka nad to ravnico, kar precej obiskana, tiste dni zaradi vročine ni bilo nikogar. Zato je preživel tam še drugo noč in bil naslednje jutro zaradi krča v nogah skoraj negiben. Vstal je tako, da se je priplazil do skale in spustil z nje noge dol, vendar je pri tem najprej padel in se potolkel, v drugem poskusu pa mu je le uspelo. Po dolini pod Viševnikom se je odpravil proti Pokljuki in po majhnem vzponu prišel do pobočja, kjer gre pot proti Zlati vodi

ob Avšju. Tam je, ko sva naletela nanj, utrujen ravno "malo počival".

Med pripovedjo se je očka Luigi precej razživel in kar odločno pristavil: "No, zdaj sem se pa že malo okreпил in lahko gremo." Pomagal sem mu, da je stokajoč vstal. Opazil sem, da ima v zadnjem žepu zakrivljen nož in ga vprašal, zakaj ga potrebuje. "To je moj krivač, edino orodje in orožje. Veš, če bi ponoči kakšna lisica prišla." Čeprav je težko stal, je pomoč pri hoji odklonil, le mojo ukrivljeno palico je z veseljem uporabil namesto svoje polomljene.

Marija je nosila culo, jaz pa sem pazil nanj in počasi smo se začeli spuščati proti dolini. Prehodili smo kakšnih petdeset metrov in počivali. Odtrgal je vejico pelina in jo začel žvečiti, češ da tudi pelin daje moč. Vprašal sem ga, ali pozna zvončke, ki jih je jedel, in ali se ne boji, da bi se zastrupil.

Ravnica pod Viševnikom, kjer je Luigi iskal vodo in dvakrat prenočil.

Voda je običajno na levi krožni zelenici.

Foto: Igor Grabec

Izvir na ravnici pod Viševnikom, v katerem Luigi ni dobil vode.

Foto: Igor Grabec

Pot pod Viševnikom,
po kateri je šel
Luigi proti dolini in
"malo počival", ko sva
ga našla.
Foto: Igor Grabec

Zaskrbljeno me je pogledal in samo vprašal: "Ali misliš?" Videl sem, da ga hoja utruja, in z Marijo sva se dogovorila, da bo ona stekla nekaj sto metrov naprej do Zlate vode in skuhala očkovo kavo, midva pa bova počasi krevsala za njo. Vendar nisva prešla kaj več kakor sto metrov, ko je potožil, da je popil preveč vode in mora na stran. Odšel je za grm, se kmalu vrnil in olajšano rekel: "No, zdaj so šli zvončki naprej, sigurno niso bili strupeni; želodec že deluje! Joj, ali lahko še malo vode?" Ker je platenko odnesla Marija, mi ni preostalo drugega, kot da sem mu pomagal k počitku na travi in stekel po vodo.

Z Marijo sva se skupaj vrnila, zakurila ogenj in skuhala kavo, medtem ko je on utrujen počival v senci macesna. Takrat sem ga vprašal, čemu je šel na Triglav. "Veš, to je dolga zgodba. Želel sem pred koncem življenja še enkrat videti to goro. Je tako čudovita! Enkrat sem že bil gor, takrat ko se je ubil doktor Jug in so ga reševalci prinesli zavitega v *deko*. Tam je bilo neko dekle, ki je zelo jokalo, zato sem ji rekel: 'Ah, ne jočite tako, saj ga bodo potem dali v krsto.' Od takrat nisem bil več tam, vendar sem želel v svojem dnevniku opisati ta žalostni doživljaj."

Kave se je razveselil in še posebej limone, ki sva mu jo ponudila. Stisnil jo je v kavo, dal v usta bonbon, namakal v kavo kruh in počasi sesal sok iz njega. Vtem sta mimo prišla dva izletnika, ki sva ju srečala že med potjo navzgor. Začudeno sta naju pogledala in vprašala: "A zdaj ste pa trije?" Pojasnila sva jima, kako sva ga našla in v kako kritičnem stanju je. V odgovor je en izletnik samo pripomnil: "Kaj pa tak hodi v planine." Verjetno sta najina presenečena pogleda tako neprijetno delovala nanju, da sta takoj odšla naprej.

Ko je očka Luigi popil kavo, si je precej opomogel. Medtem ko sem ga silil ogenj, me je vprašal: "Ali imaš uro?"

Presenečen sem ga vprašal: "Zakaj pa?"

"Izmeril bi si pulz. No, poglej nanjo," se je nasmehnil. Naštel je sto udarcev na minuto in zadovoljno zaključil: "To je dobro. Zdaj dela v redu tudi srce in kmalu bomo v dolini." Pomagal sem mu vstati in korajžno je zakoračil. Pokazal je, da zmore celo teči, čeprav je nekaj trenutkov zatem že zadihano počival. Med potjo navzdol sem vrgel proč njegovo namoljeno palico, on pa je žalosten pogledal za njo in rekel:

"Škoda, lahko bi šla v arhiv. Tisto s prve poti na Triglav imam še zdaj doma."

Stekel sem ponjo in mu zatrdil, da bo tudi ta prišla v arhiv. Čeprav je očitno zelo težko hodil in pogosto počival, je bil presenetljivo odločen in veder.

Ko smo se spuščali od Zlate vode proti smučišču nad Rudnim poljem, me je postrani pogledal in rekel: "Tu bi pa moja zadnja plat trpela. Bi nič ne hodil, bi se kar popeljal po njej, ker je tako hitreje." Postajal je celo šegav, zato sem se malce pošalil, da bo moral zdaj svojo ženko kakšen teden pri miru pustiti.

Smeje mi je odgovoril: "Oh, dva dni bo zadosti."

Pogledal je malo okoli sebe, in ko je ugotovil, da ga Marija ne sliši, pristavil:

"Ja, veš, če bi me tam gori, kjer smo se srečali, kakšna mlada dobila, bi ji pa primojdunaj moral odreči. Ja, res je dobro, da sta me vidva našla. Si moreš misliti, kako bi po stari Gorici govorili, da je stari Nanut v planinah omagal? Veš, pa nisem tako slab. Prejšnji mesec je imel moj nečak rojstni dan in sem ga šel obiskat s kolesom; sedeminštirideset kilometrov v eno smer in tudi nazaj. No, za eno stran sem rabil štiri ure, včasih sem jo prevozil v dveh." Kar zgovoren je postal, čeprav se je krotil, češ da med hojo ni dobro govoriti, ker to utruja. Med potjo po smučišču navzdol so se

začeli kopiciti temni oblaki in ko smo prišli do ceste, se je ulil dež.

"No, vidiš, ta bi me zgoraj rešil. Nastavil bi polivinilasto vrečko in pil," mi je veselo rekel. "Lahko bi postalo tudi mrzlo. Včasih pada kljub temu letnemu času tam zgoraj tudi sneg," sem mu povedal.

Pogledal me je, malce postal, pogledal nazaj in se kratko zamislil. Marija je pohitela naprej po avto in naju v njem že čakala na cesti pri koncu poti s smučišča.

"Od tu imate štiri tisoč sedemsto korakov do Šport hotela in previdno vozite, ker je sveže mokra cesta nevarna," je opozoril Marijo in mimogrede preveril, ali sta palici in čula lepo spravljeni.

V restavraciji Šport hotela je spil še eno kavo in kokto s kozarčkom cvička. Razen majhne sladice ni hotel pojesti nič drugega, češ da se mora počasi spet navaditi na hrano. Iz hotela sva telegramske sporočila njegovim domačim v Gorico, naj pridejo ponj, medtem pa je on zunaj že pripovedoval krogu turistov svojo dogodivščino. Spravila sva ga v sobo nad restavracijo Jelka, kjer sva mu pomagala, da se je preoblekel v rezervno perilo.

Pri tem sem ga vprašal: "Ja, očka, kako pa to, da ste šli brez nahrbtnika in gozdarjev v planine, ali jih nimate?" "O, imam, imam, celo nove! Vendar bi domači takoj vedeli, kam sem šel in bi prišli za menoj. Veš, lepo se razumemo in vse mi pustijo, le na Triglav so mi branili iti," je odvrnil. Dogovorila sva se z njim, da se drugi dan dobimo za kosilo in se odpravila. Na vratih naju je pogledal z opazno vlažnimi očmi, rekoč:

"Joj, kaj bi bilo z mano, če me ne bi vidva našla?" Drugo jutro sva v recepciji hotela izvedela, da so že ponoči prišli ponj sinovi. Pustil nama je listek, na katerega je napisal opravičilo, ker ne bomo skupaj kramljali pri kosilu, ki ga je naročil za naju. Pregaril sem listek in ga z veseljem shranil. Radostna sva se vrnila domov na Belsko planino.

Ko smo se s počitnic na Pokljuki vrnili v Ljubljano, naju je čakalo prijetno pismo, v katerem je Luigi opisal veselje domačih in vožnjo domov. Hkrati nama je povedal, da se bo odzval na vabilo in naju obiskal. Kmalu je sporočil, kdaj se pripelje z avtobusom v Ljubljano. Šel sem ga čakati na avtobusno postajo, vendar ga v avtobusu ni bilo. Ko sem se vrnil domov, se mi je v dnevni sobi veselo smejal izza mize in povedal, da je prosil šoferja, naj ga spusti dol pri kinu Vič, od koder je prišel peš. S sabo je prinesel steklenico chiantija, velik kos pršuta in zlati ogrlici za najini hčerki. Po veselem klepetu in noči, ki jo je prespal pri nas, se je z avtobusom vrnil domov. Pred tem nama je še zabičal, da ga morava obiskati v Gorici, kar se je tudi zgodilo. Doma naju je seznanil z domačimi in v svoji gostilni gostil, kolikor je bilo mogoče; ob slovesu nama je z drevesa pred hišo nabral veliko kakijev. Potem sva od njega dobivala še mnoga pisma, pogosto daljša od dvajset listov. V njih nama je opisoval zgodbe iz svojega arhiva, ki so segale tja do prve svetovne vojne, ko so "okrog njegovega doma letele krogle in granate s fronte". Začenjala so se nekako takole: "Na današnji dan leta ... se je dogajalo to in to ..."

Opisal nama je tudi, kako je spoznal letalca Rusjana in se od njega naučil pilotirati. Za osemdeseti rojstni dan ga je vodilni general italijanskega letalstva kot najstarejšega pilota celo povabil, da je z njim pilotiral moderno letalo. Ob tem nama je pojasnil, da se je pri ukvarjanju z letalstvom učil preživetja v divjini, kar mu je prav prišlo med njegovim izletom na Triglav. Naslednje leto po tem srečanju nama je Luigi sporočil, da so mu domači želeli izpolniti njegovo veliko željo po vzponu na Triglav. Zato je njegov najmlajši sin odšel z njim do kočice na Doliču. Tam naj bi sin dobil višinsko bolezen in sta se morala vrniti. Spet se mu ni izpolnila velika želja, da bi obiskal Triglav.

Ko sva mu čestitala za njegov devetdeseti rojstni dan, se nama je lepo zahvalil in hudomušno zapisal: "Kdor je čez 90 let, ni za ta svet." Mislim, da jih je dočakal 92. ●

Luigi med pitjem kave na poti proti Zlati vodi
Foto: Igor Grabec

Luigi na obisku pri nas v Ljubljani
Arhiv Igorja Grabca

Matija Volontar

Namesto udobja – resen alpinizem

SMAR' v Wadi Rumu

Smarovci vsako leto izpeljemo več plezalnih izletov. Njihovo število se običajno giblje od štiri do osem, odvisno od kompleksnosti, časovnega obsega in finančnih zmožnosti. Pri določitvi letnega načrta akcij smo precej kritični. Osredotočamo se na obisk območij, ki na tak ali drugačen način izstopajo iz ustaljenega nabora idej "insta(nt) alpinistov".

¹ Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca.

Ta odstopanja se najbolj opazijo v kompleksnosti izvedbe celotne akcije, pri čemer je članstvo v homogeni ekipi velika prednost. Seveda je predstava o kompleksnosti za nekoga, ki ravno vstopa v resni alpinizem, popolnoma drugačna kot pa za nekoga, ki to počne dalj časa. Če se ozrem nazaj na svoje članstvo v SMAR-u, je napredek očiten, predvsem pri dojemanju kompleksnosti in usmerjanju le-te v svoj prid.

Vsaka sezona je težko popolna, kar se tiče izbire akcij, ki nas silijo v napredek, in tudi mi se kdaj ne moremo upreti udobju, ki pride z izbiro manj kompleksnega cilja. Alpinizem je že sam po sebi precej zahtevna dejavnost, če pa se z njim ukvarjamo resno, kompleksnost skokovito naraste. Neprestana izpostavljenost napetosti in negotovosti je za telo in um precej utrujajoča, zato lahko proti koncu leta zagnanost in motivacija nekoliko padeta. V SMAR-u smo se zato dogovorili, da za zaključno akcijo pridejo v poštev tudi

ideje, ki so ali pa so vsaj videti udobnejše. Tako smo na seznam akcij leta 2019 dodali Wadi Rum v Jordaniji, ki pa se je izkazala za vse prej kot udobno in nezahtevno.

Trk kultur

V Jordanijo smo se odpravili 25. oktobra za trinajst dni. Po nekajurni vožnji iz glavnega mesta Aman, kjer smo pristali z letalom, smo prvič zagledali do petsto metrov visoke stene oranžnega peščenjaka. Peljali smo se še naprej, v ostrže visokih sten, po dolini Rum, kjer je istoimenska vasica. Tipična neurejena tretjesvetna vasica, kjer namesto koz in oslov najdemo kamele in veliko puščavskega peska, je predstavljala naše domovanje med bivanjem v Jordaniji. Prvo presenečenje, ki smo ga doživeli, je bilo spoznanje, da v naši hiši ni bilo pohištva, razen betonskega pulta. Ni nas motilo, da smo trinajst dni spali na blazinah na tleh – tega smo vajeni. Precej bolj nas je motilo to, da se ob vrnitvi s celodnevne ture nismo mogli uvesti na stol in se vsaj malo spočiti. Tudi zajtrkovali smo stoje, kar je bilo proti koncu bivanja že prav nadležno. Za razliko od zajtrka smo večerjali pri našem gostitelju, ki nam je hrano postregel na tleh v svoji dnevni sobi – prav tako brez vsakršnega pohištva. Taka je pač tamkajšnja kultura. Poleg tega se nam je zdelo čudno, da v vasici Rum ni več možnosti za nastanitev in različnih butičnih trgovinic, saj gre skozi vasico precej turistov, ki si gredo ogledat puščavo. Kmalu smo ugotovili razlog. Pred vasjo je slabo opremljena gostilna, edina daleč naokoli, ki nudi alkoholno pivo (alkohol je namreč v arabskih državah prepovedan). Poleg gostilne je veliko parkirišče, kjer se velika večina turistov ustavi, popije pivo in se z najetim lokalnim vodnikom odpravi v puščavo z avtom. Tako vasica Rum s turističnega vidika ostaja zapostavljena, kar pa je mogoče za plezalce še bolje. Lokalni prebivalci nimajo preveč razvitega občutka za ravnanje s turisti. Sprva se zdijo zelo prijazni in ustrežljivi, vendar smo hitro ugotovili, da smo zanje samo potujoča denarnica. Od človeka želijo iztržiti čim več in kar se da hitro – z mislijo, da se ne bi nikoli več srečali. Zdi se, kot da nihče ne pomisli, da tujci vtise nosimo daleč naokrog, kar seveda močno vpliva na dožemanje te države.

Na dostopu za nosom

Plezalni dan, sploh na začetku akcije, se je običajno začel tako, da je vsakdo odkorakal iz hiše v smeri, za katero je verjel, da ga bo pripeljala do zelene stene. Že po nekaj sto metrih, ko je vera v namišljeno smer izginila, se nas je več zbralo skupaj in vsak je obračal svoj list papirja s skicami in drugimi podatki za pomoč pri orientaciji. Ko smo se skupinsko strinjali, da vemo, kje smo in kam gremo, smo nadaljevali korakanje po namišljeni črti skozi puščavo do zelene stene. Postopek kazanja s prstom proti stenam s papirjem v roki in prepričevanja soplezalca, da je to res "prava" stena, smo ponovili kar nekajkrat, preden smo dobili boljši občutek za orientacijo. Dostopi so se vedno začeli

*Plezanje v gladkem
peščenjaku
Foto: Marko Prezelj*

*V eni izmed mnogih klasičnih smeri
Foto: Marko Prezelj*

s hojo po puščavskem pesku. Če si izbral steno, ki je predstavljala izboklino v stranici doline, se je dostop kmalu po koncu peska zaključil. Če pa je bila izbrana stena bolj v notranjosti masiva, so se dostopi s koncem peska šele začeli. Potekali so po neskončnih kanjonih, ki jih je voda izoblikovala v formacije, podobne izdelku zelo posebnega umetnika. V kanjonih, ki so bili široki od nekaj deset centimetrov do več metrov, je orientacija precej težka. Vsa tehnologija zaradi odsotnosti signala odpade, skice in vrisi sten, ki smo jih imeli s seboj, pa so narisani precej nenatančno. Za tako razgibano območje je tudi zelo težko z besedami opisati pot, ker je tako močno razčlenjeno, da skoraj ni izstopajočih orientacijskih točk. Dostop je zato s precejšnjo mero negotovosti potekal v slogu "pojdi za nosom", a po nekaj napačnih izbirah poti smo vedno našli iskano steno.

Svojevrstno plezanje

Plezanje v tamkajšnjem peščenjaku je svojevrstno. Po večini je kamnina bolj kompaktna, kot bi za peščenjak pričakovali, in tudi plezanje je udobnejše. Za razliko od peščenjakov na Češkem, kjer se sme za vmesno varovanje uporabljati samo različno velike vozle, smo tukaj uporabljali zatiče in metulje. Klinov se običajno ne da zabijati, saj je to še vedno peščenjak, ki se ob večji sili drobi. Zaradi narave kamnine je mogoče vmesno varovanje urediti samo z vrstico okoli roglja v skali. Nekaj

smeri v tamkajšnjih stenah je tudi v celoti opremljenih s svedrovci, nekaj pa le tam, kjer se ne da namestiti klasičnega varovanja. Orientacija v steni je lahko precej težka iz istega razloga kot pri dostopih. Razčlemba, ki bi izstopale do te mere, da bi lahko pomagale pri orientaciji, niso vedno na voljo. Dvakrat smo poskusili tudi s plezanjem prvenstvenih smeri, vendar z našimi očmi, ki so vajene razčlemb v apnencu, nismo našli linije, ki bi jo bilo mogoče varno preplezati. Večkrat smo z vrha različnih sten opazovali območje proti meji s Savdsko Arabijo, ki je na videz nudilo zelo veliko možnosti za prvenstvene smeri, vendar ni bilo dovolj časa za uresničitev idej. Plezanje kot gibanje po steni je zaradi okolja in kamnine posebna izkušnja. Moram pa priznati, da so bili bolj negotovi dostopi in sestopi. Plezanja v slabi skali z večkrat slabim varovanjem smo vajeni od doma in naše meje udobja tamkajšnje gibanje po vertikali v večini primerov ni prestopilo.

Negotovi sestopi

Glavno negotovost plezalnega dne so predstavljali sestopi, če smo si za plezanje izbrali neopremljeno smer. Negotovost je izhajala predvsem iz našega mišljenja, da bodo sestopi očitni ali celo navrtani. Ob spoznanju naše zmote je plezanje v Jordaniji dobilo popolnoma nov smisel in akcija, ki je bila sprva mišljena kot sproščujoče druženje, se je sprevrgla v dokaj resen alpinizem. Tamkajšnji vrhovi sten so kopasti in brez večjih

razčlemb. Ko priplezamo na vrh, se nam zdi, da je dovolj prostora za piknik. Ni treba paziti, da nam gravitacija opreme ne izpuli iz rok, lahko sedemo na ravna tla, počivamo na soncu in občudujemo razgled. Dejstvo, da na vrhu ni uporabnih razčlemb za sidrišča ter da so vrhovi ravni in kopasti, nas pri sestopu v veliki meri postavlja v negotovost. Preprosto ne moreš iti

na rob pogledat, kje so razčlemb, in se orientirat, ker roba ni. Je samo postopoma večji naklon, na katerem teniske počasi začnejo drseti. Sestopi so potekali kot kombinacija spustov po vrvi, plezanja navzdol in hoje skozi kanjone, ki so sestavljali pravi labirint. Večkrat se je zgodilo, da smo se spuščali v kanjon s previsnimi stenami, za katerega nismo bili prepričani, da vodi v pravo smer. Vsaj zase lahko rečem, da sem imel ob potegu vrvi na dnu kanjona kdaj kar cmok v grlu. Kaj bomo, če kanjon ne vodi ven? Sidrišča za spust so bila večkrat taka, da jim v domačih hribih v nobenem primeru ne bi zaupal – zataknenjeni vozli, pomožna vrstica okoli malo večjega oprimka, doneči skalni roglji ... Da ne bi kdo narobe razumel – če si izberemo smer, ki je relativno blizu vasice in je dobro obiskana, potem je zgoraj opisanih težav precej manj.

Zamislili smo si drugače

Skoraj ni minil dan, ki ga ne bi temeljito izkoristili. Po treh dneh celodnevne plezanja smo se odločili za skupni počitek in se odpravili na ogled ostankov znamenitega starodavnega mesta Petra. Nihče ni pričakoval, da bomo za celoten ogled hodili približno deset kilometrov v eno smer. Tako se je edini načrtovani dan za počitek sprevrgel v skoraj dvajsetkilometrsko hojo po soncu.

Nad plezanjem v Jordaniji smo bili vsi pristno navdušeni. Veselje je izviralo predvsem iz naše napačne predstave o območju pred našim odhodom od doma. Po prvih plezalnih izkušnjah smo hitro ugotovili, kakšno je resnično stanje, in naše dožemanje tega območja se je s kančkom strahospoštovanja spremenilo. Akcija, ki je bila sprva zamišljena kot sproščeno potovanje in uživanje v dobri družbi in skali, je ponudila več alpinizma, kot smo ga doživeli na marsikateri drugi akciji. Tako je na začetku omenjena utrujenost od negotovosti in kompleksnosti hitro izpuhtela. Navsezadnje je ta vedno le v glavi. ●

Vasica Rum
Foto: Matija
Volontar

Dolg smo izpolnili

Dvakrat na Weissmiesu

Kabina gondole se počasi dviga iz Saas Grunda proti Hohsaasu. Opazujem meglice in oblake, ki zakrivajo vrhove. Tako je bilo tudi lani, le da nismo vedeli, kaj nas čaka nad zgornjo postajo žičnice. Ko smo se s težkimi nahrbtniki na višini 3200 metrov izrinili iz kabine, smo bili kar malo zadihani in omotični. Čeprav sem po naravi optimist, sem takrat dokaj negotovo stopal proti bližnji postojanki, kjer smo nameravali prespati. Koča je bila živahno polna, dokaj hitro smo dobili rezervirano sobo in nihče se ni posebej upiral "aklimatizacijskemu" pivu. Tomaž, naš vodja in predsednik Plezalskega kluba Novo mesto, je, ko smo srkali B-vitamine in strmeli v meglo na drugi strani oken, odločno dejal: "To ni nič! Jutri bo lepo vreme, primerno za vzpon!" Nisem mu povsem verjel, ampak že nekajkrat so me ti mladi prepričali, da znajo z mobilniki izbrskati zelo zanesljive vremenske napovedi. Saj znam tudi sam uporabljati mobilnik, to je tudi moje delovno sredstvo, ampak mladi me pri tem, kot sem se že nekajkrat prepričal, krepko prekašajo. "Dajmo se presenetiti", sem si rekel.

Odločili smo se, da se za aklimatizacijo še malo razgledamo. Po granitnem grebenu nad kočjo smo se povzpeli v meglo par sto metrov više, do začetka snežišča, ki vodi proti sedlu med Weissmiesom in Lagginhornom. Weissmies (4017 m) naj bi bil naš prvi cilj in odločili smo se, da se bomo nanj povzpeli čez severni greben, nato pa naj bi po normalni smeri preko južnega grebena in vzhodne stene sestopili. V megli, iz katere so poplesavale snežinke, nismo videli, kaj nas čaka naslednji dan, a Tomaž je zatrjeval, da vzpon ne bo posebej zahteven in da bi potem lahko naredili še kakšen pristop na kak drug vrh, če

bomo pri volji. Ko sem si stvar ogledoval na zemljevidu, sem se prepričeval, da je Tomaž zadosti naštudiral stvari in da že ve, kaj govori.

Nešteto grebenov

Še v temi smo navsezgodaj naslednjega dne zagrizli v jutranji mraz. Vesel sem bil, da je imel Tomaž prav. Nebo je bilo jasno in ko so pozneje začeli žareti hribovi na drugi strani doline, so odpadli vsi strahovi. Bil sem zadovoljen, da sem se prepustil optimizmu prijateljev in potlačil svoje dvome. Prevzela me je simfonija prelivanja barv mladega dne, a časa za več kot

Proti vrhu Weissmiesa
v zadnji svetlobi dneva.
Iz težjega smo že,
a vrh je še daleč.
Foto: Miro Štebe

adrenalina. Tomaž in Gašper sta se varovala, jaz sem bil sicer tudi navezan, vendar sem, da bi bili hitrejši, večinoma vrv kar pobiral sam in plezal brez varovanja, le na zahtevnejših delih me je Gašper varoval od zgoraj. Vseeno pa se je greben kar vlekel in skoraj z zaskrbljenostjo smo opazovali, kako se je sonce odločalo za večerni počitek. Spet so me prevzele ugašajoče barve neba in zadnje žarenje vrhov. Kar usedel bi se in opazoval zadnje poljube dneva najvišjim vrhovom okrog nas, a morali smo hiteti. S skalnega grebena smo izplezali ravno, ko je svetloba dneva ugasnila,

par posnetkov ni bilo. Počasi smo se po ledeniku pod mogočnim grebenom Weissmiesa povzpeli na sedlo, kjer naj bi začeli z vzponom. Veter ni bil nič kaj milosten, skala pa prekrita s tankim slojem požleda. Tomaž je odločno zaplezal naprej. Granitne počvi in robovi so vseeno nudili možnosti za napredovanje in previdno, toda počasneje, kot smo načrtovali, smo se začeli vzpenjati. Plezanje je bilo razgibano in ponekod prav uživaško, a ni dopustilo, da bi se sprostiti. Malo više na skalah ni bilo več požleda, a je vseeno drselo, ponekod pa je bil tudi led, tako da smo obdržali dereze na nogah in smo se šli *dry tooling*.

Premagovali smo žandarja za žandarjem in z upanjem gledali naprej, kaj nas še čaka. "Tam gor, čez tisti grebenček moramo, potem bo pa bolje in že kmalu bo končni snežni greben," smo se bodrili. Toda na grebenčku smo videli, da je tisti zadnji greben pravzaprav še malo više gori. Za njim pa je bil žal še nov in potem za njim še eden. Nekateri odstavki so bili kar zahtevni. Tomaž si je enkrat celo snel dereze, da bi imel boljše trenje, jaz pa sem se tam vseeno zanašal na konice derez. Enkrat se je Tomažu celo podrl mostiček, čez katerega je plezal, a k sreči ni bilo hujših posledic, razen da nas je vse preplavil močan val

snežni greben pa se je še kar izgubljal v temi nad nami. Počasi, korak za korakom smo pridobivali višino. Postanki so bili vse daljši in po himalajsko smo se bližali vrhu. Čutili smo, da še nismo dobro aklimatizirani, a se nismo dali. Ko smo nenadoma naleteli na gaz, ki je vodila z vrha, smo se skoraj brez besed usmerili navzdol. Nismo vedeli, koliko metrov še manjka do vrha, vedeli pa smo, da smo severni greben preplezali.

U ledenem labirintu

Po gazi smo kar hitro sestopali. Tudi grozeče ledeniške razpoke in seraki nam niso delali težav, toda ko smo prišli iz stene na položnejši del ledenika, smo izgubili sled. Po oddaljeni luči kočice na Hohsaasu smo vedeli, v katero smer moramo, a pred koncem ledenika se je pred nas postavil nepremagljiv blodnjak razpok in ledenih stolpov. Na več straneh smo poskušali izsiliti prehod, pa ni šlo. Odločili smo se prečiti ledenik vzdolžno proti njegovemu začetku, a smo spet naleteli na neprehoden ledeni blodnjak. Poskusili smo prečiti ledenik v drugo smer in upali, da bomo med vzponom naleteli na gaz, pa se je tudi ta poizkus izjalovil. V temi enostavno nismo videli rešitve. Ker smo vedeli, da je nad nami še manjši ledenik in

Na severnem grebenu Weissmiesa. Vrh se je vztrajno izmikal.
Foto: Miro Štebe

*Sestop vodi mimo slikovitih, a grozečnih razpok in ledenih stolpov.
Foto: Miro Štebe*

da so tam manjša jezercica, do katerih vodi urejena steza, smo nazadnje preplezali stenico med ledenikoma in po manjšem ledeniku ob njegovem izteku prišli do jezerc. Našli smo tudi stezico, a se je spet kmalu izgubila med granitnimi balvani. Razvezali smo se in vsak po svoje iskali prehode proti koči. Utrujenost nas je krepko dajala. Ves dan nismo nič jedli, a želja po toplini bližnje kočice nas je gnala naprej. Drug za drugim smo se prebili iz blodnjaka skal, pri koči pa nas je kljub pozni uri – bilo je že okrog tretje ure zjutraj – z lučjo pričakal oskrbnik.

Povedal je, da nas je ves čas spremljal. Misлил je že, da bo moral poklicati gorske reševalce. Vesel nam je čestital za vztrajnost in prave odločitve. Povedal je, da hrane ne moremo dobiti, nalival nas je s toplim čajem, mi pa smo se krepili še s pivom. Saj poznate tisto, da je pivo tudi hrana. Ni kaj, bili smo dehidrirani. Ko smo zapitek hoteli plačati, pa oskrbnik o denarju ni hotel nič slišati. Tudi naslednji dan smo hoteli pijačo plačati, ampak nam tega ni pustil. Ne vem, če bi se kaj takega lahko zgodilo v kakšni naši planinski postojanki.

Tudi naslednji dan je bil lep in z velikim užitekomo smo se počasi spustili v Saas Grund, kjer smo prišli k sebi, in se nato naslednji dan povzpeli še na Allalinhorn (4027 m). Bili smo že aklimatizirani in vzpon je bil le še jagoda na torti našega potepa.

Dolg je poravnal

Zdaj spet gledam oblačne kape hribov nad nami. Tomaž spet zatrjuje, da bo naslednji dan lepo vreme.

Verjamem mu! Zgodovina se ponavlja! Vendar tokrat ne bo povsem tako. Na Weissmies smo prišli poravnat račun, na njem naj bi se aklimatizirali, potem pa naredili še kak zahtevnejši vzpon.

Ko smo prišli v kočico na Hohsaasu, so se nas še spominjali. Bili so navdušeni, ko smo jim poklonili društvene koledarje s slikami našega lanskega vzpona. Za aklimatizacijo smo tokrat najprej šli po normalni poti do ledenika in si ogledovali, kje prejšnje leto nismo našli prehoda. Videli smo, da smo bili takrat blizu in bi bilo lahko enostavno, a ponoči te rešitve nismo mogli najti. Zdaj smo bili prepričani, da nam prehod na ledenik zjutraj ne bo več delal težav.

Oblaki so se nekoliko raztrgali, tako da smo si lahko ogledali celotni vzpon. Najprej smo se povzpeli še do točke, ki smo jo dosegli leto poprej med aklimatizacijo prvega dne. Zdaj smo lepo videli tudi steze od zgornjega ledenika in tamkajšnjih jezerc. Čeprav so oblaki spet zagrnili nebo, smo bili skoraj prepričani, da bomo tokrat vrh dosegli brez problemov.

Naslednje jutro je bilo še nočno nebo res spet kristalno in tudi z iskanjem poti nismo imeli težav. Kot številne druge lučke so tudi svetlobni prsti naših čelnih baterij previdno tipali po uhojeni stezi med ledenimi ponori. Ko se je začelo daniti, smo bili že nad ledenikom, tam, kjer prejšnjič med sestopom še nismo imeli težav. Gaz nas je varno vodila med spečimi seraki, le vedno bolj hlastajoče dihanje nam ni dopuščalo popolnega užitka. Pod nami so se odpirali vse bolj širni razgledi. Spet sem občudoval prebujanje gora na drugi strani doline. Temno nočno pernico so lenobno odrinile in se odele v živahne jutranje barve, nato pa počasi zdrknile v dnevna oblačila. Oči so že iskale možne cilje za naslednje vzpone. Preveč gora za eno življenje se je ponujalo!

Vrh pa se je spet skrival vedno više. Čeprav to igrico že dobro poznam, sem vedno znova nasedal upanju, da je za vzpetino pred nami že vrh, na vrhu vzpetine pa sem zagledal drugo vzpetino ... in vzniknilo je novo upanje. Ko je telo že skoraj kot stroj samodejno rinilo navzgor, smo iz hladne sence zakorakali v svetlobo. Vse se je zableščalo, zalesketalo! Bilo je čarobno in želel sem slikati ta prizor, pa mi ni uspelo. Par metrov više smo ugotovili, da smo prav tam prejšnje leto dosegli gaz navzdol in se brez vrha podali v dolino. Zdaj nas je do vrha ločilo le še kakih trideset metrov. Blizu smo bili! Brez težav smo zmagoslavno stopili na vrh, le da tam ni bilo prav dosti prostora, saj so na njem že taborili drugi, prihajali pa so še novi. Vseeno je bil to čas za prisrčno stiskanje rok in objeme. Dolg smo poravnali! Ozirali smo se po severnem grebenu, vendar ga prav dosti ni bilo videti, tako kot smo prejšnjič med vzponom vrh lahko uzrli le parkrat.

Spust navzdol je bila le še razigrana formalnost, vzpon pa smo pošteno proslavili pozneje v Saas Feeju. Že naslednji dan smo se kljub dežju povzpeli na drugo stran, do Mischabelhütte, in nato spet v lepem vremenu splezali še na Nadelhorn (4372 m). ◉

Peakbagger in Ferata vodnik

Aplikaciji za mobilne naprave *Peakbagger* in *Ferata vodnik* sta zelo izpopolnjeni aplikaciji, prva namenjena predvsem planincem, druga pa pisana na kožo ljubiteljem športnih ferat.

Peakbagger vsebuje zelo obsežno zbirko gorskih vrhov in z njimi povezanih informacij, seznamov in statistik, *Ferata vodnik* pa uporabniku postreže z najboljše zbirko zavarovanih plezalnih poti oziroma ferat za mobilne naprave. Ljubitelje gora in ferat v Sloveniji bo predvsem razveselilo dejstvo, da sta od leta 2020 obe aplikaciji na voljo tudi v slovenskem jeziku in brezplačno. Na voljo sta v operacijskih sistemih Android in iOS.

Aplikacija *Peakbagger*

Izraz 'peakbagger' izhaja iz angleščine in bi ga lahko prevedli kot 'zbiratelj vrhov'. Predstavlja osebo, ki ob hoji po gorah uživa v obiskovanju novih gorskih

vrhov in pri tem pogosto najde navdih v zaključevanju njihovih seznamov. Aplikacija je namenjena širši množici ljubiteljev gora, pa četudi samo kot priročnik za vodenje prenosnega planinskega dnevnika. Celotna baza podatkov je dvostransko povezana s portalom www.peakbagger.com, ki nudi še veliko več možnosti kot aplikacija sama.

Pregled opravljenih vzponov

Da pridobimo dostop do glavnih prednosti aplikacije, si je ob prvi uporabi smiselno vzeti nekaj časa in vanjo vpisati vse svoje vzpone iz preteklosti. V iskalnik vpišemo ime vrha, ga izberemo s prikazane seznamoma in s pritiskom na gumb '+' dodamo nov

Primer prikaza opravljenih vzponov, razvrščenih po nadmorski višini vrha

Moji vzponi (523)	
Mont Blanc 4810m	France/Italy 2019-06-18
Parrotspitze 4432m	Italy/Switzerland 2019-06-16
Ludwigshöhe 4341m	Italy/Switzerland 2019-06-16
Corno Nero 4322m	Italy 2019-06-16
Dome de Goûter 4304m	France 2019-06-18
Castor 4228m	Italy/Switzerland 2018-04-22
Piramide Vincent 4215m	Italy 2019-06-16
Balmenhorn 4167m	Italy 2019-06-16
Pollux 4092m	Italy/Switzerland 2018-04-21
Punta Giordani 4046m	Italy 2019-06-16
Klein Matterhorn 3883m	Switzerland 2018-04-22

Primer prikaza seznamov vrhov

Seznamni	
Slovenia Top 50 by Prominence	50/50
Slovenia Peaks with 600 m of Prominence	27/27
Vrhovi prijateljstva - Slovenija	20/20
Slovenia Statistical Region High Points	12/12
Hungary Peaks with 600 m of Prominence	4/4
Slovenia Peaks with 300 m of Prominence	102/115
Slovenia Peaks above 2500 meters	28/35
Bohinjska planinska pot	24/31
Slovenia 2000-meter Peaks	59/94
Vrhovi prijateljstva - Italija	8/20
Vrhovi prijateljstva - Avstrija	4/20
Rok's wish list	0/27
Hungary Peaks with 300 m of Prominence	9/19
Alpine Peaks with 2000 meters of Prominence	3/13
Ultras of the Alps	7/43
Austria Alps Top 50 by Prominence	8/50
Alps Top 50 by Prominence	7/50

Primer statistike osebnih vzponov po različnih merilih; indeks relativne višine 198 nam na primer pove, da je ta gornik osvojil 198 različnih vrhov z relativno višino najmanj 198 metrov

Statistika vzponov	
Moja statistika	
Skupaj različnih vrhov	338
Vrhovi s 100m relativne višine	267
Vrhovi s 300m relativne višine	151
Vrhovi s 600m relativne višine	54
Vrhovi s 1000m relativne višine	24
Vrhovi s 1500m relativne višine	12
Indeks relativne višine (metri)	198
Indeks izolacije (kilometri)	26
Indeks nadmorske višine (metri)	266

Leto	Vzponi	Vrhovi	RV100m	Navpično	Razdalja
Skupno	523	338	267	439.095m	6191,0 km
2020	27	23	23	17.070m	301,2 km
2019	98	95	73	75.294m	1374,3 km
2018	45	45	30	46.671m	920,7 km
2017	37	33	22	36.934m	1144,6 km
2016	42	40	26	47.154m	1477,2 km
2015	40	40	34	36.952m	734,1 km
2014	22	22	19	18.170m	219,9 km
2013	12	12	10	8.290m	1,0 km
2012	9	9	6	6.592m	1,5 km
2011	9	9	7	3.220m	
2010	2	2	2	1.705m	
2009	4	4	4	2.425m	
2008	1	1	1	785m	
2007	10	10	6	10.790m	
2006	13	13	12	11.608m	
2005	7	7	6	4.934m	
2004	16	8	7	7.235m	
2003	15	13	12	14.081m	
2002	3	3	2	2.388m	
2001	7	7	6	8.619m	
2000	15	15	13	10.170m	

Na ferati Tomaselli Foto: Oton Naglost

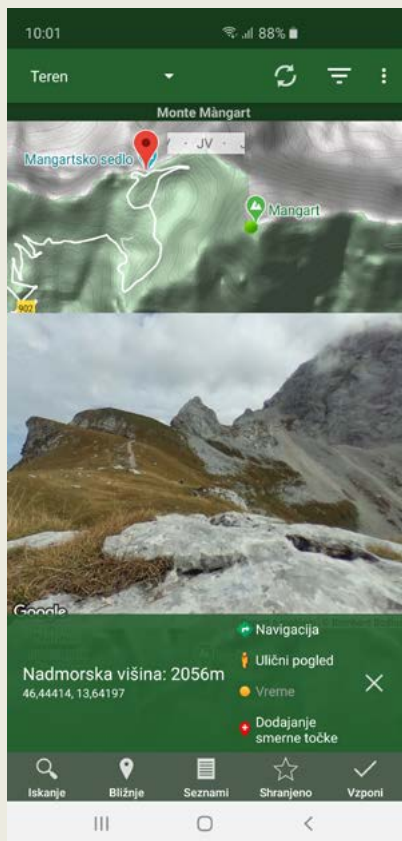
vzpon z vsemi podatki, ki jih poznamo ali jih želimo vpisati. Več podatkov ko vpišemo pri posameznem vzponu, več zanimivih pregledov nam v nadaljevanju ponudi aplikacija. S pripravo začetnega seznama opravljenih vzponov in z njihovim nadaljnjim vnašanjem se ustvari naš lastni planinski dnevnik, katerega videz lahko v nadaljevanju prilagodimo svojim željam: vzpone razvrstimo po datumu, nadmorski višini vrha, relativni višini vrha (relativna višina vrha nam pove, koliko višinskih metrov se moramo najmanj spustiti, da bi lahko dosegli višji vrh), izolaciji vrha (oddaljenost do najbližjega višjega vrha), opravljenih kilometrih, navpičnem vzponu in tako dalje.

Statistika vzponov

Statistika osebnih vzponov nam prikaže, koliko različnih vrhov smo obiskali. Pri tem aplikacija razlikuje vrhove po relativni višini, prikazuje pa tudi vrednosti različnih indeksov, podrobnosti vzponov po letih, državah, nadmorski višini in podrobnosti vzponov po dnevih v letu. Za "zbiralce vrhov" bodo še posebej zanimivi vrhovi z relativno višino nad 1500 metrov, za katere se je uveljavil mednarodni izraz 'ultra vrhovi' – v Evropi je takšnih vrhov 109, v Sloveniji pa le dva, Triglav in Grintovec (relativne višine vrha ne smemo zamenjati z relativno višinsko razliko; op. ur.).

Seznami vrhov

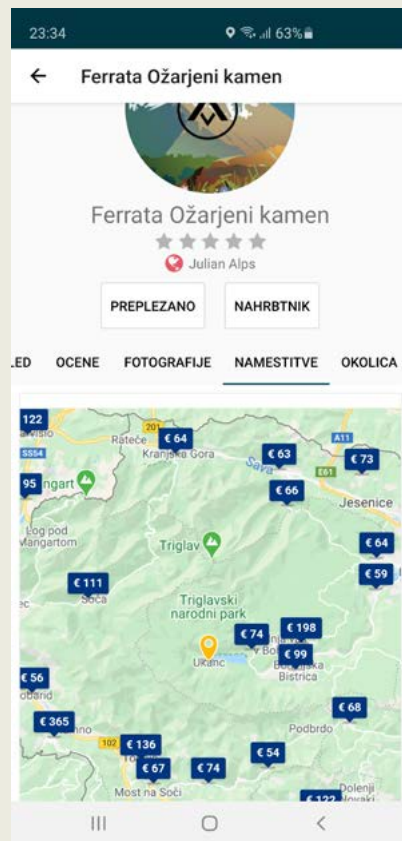
V aplikaciji obstaja več sto različnih seznamov vrhov, od katerih trije zajemajo izključno slovenske vrhove:

Primer prikaza gore Mangart na zemljevidu z Googlovim posnetkom bližnjega Mangartskega sedla

Osnovni podatki ferate Gonžarjeva peč z dodatnimi možnostmi

Prikaz možnosti namestitve v bližini izbrane ferate

slovenski dvatisočaki z relativno višino vsaj 100 metrov (94 vrhov), slovenski vrhovi z relativno višino nad 600 metrov (27 vrhov) in najvišji vrhovi slovenskih statističnih regij (11 vrhov v 12 statističnih regijah – Triglav je najvišji vrh v dveh regijah hkrati). Ob uradnih seznamih pa je mogoče ustvariti tudi poljubne osebne sezname: lahko vključimo vrhove, ki ustrezajo našim izbranim merilom (na primer slovenski vrhovi z nadmorsko višino vsaj 2500 metrov), ali jih posamično dodajamo svojemu seznamu (na primer seznam vrhov, ki jih želimo obiskati). Uradni sezname so v aplikaciji prikazani na beli, osebni sezname pa na sivi podlagi. Ob desnem robu vsakega seznama je vidno, koliko vrhov vsebuje in koliko od teh smo jih že obiskali, pri čemer so zaključeni sezname označeni z zeleno barvo.

Prikaz podrobnosti vrhov in prikazi na zemljevidih

Za vsak posamezni vrh nam aplikacija pokaže njegove podrobnosti: nadmorsko višino, relativno višino, izolacijo, lokacijo, sezname s tem vrhom, skupno število vpisanih vzponov in število naših vzponov, čas sončnega vzhoda in sončnega zahoda in tako dalje. Lego vrha si je mogoče ogledati tudi na različnih vrstah zemljevidov, vključno z dnevnim satelitskim posnetkom, ki nam razkrije vremenske razmere. S pomočjo Googleovega vmesnika si je na določenih območjih (bližnje ceste ali znamenitosti) na teh točkah mogoče ogledati tudi ulični pogled.

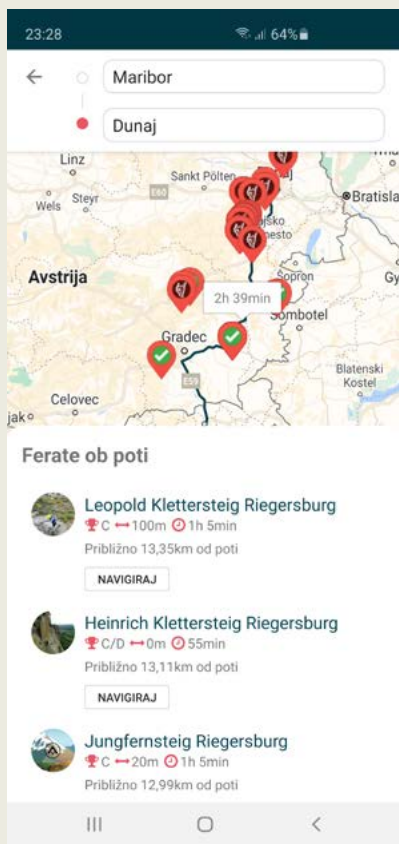
Iskanje vrhov, povezovanje, poročila, GPS sledi

Aplikacija vsebuje še veliko drugih funkcionalnosti, ki se nam odkrivajo sprti z uporabo. Katere bomo uporabljali, je odvisno od naših želja in interesov. Prepričan sem, da bo vsak navdušen gornik s pomočjo te aplikacije odkril kaj zanimivega zase – sam sem zaradi nje stal na mnogo novih, zelo zanimivih vrhovih, ki jih sicer ne bi niti poznal.

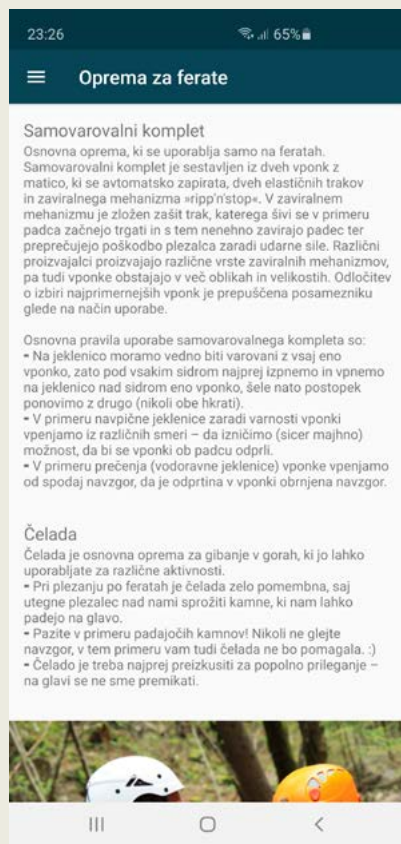
Aplikacija *Ferata vodnik*

Na spletu obstaja nekaj strani s kakovostnimi informacijami o zavarovanih plezalnih poteh oziroma feratah v Evropi, pri čemer je verjetno najbolj znana www.bergsteigen.com. Kopica lepo urejenih podatkov na teh straneh pa ni več tako uporabna, kadar želimo za pomoč pri načrtovanju naslednjega podviga uporabiti svoj mobilni telefon in povezana orodja, ki jih nudi. V tem primeru se izkaže aplikacija *Ferata vodnik*, ki jo naložimo v trgovini; ekipa feratarskih navdušencev je pripravila pripomoček, ki nam olajša izbiro primerne ferate po našem okusu in nam celo pomaga prispeti na parkirišče ob njej.

Baza podatkov v *Ferata vodniku* se nenehno dopolnjuje – širijo jo tako snovalci aplikacije kot uporabniki – in trenutno vsebuje več kot 900 ferat, od katerih velika večina leži v Alpah. Za ljubitelje ferat v Sloveniji je pomembno dejstvo, da so v bazi zajete vse ferate v Sloveniji, Avstriji in severovzhodni Italiji (Dolomiti

Prikaz ferat ob izbrani poti s ključnimi podatki in možnostjo navigacije

Aplikacija vsebuje tudi splošne informacije o feratah in potrebni opremi

s širšo okolico). Vsaka ferata je opremljena z opisom (zdaj še v angleškem jeziku, v kratkem bodo opisi na voljo tudi v slovenščini), osnovnimi podatki o dolžini, trajanju in težavnosti, topo karto (če obstaja), lokacijo ferate, oddaljenostjo od najbližjega parkirišča, mnenji in ocenami plezalcev, fotografijami in podobno.

Glavne prednosti aplikacije se pokažejo v obliki naslednjih funkcij:

- iskanje ferat glede na zahtevnost, dolžino, čas dostopa, plezanja in nadmorsko višino
- pregled preplezanih ferat in tistih, ki bi jih še želeli preplezati (ferate v našem "nahrbtniku") – če želimo uporabljati to funkcijo, se je treba v aplikacijo najprej prijaviti in označiti tiste, ki smo jih že preplezali, nato pa po želji dodati ferate v nahrbtnik
- preprosta navigacija do parkirišča z enim klikom
- samodejna povezava z aplikacijo *Booking* omogoča enostaven pregled bližnjih namestitev s cenami
- ferate ob poti – v primeru potovanja od točke A do točke B aplikacija preveri ferate ob poti in nam sporoči, koliko dodatnega časa bi nam vzelo, če bi ob svoji poti obiskali še kakšno
- bližnje ferate – seznam in zemljevid tistih, ki so v naši bližnji okolici
- lestvica plezalcev glede na število preplezanih ferat
- povezava z drugimi plezalci prek obvestil in izmenjava mnenj
- splošne informacije o feratah in potrebni opremi z osnovnimi navodili. ●

U gorski koči žur do jutranjih ur

Nedoraslost vseh vrst

Z ljubeznijo do gora je moj oče najprej "okužil" mojo mamo, ko sem vstopila v najstniška leta, pa še mene – zlasti z ljubeznijo do Julijcev, čeprav smo prehodili tudi številne poti v Kamniško-Savinjskih Alpah, po koroških gorah in Pohorju.

Moja prva "resna tura" je bila iz Vrat na Kriške pode. Takrat sem prvič zares okusila Julijce. Od prej se le silno bežno spominjam poti do Klina v Vratih, k Peričniku in Savici ter k izviru Soče.

Že prva je bila pestra – na različne načine. Najprej smo v Bukovlju zgrešili stezo in se glavni poti pridružili le malce pod Sovatno, potem ko smo se vzpenjali po zaraščenih kozjih stezah, na eni od katerih nas je ne preveč spodbudno namesto markacije pozdravila zarjavela konzerva. "Preplezati" Skok je bilo ob maminem paničnem strahu pred višino prav "zabavno". Danes, ko se je ta strah dodobra zalezal tudi vame, jo razumem – tedaj pa mi ni šlo v glavo, kako se lahko boji tako zanimive in razburljive poti. Samo da so bile skale, prepadi, *zajle* in klini, pa sem bila že vsa blažena.

Blaženost pa je ob neskončnih meliščih Sovatne hitro izpuhtela. Zdelo se mi je, da sem že vsaj desetkrat ugledala vrh (konec) melišča, toda za vsakim takim vrhom se je odprlo novo, prav tako melišče kot prej. Sonce je že začelo pripekati in pot je bila res mučna. Toda ko smo se končno *prišodrali* do tja, kjer strmina popusti in pot vodi po skoraj ravnih skalnih policah med divjo pokrajino s prekrasnimi razgledi, je bilo vse pozabljeno.

Prišedši na rob, s katerega se ponudi razgled na Spodnje Kriško jezero, smo si zares oddahnili, se zleknili na mehko gorsko preprogo in si privoščili malico. A naš spokoj ni dolgo trajal. Na lepem od jezera gor zaslišimo strašen vrišč in krike, kot bi koga drli. Planemo na noge, pogledamo dol – in kaj vidimo? Neka mladina – dva fanta, dve puncici – gola skače v jezero! Kaj bi kakšen izkušen gornik ali gorski čuvaj tem teslom porekel danes, ne vem, najbrž pa ne česa lepega – in lahko vam povem, da tudi besede, ki so jim jih namenili moji starši, niso ravno za objavo. Seveda pa niso ničesar slišali, saj so bili predaleč (in verjetno preveč zadeti od adrenalina). Prespali smo na Pogačnikovem domu in naslednjega dne po isti poti sestopili v Vrata, saj si mama čez Bovški Gamsovec in na Luknjo ni upala. Takrat sem

si obljubila, da nekoč to pot opravim sama, pa sem predolgo odlašala – in zdaj je tu že omenjeni strah pred višino, ki je porušil tega in podobne mladostne cilje.

Rada pa bi opisala neko drugo gorsko izkušnjo, kakršne si verjetno dandanes v gorah zlepa nihče niti predstavlja ne, kaj šele, da bi jo doživel. Upam vsaj. Sredi avgusta okoli leta 1988 smo se čez Komarčo povzpeli do Dvojnega triglavskega jezera in v koči prespali. Vendar pravzaprav ne smem reči prespali. Kočo sta "vodila" zelo mlada punca in fant, prisodila bi jima največ dvajset let, mila, neodločna, skratka popolnoma neprimerna za gospodarjenje trumam planincev, med katerimi se zlahka najdejo prav težki kalibri. In na take smo naleteli takrat mi in vsi, ki so delili našo usodo.

Dodelili so nam skupna ležišča v prehodni sobi brez oken, le z dvojnimi vrati. Ob kakih devetih zvečer nas je večina že ležala drug ob drugem kot sardine, polagoma bi pozaspali, ko skozi vrata v našo sobo, ki je bila pravzaprav bolj hodnik, priropotajo dva dedca in velik nemški ovčar.

Morda vam je že zdaj vzelo sapo. Nemški ovčar na skupnih ležiščih! Povedati moram, da sem se v tistem obdobju bala vseh psov, že takih v velikosti čivave, strahu sem se nalezla od mame, ki jo je v otroštvu neki pes ugriznil v lice (vidnih posledic ji sicer ni pustil). Danes imam sama že drugega psa in se teh kosmatincev ne bojim več, a takrat je bil pes zame babbav.

Vendar pa nas prve tri ure pes sploh ni motil. Bil je namreč lepo tiho, ni na ves glas pijano čvekal, ni se nalival z žganjem niti ni kadil v sobi, kar vse pa sta počela njegova spremljevalca.

Prej smo imeli oboja vrata te neprimerne sobe odprta, da se je zračilo. Kaj hitro po prihodu omenjene trojice pa so tisti v prednji in oni v zadnji sobi vrata seveda zaprli. Tako smo bili do pol treh zjutraj zaprti v kocko brez oken, v kateri sta omenjena dedca pila, kadila in rogovilila. Okoli pol ene sva šli z mamo na stranišče in pri tem preiskali dostopne

dele kočice v upanju, da najdeva tisti dve cvetlici, ki naj bi upravljali kočico (pri čemer, roko na srce, si nista delala utvar, da bi lahko sploh kaj storili), a preostanek kočice je bil tih in prazen.

Ko sva se vrnila na skupna ležišča, se je nočni program malce spremenil. Za začetek se je nemški ovčar, ko sva se ulegli, zagnal na najini ležišči in nama legel čez noge. Bili sva trdi od strahu. Po milimetrih sem odmikala stopala izpod njega, nato pa ves čas ležala nepremično in s pokrčenimi koleno. Mama je naredila enako. Vmes se je vendarle opogumila in pozvala lastnika, naj spravi psa s postelje. Ta ga je sicer poklical, a pes se ni zmenil zanj, nakar je pripomnil (lastnik, ne pes), da je "Ta pes itak najpomembnejši član naše družine" – trditev, s katero sva se z mamo nesporno strinjali.

Mogoče se kdo čudi, zakaj ni reda naredil vsaj moj oče – ali kak drug odrasel moški v sobi – toda moj oče, blagor mu, je v vsem tem rompompomu blaženo spal!

Še preden bi z mamo skrepeneli od nelagodja in tesnobe zaradi psa, nama je pozornost pritegnilo druge vrste dogajanje na zgornjih dveh pogradih.

Ob kakih devetih zvečer nas je večina že ležala drug ob drugem kot sardine, polagoma bi pozaspali, ko skozi vrata v našo sobo, ki je bila pravzaprav bolj hodnik, priropotajo dva dedca in velik nemški ovčar.

Risba: Lorella Fermo

Ritma slasti, ki nas spremlja od pradavnine, ni bilo mogoče pripisati čemu drugemu kot seksu, kar se je potrdilo, ko je neka ženska zgoraj končno vzrojila in ukazala mladima pohotnežema, naj pri priči nehata, ker ima ob sebi mladoletne otroke.

Škoda, da je šnops in čiki niso dovolj motili, da bi svoje povedala še norcema v "pritličju".

Ob treh zjutraj sva z mamo končno zaspali. Ob štirih pa smo vstali in se napotili proti Bogatinu. Iz kočice smo jo podurhali, kot bi nam gorelo za petami. Kakšno umivanje, kakšen čaj. Samo proč, proč! Gredeč mimo jezera, si je vsak zajel v dlan vode in si podrgnil obraz, zajtrkovali pa smo nekje na pol poti proti Bogatinu. Z mamo sva bili omočeni od neprespanosti. Šele lepote bogatinskega pogorja so nama malo potolažile dušo in napolnile telo z energijo, kakršne ni najti nikjer drugje kot v planinah. ●

Nevihta na Kočni

Pred dobrimi tridesetimi leti, ko sem bil še planinski mlečnozobec, čeprav že krepko čez Kristusova leta, sta me prijatelja, učitelja obnašanja v hribih, Tine in Franc Simonič iz Laškega, vodila po vseh klasičnih poteh na Grintovce in Julijce. Za pridih alpinizma je občasno poskrbel še njun brat Albin. Delovali smo kot namazan stroj. Najprej telefonski klic. Vreme bo lepo, dobimo se tam in tam. Za skupni prevoz je običajno poskrbel Franc s starim amijem ali Tone, ki je kot strojevodja že premogel oplovega kadetta. Tudi vrstni red na pohodu je bil določen. Spredaj Franc, zadaj Tone, v sredini jaz kot najšibkejši člen. Morda je Violeta Tomič nekaj let pozneje tu dobila idejo za naslov svoje TV-oddaje Najšibkejši člen. Seveda se šalim. V taki formaciji smo v nekaj letih prehodili in malo tudi preplezali naše najvišje hribe.

Bilo je v tistem burnem času na začetku osamosvajanja Slovenije, ko smo se sredi sezone odločili za nekoliko daljšo turo: Okrešelj, Rinke, Skuta, Dolgi hrbet, Grintovec, Kočna, Češka koča, Ledine, Okrešelj. Kondicijsko nabrušeni kot britev smo pred peto uro zjutraj startali z Okrešlja proti Žlebu. Morda bo kdo vprašal, kako smo bili opremljeni. Bom zelo iskren. Samo čevlji so bili v redu, zase se spomnim, da sem imel močne gozdarske *gozdarje*, težke kot hudič; pa saj sem jih zaradi dela v gozdu navajen še danes. Da, prav ste prebrali, samo čevlji so bili primerni. Druga oprema so bila oblačila: trenirka, kratke hlače in rezervna majica. Za varovanje je služila štirimetrski pomožna vrstica z eno vponko. Pa še te nismo kaj prida uporabljali. Čelada in plezalni pasovi so nam bili španska vas. Tako je pač bilo takrat. Roko na srce: mi tiste čase nismo hodili po hribih, divjali smo. Sem pa hvaležen prijateljema, da sta mi v trenutkih kratkih počitkov znala pojasniti mnogo bistvenih pojmov o gorah. Kaj je raz, žleb, grapa, polica itd. Pa veliko o gorskem cvetju, le o živalih sem jaz kot lovec vedel več.

Če se spet vrnem k takratni velikopotezni turi, se spomnim, da je bil Turski žleb dodobra zalit s snegom.

V jutranji senci neprijazen in hladen. Na vrhu pa sončni Podi, potem Rinke in Skuta po lažji poti. Grebenu Rinke–Skuta in zloglasnemu Konju smo se takrat še izognili. Na vrhu Štruce smo si privoščili malo več počitka in okrepčilo. Nad nami jasno nebo, eno samo veselje in lepota. Pred nami Hrbet, Grintovec, zadaj Kočna. Gremo!

Na grebenu Dolgega hrbta nas je severni fen z Jezerskega čez Zgornje Ravni prijetno hladil. Na Grintovcu smo tisti dan prvič našli družbo drugih planincev, ki so prišli s Kokrskega sedla čez streho. Spomnim se starejšega para, ki je prav lahko prikorakal na vrh. Brez zadržkov sem ju vprašal po letih. Sedemdeset, Štajerca iz okolice Maribora. Navdušen sem bil nad njima, občudoval sem ju. Danes so to moja leta. Pa zmorem to, kar sem takrat občudoval, morda tudi več. Le kolk bo treba zamenjati ... Poslovimo se in z Grintovca hitro poniknemo v Dolško škrbino proti Kočni. Pred znamenitim preduhom pod vrhom

postane že zelo vroče in malo soparno. Zgodnje popoldne je. Odložimo nahrbtnike, trenirke in se samo v kratkih hlačah in kratkih majicah podamo na vrh Jezerske Kočne. Takrat še ni bilo nadelane povezave na Kokrsko. Ne spomnim, se kdo od nas je prvi opazil čisto bel toplotni oblak nad nami, vem le to, da je Franci pripomnil: "Tole mi pa ni všeč."

Zatopili smo se v napis na spominski plošči, ki priča o tragediji iz petdesetih let, ko je vodena strela ubila mladega *miličnika* in njegovo precej starejše dekle. Njo so reševalci naši na vrhu mrtvo, fanta pa ni bilo nikjer. Takrat je iz tega dogodka nastala kar politična afera, saj so ljudje govorili, da jo je ubil in pobegnil v Avstrijo. Razpisali so tiralico, a ga niso našli. Šele dosti pozneje ga je našel znani alpinist Milan Schara, ko je v eni od grap opazil lisice, ki so načele njegovo truplo. Ta dogodek povzemam iz pričevanja Anteja Mahkote, kot ga je opisal v svoji znameniti *Sfingi*, saj je bil med reševalci.

Medtem ko to razlagam prijateljema, se oblak nad nami začne naglo večati in temneti. Grozeč veter za veje sem čez Karavanke. "Fantje, bežimo!" predlaga Franc. Stečemo navzdol in še preden s preduha prilezemo do nahrbtnikov, padejo prve kaplje dežja, pomešane s sodro. Brž se oblečemo ter z vso naglico pohitimo po Kremžarjevi poti navzdol.

V nekaj minutah se je nebo zaprlo in stemnilo. Nastal je pravi pekel. Strele so udarjale druga za drugo, sodra in dež sta se v sivih zavesah vsipala z neba. Niže spodaj je pot, zavarovana z jeklenico, vodila pod večjim previsom, ki bi nam lahko nudil kanček zavetja. Hotel sem, da se tam skrijemo in počakamo. "Ni govora," je zavpil Franc, "samo naprej do melišča!" Sto

metrov niže, ko smo se ritensko spuščali čez zavarovan raz, smo videli, kako se je jeklenica pod previsom zaiskrila. Pet minut pred tem sem nespametno hotel vedriti tam! Ledeno-ognjeni pekel je trajal vse do melišča na Zgornjih Ravneh. Potem je samo še deževalo. Do Češke koče smo se privlekli, kot bi nas potegnil iz deroče reke. Zaropotali smo po lesenih stopnicah na *gank*. Vrata so se odprla in stari Andrej Karničar nas je pozdravil kar po nemško, saj nas je zamenjal s tremi Avstrijci, ki so pred nevihto odšli proti Ledinam, Vadinam po starem. Ko je videl, kakšni smo, nas je brž povabil noter: "Pobi, takoj za peč in cunje dol, prinesem vam čaj." Še preden smo se dobro slekli, oželi trenirke in jih dali sušiti na vročo peč, so bile pred nami velike skodelice vročega 'začinjenega' čaja. Zanimiv mož je bil ta naš Andrej. Majhne postave, s Kekčevim klobukom, polnim značk, žilav kot rušje med skalovjem, hiter kot veverica, odločnih potez in besed. Kot vemo, se je usoda v zadnjih desetletjih kruto poigrala s to legendarno družino – sinova Luka in Davo sta tragično umrla ter legla k večnemu počitku k staršem na pokopališču pri cerkvi svetega Ožbolta.

Okrepčali smo se, posušili oblčila in se skozi Žrelo, čez Ledine in Jezersko sedlo vrnili pod Okrešelj do dobrega starega citroenovnega amija, ki ga je mojster Franci sestavil iz treh vozil, ter se v temi odpeljali proti domu, bogatejši za veliko izkušnjo. Bogatejši sem bil predvsem jaz, tudi izkušnje so namreč tiste, ki iz hribovskega mlečnozobca naredijo preudarnega in previdnega planinca. ●

Bliža se nevihta
Foto: Rožle Bregar

Dolgoročna ohranitev vrst in habitatnih tipov

Projekt VrH Julijcev

Triglavski narodni park je največje zavarovano območje v Sloveniji in nedvomno velja za eno najbolj ohranjenih, kjer se prepletata neokrnjena narava in tradicionalno vzdrževana kulturna krajina. Pa vendar ljudje z različnimi dejavnostmi resno škodimo nekaterim ekosistemom, kar se kaže v zmanjševanju njihove površine ter rušenju njihove strukture in delovanja. Podobno velja tudi za prostoživeče vrste, populacije, ki so ogrožene zaradi izgube primernega življenjskega prostora.

Projekt VrH Julijcev se ukvarja z varstvenimi ukrepi za izboljšanje stanja osmih kvalifikacijskih vrst in štirih habitatnih tipov na območju Natura 2000 v Triglavskem narodnem parku. Projekt poteka že pol-druugo leto, sofinancirata ga Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija. S projektnimi dejavnostmi bomo tem vrstam in habitatnim tipom vzpostavili primerne pogoje za njihovo dolgoročno ohranitev, tako da bomo znane pritiske, kot so obiskovanje, turizem in rekreacija, gozdarstvo, kmetijstvo, ribištvo in promet, izločili ali vsaj znižali na zmerno raven.

Projekt VrH Julijcev vključuje ukrepe za vrste alpska možina, hribski urh, veliki pupek, belka, kotorna, triprsti detel, gozdni jereb in divji petelin, med habitatnimi tipi pa so dejavnosti usmerjene na vrstno bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom na sili-katnih tleh, gorske ekstenzivno gojene travnike (plaine), aktivna visoka barja na Pokljuki in na Dvojno jezero s habitatnim tipom trdih oligo-mezotrofnih voda z bentoškimi združbami parožnic. Nosilec projekta je Javni zavod Triglavski narodni park v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije, Zavodom Republike Slovenije za varstvo narave, Zavodom za gozdove Slovenije, Zavodom za ribištvo Slovenije, Turizmom Bohinj, Društvom za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije in Občino Tolmin.

Vsebinsko je projekt izjemno kompleksen, zato je urejen v osem bolj ali manj samostojnih vsebinskih sklopov. Z dejavnostmi prvega sklopa bomo izboljšali stanje divjega petelina, belke in aktivnih visokih barj z uveljavitvijo mirnih območij, ki so določena v Načrtu upravljanja Triglavskega narodnega parka 2016–2025. Na mirnih območjih bomo uskladili ter časovno prilagodili rabo prostora in naravnih virov. Močno je poudarjeno učinkovito usmerjanje in zmanjševanje obiskovanja območij z visokimi barji, divjim petelinom in belko. Ponekod bo zadosten ukrep že dosledno upoštevanje hoje po označenih poteh ali časovna

prilagoditev dostopa, le pri nekaterih, na primer visokih barjih, bomo uvedli celoletno omejitev splošne rabe.

Drugi sklop je namenjen izboljšanju stanja alpske možine, kotorne in traviščnih habitatnih tipov, saj je opuščanje tradicionalne kmetijske dejavnosti v zadnjih desetletjih vodilo v zaraščanje travnikov z lesno zaraščjo. S tem so se poslabšali življenjski pogoji za uspevanje alpske možine in obstanek kotorne.

Tretji varstveni cilj je izboljšanje ohranjenosti velikega pupka in hribskega urha s tradicionalno obnovo kalov, saj so za razvoj dvoživk v alpskem zakraselem prostoru površinski vodni viri v obliki kotanj izrednega pomena. Tako bomo v projektu VrH Julijcev obnovili skupno sedemnajst kalov, štiri na primorski strani in trinajst na Gorenjskem.

Izboljšanje stanja belke s fizičnim varovanjem gnezd je domena četrtega vsebinskega sklopa. Belka gnezdi konec maja, ko so ponekod še snežne zaplate, in pogosto se zgodi, da so gnezda na planinskih poteh. Z začetkom poletnega obiskovanja gora konec junija število pohodnikov močno naraste, gnezdenje belke pa še poteka, zato smo v projektu predvideli fizično varovanje gnezd in ozaveščanje obiskovalcev.

Peti vsebinski sklop delno uravnava prometno obremenitev na Pokljuki s ciljem, da bi izboljšali obstoj divjega petelina in visokih aktivnih barj, zato proučujemo možnosti nadomestnega zimskega vzdrževanja cest in ureditev odvodnjavanja na odseku državne ceste, ki poteka mimo Blejskega barja in barja Šijec. Uvedba priporočene hitrosti na državni cesti proti Rudnemu polju bo prispevala k umiritvi prometa, z namestitvijo zapornic pa bomo uvedli namensko rabo nekaterih gozdnih prometnic. Projekt VrH Julijcev podpira tudi okolju prijaznejšo prevoznost z uvedbo organiziranega brezplačnega avtobusnega prevoza *hop-on hop-off* na relaciji Bohinjska Bistrica–Pokljuka ter ureditev parkirnih mest za motorna vozila.

Da bi izboljšali habitat divjega petelina in gozdnega jereba, bomo v šestem vsebinskem sklopu omogočili

Izboljšanje stanja vrst in
habitatnih tipov v
Triglavskem narodnem parku

vzdrževanje presek in svetlitveno sečnjo. Ker ti dve vrsti naseljujeta gozdni prostor z veliko zeliščne plasti z jagodičevjem in pestre grmovne sloje, smo že lani jeseni začeli saditi plodonošno drevje.

Izvedbeno zahteven je sedmi vsebinski sklop, ki vključuje varstvene ukrepe za izboljšanje stanja Dvojnega jezera. Glavna pritiska na jezerski ekosistem sta vnos jezerske zlatovčice in pisanca, ki je porušil naravno ravnovesje že tako občutljivega ekosistema in povzročil nekontrolirano rast alg, ter vpliv odpadnih vod iz planinske koč. S projektom VrH Julijcev bomo poskrbeli za popolno odstranitev rib iz Dvojnega jezera, količino hranil znižali z rednim odstranjevanjem makrofitov ter nadgradili učinkovitost čiščenja odpadne vode iz planinske koč, vključno z optimizacijo porabe vode v koči. Ker Dolina Triglavskih jezer z naravnimi danostmi privablja množico obiskovalcev, bodo v poletnih mesecih naravo varovali tudi prostovoljni nadzorniki.

Zadnji vsebinski sklop projekta VrH Julijcev je usmerjen v ohranjanje triprstega detla. V dogovoru z zasebnimi lastniki bomo z odkupom gozdnih zemljišč ali s pogodbenim varstvom zagotovili prilagojeno gospodarjenje z gozdovi, to je predvsem povečanje količine odmrlega stoječega drevja, ki je ključnega pomena za ohranitev tega ledenodobnega ostanka na planotah Pokljuke in Mežaklje.

V letošnjem letu bomo prednostno vzpostavili mirna območja na Pokljuki, Vitrancu in Mangartskem sedlu, namestili bomo zapornice na gozdnih prometnicah, spremljali bomo obiskovanje in upoštevanje varstvenega režima. V ta namen bomo celovito ozaveščali obiskovalce o mirnih območjih, in sicer z označevanjem in informiranjem. Namestili bomo

informacijske table, obiskovalcem in širši javnosti pa bodo na voljo različna gradiva. Na planinah Predolina, Čadrški vrh in Duplje bomo odstranili leseno zarast. Načrtujemo tudi obnovo kalov. Tudi letos poteka varovanje gnezd belke v visokogorju.

Organizirani avtobus *hop-on hop-off* na Pokljuko bo obiskovalcem na voljo od 11. julija dalje. Vozni redi bodo objavljeni v posebni zgibanki. Na cesti Pokljuka–Rudno polje bodo nameščeni prikazovalniki hitrosti, kjer bo priporočena hitrost 50 km/h zmanjšala vpliv hrupa motornega prometa. Urejamo tudi odvodnjavanje, s čimer bomo preprečili vnos hranil in soli na bližnje visoko barje.

V gozdovih na Pokljuki smo že jeseni 2019 posadili plodonošno drevje, letos bomo dodali 13.200 sadik. Čistili bomo tudi preseke, s čimer bomo omogočili boljše pogoje divjemu petelinu in gozdnemu jerebu.

V drugi polovici junija bomo začeli intenzivni izlov rib na Dvojnem jezeru, ki bo potekal v več fazah vse do leta 2022. Vzpostavili bomo informacijski kotiček v Koči pri Triglavskih jezerih, namestili informacijske table ob Dvojnem jezeru in na izhodiščnih točkah s podatki o poteku dela. Pripravljamo tematska izobraževalna predavanja, dokumentarno izobraževalni film ter prispevke v medijih in tematskih publikacijah. Izvajanje projekta VrH Julijcev je pestro ter zahteva konkreten in dobro usklajen pristop, s katerim želimo rešiti nekatere ključne ekološke izzive na območju Triglavskega narodnega parka. Uspešni načini razreševanja težav bodo kot vzorčni primeri lahko v pomoč tudi na območjih, ki niso del projekta. Da pa bodo s projektom uvedene rešitve dejansko zaživele in dosegle dolgoročne učinke, bo moral sodelovati prav vsak uporabnik Triglavskega narodnega parka. ●

Projekt VrH Julijcev je pester ter zahteva konkreten in dobro usklajen pristop, s katerim želimo rešiti nekatere ključne ekološke izzive na območju Triglavskega narodnega parka.

Foto: Miha Ivanc /ZZRS

NOVICE IZ VERTIKALE

Omejevanje prehoda na državnih mejah je vplivalo na obisk gora čez mejo, zato se je v drugi polovici maja in junija v glavnem plezalo v domačih gorah in plezališčih. Večinoma so vzponi potekali v krajših smereh južnih, nizko ležečih sten. Dolge smeri v senčnih stenah so prišle na vrsto sredi junija. Med prvimi takšnimi je bila stena Debele peči. V njej je bila večkrat preplezana

Matija Volontar v smeri Žica v uč
Foto: Bor Levičnik

smer **Jesih-Potočnik** (IV/III, 200 m). Levo od nje sta 13. junija Blaž Germek (Črnuški AO) in Klemen Gerbec (AO Kranj) opravila redko ponovitev **Uršine smeri** (VII+/V-VI+, 300 m + 200 m). Po znanih podatkih so smer pred njima preplezale štiri naveze, vključno z avtorjema Urško Rebec in Urbanom Ažmanom (oba AO Radovljica), ki sta smer preplezala leta 2001. Skala v smeri je odlična in omogoča pogosto rabo premičnih varoval. Klinov predhodnikov ni, tako da je po skoraj dvajsetih letih smer še vedno takšna, kot jo je našla prva naveza. Tudi Blaž in Klemen za seboj nista pustila sledi, zato je smer

za prihodnje ponavljavce ostala čista. Nad Vrati je Stena zvalila prve plezalce v svoj vzhodni del. Znani so vzponi v Slovenski smeri in njenih variantah. Tomaž Jakofčič (AAO, Slovenska gorniška šola) je z različnima soplezalcema konec maja preplezal **Slovensko smer s Frelhovim izstopom** in ob drugem obisku varianto **Skozi kamine** in **Prečev izstop**. **Raz slovenskega stebra** (IV-V/II, 350 m) so sredi junija preplezali Jurij Rous, Peter Novak in Irena Gričar (vsi Črnuški AO). Z vrha raza so čez Slovensko grapo, Bučarjevo steno in Zlatorogove police dosegli pot čez Prag. Snega je bilo v Steni kar veliko.

Nad Martuljkom so najvztrajnejši posamezniki v juniju še smučali, drugi pa so obiskovali steno Rušice. Večkrat so bile preplezane **Direktna** (V/IV+), **Kuštrasta** (V/IV+, 250 m), **Lijak** (VI+/V-VI, 250), **Lijak s Kuštrasto** (VI-/V-VI, 250 m), **Aga** (VI/V-VI, 250 m) in **Aga s prijatelji** (VI+/V-VI, 250 m). Luka Stražar in Petra Klinar (oba AAO) sta preplezala **Čingulmaki** (VIII+/IX-, 250 m), Tomaž Jakofčič in Aljoša Hribar pa **Živela klasika** (VII/VI, 250 m). Vršič je bil kot navadno dobro obiskan. Izstopajočih vzponov tik nad njim ni bilo. Severno ostenje Nad Šitom glave in Mojstrovk je že v maju dobilo obiske, večinoma so bile to dobro poznane smeri. Le v Veliki Mojstrovki sta se v skoraj nedotaknjene skale podala Matija Volontar (AO Jesenice) in Bor Levičnik (AO Ljubljana Matica). 12. junija sta opravila prvo ponovitev smeri **Žica v uč** (VII+/VI+, 400 m). Prvi vzpon sta v njej opravila Luka Stražar (Akademski AO) in Nejc Marčič (AO Radovljica) leta 2011. Za smer je značilno pokončno in vse-skozi napeto plezanje. Zaradi krušljive skale niti lažji raztežaji ne nudijo oddiha. V smeri sta našla dva klina in enega izpulila. Za seboj sta pustila dva svoja klina.

V Posočju sta bila obiskana **Srebrnjak** in **Zapotoški vrh**. Nad Baško grapo so se že zgodaj v maju plezalci podajali v Novi vrh. Znani so vzpon v **Megleni** (IV+/III, 100 m), **Andrejini**

Bor Levičnik v smeri Žica v uč
Foto: Matija Volontar

(IV+), **Melitini** (IV+, 100 m), **Smeri treh rojstnih dnevov** (III, 200 m), **Zajedi planik** (VI, 120 m), **Zajedi poče travice** (VI-, 120 m) in **Omami** (VII, 100 m).

V Kamniško-Savinjskih Alpah je bil verjetno najpogosteje obiskan Kogel, ki bil tudi en izmed prvih *pokarantenskih* ciljev. V Mali Kalški gori so člani AO Kamnik preplezali **SV-raz** (IV+/III-IV, 500 m). V Štruci sta bili večkrat preplezani smeri **Iglič-Verbinc** (III, 150 m) in **Črnivec-Pibernik** (IV/III, 150 m). V Brani sta bila preplezana **Spodnji steber** (IV/III, 300 m) in **Zgornji steber** (IV-/II-III, 160) navadno s Šijo. Pogost cilj je bila tudi **Zajeda** (V-/IV, 140 m). V Planjavi je bilo več znanih vzponov opravljenih v smereh **Humar-Škarja**

(V-/IV, 270 m), **Kratkohlāča** (V-/IV, 310 m) in **Sobotna** (V+, 210 m). Izven ustaljenih smeri sta se gibala Tomaž Jakofčič (AAO) in Aljoša Hribar (Črnuški AO), ki sta v Planjavi preplezala **Spominsko smer Štefana Kukovca** (VI+, 370 m). Zadnji raztežaj sta preplezala zunaj originalne linije. Ta poteka čez gladke plošče in je ocenjen s VII+. Zaradi manjkajočega klina, tako v skali kot na pasu, sta mesto obvozila po desni. Za varovanje je na omenjenem mestu potreben srednje velik profilni klin. Tomaž ocenjuje smer kot zapostavljeno lepotico. V Lučkem dedcu sta Sašo Sotlar in Marko Mavri (AO Celje Matica) preplezala **Levo smer** (VI-/V, 145 m) in **Centralni steber** (VI+/V, 140 m). V predostenju Križevnika sta Matej

Balažič (AO TAM) in Marjan Kozole (AK Vertikala) v slabem vremenu preplezala smer **Očnica** (VI+, AO, 250 m). Člani AK Ravne so v Uršlji gori preplezali **Stanetovo smer** (V+/V, 140 m) in **Kanto** (IV+, 80 m).

Novice je pripravil Mitja Filipič.

*Med dobro in krušljivo skalo v Veliki Mojstrovki
Foto: Matija Volontar*

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Iz domačih logov

Če ste se kdaj spraševali, kaj bi se zgodilo, če bi odpadle vse tekme in bi podivjane tekmovalce spustili v skalo, ste zdaj dobili odgovor. Čeprav so bila v prvih dneh po uvedbi

OSPREY®

POHODNIŠKI
NAHRBTNIKI
AETHER

www.factorystore.si

karantene plezališča še bolj prazna, pa je kmalu po njeni odpravi sledila serija vrhunskih vzponov z vseh strani. Poglejmo si jih v povsem naključnem zaporedju.

Martin Bergant je uresničil sanje in opravil s Kruderjevo smerjo In time 9a v Sopotu. Temu je mimogrede dodal še Botulin 8c+, Iluzijo 8c in Butnaskalo 8b+ v Kotečniku ter Povodnega moža 8b+ v Vipavski Beli. Martin je postal srečni 13. Slovenec z magično devetko. Verjetno bo novi član kmalu Zan Lovenjak Sudar, ki je tokrat stisnil Botulin 8c+ v Kotečniku in The secret 8c v Sopotu. Zadnje je preplezal tudi Milan Preskar.

Tudi Jernej Kruder ima ob pomanjkanju tekem očitno preveč energije. Med drugim je v Teru opravil prvo ponovitev smeri Inferno 8c, v Burjakovih pečeh je preplezal Aikulo (za katero z novo kombinacijo gibov dvomi, da si še zasluži oceno 9a), v Čreti Mrtvaški prst 8c, na domačem terenu v Sopotu je preplezal Peščeno uro 9a, v Golobovih pečinah pa dodal toliko 8b-jev, da jih povprečen rekreativec ne vidi v celem življenju. Ko je skočil še na Gorenjsko, je v drugem poskusu preplezal Rigor Mortis 8c v Bitnjah in dodal Privid 8c+ v Bohinjski Beli. V Lijaku blizu Nove Gorice je nato osvobodil star projekt, ki je zdaj Puščavski pesek 8c. To pa še ni vse! Maja je povezal vse gibe za še eno 9a, brutalno previsno Halupco v osapski Luknji.

V Luknji smo pogosto videli tudi štajerskega silaka Jakoba Bizjaka, ki se mu je vztrajnost obrestovala,

saj je tudi on preplezal svojo prvo 9a, zelo konkretni Waterworld, ki ga je ustvaril Klemen Bečan. Le nekaj metrov v desno je mojstrovina Jurija Ravnika, Helihopter v omaki 8b, s katero so po hitrem postopku opravile Sara Jaklič, zimzelena Martina Čufar in Mina Markovič (in to kar na *flash!*). Zadnja je zbirki dodala še Bitko s stalaktiti 8b – v prvem poskusu, po tem ko je bila že enkrat v smeri leta 2008. Za trening je v Mišji peči preplezala še Marjetico 8b+. Konec junija je Mina v Luknji opravila še z Osapsko pošastjo 8c. Vrhunsko!

V Mišji peči je bila tudi Vita Lukan: preplezala je Strelovod 8c, Kaj ti je deklica 8b+, Karizmo 8b+ in Mrtvaški ples 8b ter na pogled dodala Albanski konjak 8a. Skočila je tudi v Bitnje in v tretjem poskusu preplezala Rigor Mortis 8c. Pred tem je bila njena najtežja smer 8b. Noro!

Kaj pa Lucija Tarkuš, porečete? V kratkem času je na Čreti in Kotečniku preplezala Ledeno dobo 8b+, Masaker 8b, Tamavčka 8b, Smrtonosni slepič in medvedek Pu 8b in še nekaj "lažjih" osmic.

Iz tujine

Adam Ondra v času karantene išče poslednje izzive na Češkem. Smeri Bohemian Rhapsody 9a+ je dodal še 8C+ bolderja Ledoborec in Brutal Rider.

Jasno je, da je naval tekmovalcev na skalo pustil kup preplezanih 9a in 9a+, toliko, da jih skoraj ni smiselno naštevati. Morda omenimo le kombinacijo

smeri Bain de Sang in Bimbaluna, ki jo je v švicarskem Saint Loupu povezal Alessandro Zeni in predlagal oce- no 9b. Ob Ondrovi Disbelief je to ver- jetno najtežja *plata* na svetu.

Seveda pa moramo izpostaviti nekaj deklet – Italijanka Laura Rogora je v Arcu opravila z Underground 9a in s svojo prvo 9a+ Pure Dreaming Plus. Laura s svojo zbirko vzponov sodi v sam vrh skalnih plezalk, še vedno pa čaka na 9b, ki je do zdaj uspel le Angeli Eiter. Tudi ona je preplezala nov projekt, ki se zdaj imenuje Schatzinsel in se giba verjetno okrog 9a.

Anak Verhoeven je opravila prvi vzpon v smeri Kraftio 8c+/9a v domači Belgiji.

Pohvale vreden je tudi vzpon 15-letne Oriane Bertone, ki je kot četrta ženska preplezala 8C bolder, Satan i helvete low v Fontainebleauju. Nekoliko starejša je francoska veteranka Melissa Le Neve, ki je kot prva ženska ponovila kultno smer Wolfganga Göllicha, Action directe 9a. Smer velja za prvo s to oceno na svetu, Nemeč pa jo je preplezal leta 1991.

Ko smo že pri postavljanju mejnikov, pa lahko vendarle ugotovimo, da se je v tem času povečala količina vrhunskih vzponov – tistih najtežjih, od 9b naprej, pa vendarle ni. In še odgovor za vse, ki jih v oči bode odsotnost Janje Garnbret in Domna Škofica v novicah: trenutno sta preveč zaposlena z gradnjo sodobnega plezalnega centra blizu Radovljice. Držimo pesti, da bo kmalu odprt.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

VABLJENI K NAKUPU

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

preko spletne trgovine
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **4,90 €**

SUPER AKCIJA!

Izkoristite kar **30 % popust**
na vrhunske izdelke za
pohodništvo, planinstvo in
ostale aktivnosti v naravi!
Obiščite **www.instep.si**
in uporabite promo kodo
PLANINSKIVESTNIK!

Oglejte si široko ponudbo izdelkov
vrhunskih blagovnih znamk svetilk,
opreme za kampiranje, izoliranih
čutaric in večnamenskega orodja.

30%
popust

● LEDLENSER

! LEATHERMAN®

STANLEY®

CAMPINGGAZ

O recenziji

Najprej zahvala Vladimirju Habjanu za objavo recenzije knjige *50 let reševanja s pomočjo helikopterja v slovenskih gorah (1968–2018)*, objavljeno v 11. številki lanskega *Planinskega vestnika*. Pripomogli ste, da je velik del ljubiteljev gora izvedel za ta pomembni jubilej. Gospod Habjan ima nesporno ogromno izkušenj tako kot avtor kot tudi urednik knjižnih izdaj, poleg tega vrsto let zelo uspešno ureja *Planinski vestnik*. Moram priznati, da je v svoji oceni skorajda odlično predstavil vsebino knjige. Vendar je v prispevku nekaj napak, ki verjetno temeljijo na nepoznavanju procesa razvoja helikopterskega reševanja v gorah v Sloveniji. Helikoptersko reševanje je namreč specifično in ga moramo v nekaterih segmentih gledati in ocenjevati drugače kot ostale dejavnosti GRS. Posebnost dela podkomisije za letalsko reševanje (tudi v drugih državah) je, da morajo gorski reševalci svoj prostovoljni način dela popolnoma prilagoditi načinu dela in navodilom drugega, profesionalnega dela ekipe, to so piloti in mehaniki. Pri ostalih podkomisijah GRZS je pri delu še možna določena improvizacija, tukaj pa ne, tu najmanjše podrobnosti so določene s pravilniki in predpisi.

V prispevku je napačno naveden naslov knjige, pravilen je *50 let reševanja s pomočjo helikopterja v slovenskih gorah*. V knjigi sem tudi pojasnil, kako smo leta 2015 (začetek zbiranja gradiva za knjigo) ugotovili, da se na žalost ni ohranilo skoraj nič pisnega in slikovnega gradiva o razvoju helikopterskega reševanja v gorah pri nas. Edini, ki je dolga desetletja hranil nekaj gradiva, je bil Emil Herlec - Milč. Da bi bila knjiga čim bolj avtentična, smo sklenili, da bo osnovna vsebina knjige zajemala originalne časopisne članke in ohranjeno dokumentacijo (zapisnike ipd.) o delu komisije v prvih desetletjih delovanja. Knjiga naj bi bila torej zbir dokumentarnega gradiva, ne pa zgodba oziroma napeta detektivka. Takoj smo tudi sklenili, da vsebine originalnih člankov ne bomo slovnično

popravljali ali spreminjali. Z mnenjem, da poglavje o projektu Otroci se učijo pomagati v sklop helikopterskega reševanja ne sodi, se ne moreva strinjati. Tako mnenje je za časom. Pred leti je večina članov GRS nasprotovala, da bi bogneč članice postale tudi ženske! Otroci pa so baza bodočih reševalcev, zdravnikov, medicinskih sester in drugih poklicev! Poleg nemške DRF in švicarske REGA (dveh največjih služb HNMP v svetu in Evropi) je GRZS postala tako tretja reševalna služba v Evropi, ki s tem projektom uči mlade prve pomoči in ukrepanja ob nesrečah ter jih seznanja (tudi kot bodoče davkoplačevalce) z namenom in pomenom reševanja v gorah, helikopterskega reševanja in službe HNMP. Res je, da bi slike lahko bile večje, toda potem bi bilo objavljenega gradiva manj. Vezani smo bili na število strani. Poleti 2018 sta se MORS in URSZR odločila, da bosta financirala tiskanje knjige, ki sva jo pripravljala dva upokojenca. Ves material, opremo in tekoče stroške pri pripravi gradiva sva pokrila sama. Tako smo ves čas, vsa leta in desetletja delali pri letalski podkomisiji. Ni bilo dnevnic, ni bilo honorarjev. Nobena (pod)komisija v GRS (današnji GRZS) ni v desetletjih svojega obstoja doživljala tako hitrega razvoja in sprememb kot (pod)komisija za letalsko reševanje. Načini reševanja, plovila in oprema so se in se še razvijajo in spreminjajo praktično iz dneva v dan. Rdeča nit dela pri tem načinu reševanja je varnost, varnost in še enkrat varnost! Tu ni veliko prostora za subjektivno razmišljanje, opisovanje in tolmačenje postopkov reševanja oziroma morebitnega pisanja zgodb. Menjajo se samo čas, kraji in sodelujoči. Vse je točno in natančno predpisano. Vsak odmik od predpisanega pa lahko povzroči katastrofo.

Emil Herlec - Milč in Vasja Žemva

PLANINSKA
ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Deseta seja Upravnega odbora PZS je bila 2. julija v prostorih PZS; med drugim so podali informacije,

razpravljali ali sklepali o aktivnostih v obdobju od zadnje seje, o terminih osrednjih dogodkov PZS v letu 2021, o izvajanju planinskih dejavnosti po koncu epidemije bolezni covid-19, o pripravah na letošnje skupščino, predlogih sprememb Statuta PZS, o planinskih kočah na Korošici in Okrešlju, ideji nacionalnega plezalnega centra, o spremembah v katastru planinskih poti, rezultatih ankete med planinskimi društvi v letošnjem letu in o finančnem poročilu za obdobje od januarja do maja letos. Nova termina letošnje skupščine PZS in dneva slovenskih planincev sta 4. september za skupščino, ki bo v Vitanjah, dan slovenskih planincev oz. dan slovenskih planinskih doživetij pa bo 19. septembra v Lučah. Svečana podelitev najvišjih priznanj bo v Medvodah 5. decembra, kot je bilo načrtovano.

PZS je objavila razpis za podelitev letošnjih najvišjih priznanj PZS, to je spominske plakete PZS in svečane listine PZS. Predlogi za obe priznanji morajo biti oddani na obrazcu pristojnemu meddruštvenemu odboru planinskih društev najpozneje do 10. septembra.

Planinska organizacija je v času po koncu epidemije namenila veliko pozornosti preventivi, tako so pripravili novinarsko konferenco z aktualnimi temami in več priporočil (o planinskih taborjenjih, izvajanju skupinskih izletov in pohodov, kako v planinskih kočah ...).

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami (Pin/OPP) je 20. junija v prostorih društva gluhih in naglušnih Posavja Krško pripravil usposabljanje Izzivi timskega dela v akciji Gluhi strežejo v planinskih kočah. 4. in 5. julija se je že tretje leto zapored začela vseslovenska in celoletna prostovoljska akcija Gluhi strežejo v planinskih kočah, odprtje akcije je bilo v Tončkovem domu na Lisci.

Mladinska komisija (MK) je objavila razpis za seminar Mladinski voditelj 2020, ki bo potekal od 26. julija do 2. avgusta v Planinskem učnem središču Bavšica.

PZS je izdala priporočila za izvedbo planinskih taborjenj, tako tistih, ki potekalo v šotorih, kakor tudi taborov v planinskih kočah in pohodnih taborov.

KAKO LAHKO Z OBISKOM SLOVENSКИH VRHOV POMAGAŠ SEBI IN DRUGIM

Enajsto leto teče, ko skupaj z Zlatorogom, vladarjem naših gora, osvajamo slovenske vrhove. Letos nekoliko drugače, a kljub vsemu nadaljujemo s tradicijo in kličemo: »Za zdravo življenje in dober namen!«

Vsako soboto med 11. julijem in 26. septembrom boste na izbranih lokacijah lahko srečali člane Zlatorogove ekipe, se okrepčali z brezplačnim brezalkoholnim pivom Laško Zlatorog 0,0 %, spoznali s športniki iz vrst rokometašev, nogometašev, smučarjev, skakalcev, deskarjem na snegu, košarkaši in biatlonci, ter se vpisali v Knjigo zaveze za strpno in solidarno družbo. Prav tako se boste lahko udeležili **delavnic**, ki jih bodo pripravljali člani SOS in DNK društev.

Pestro, barvito, igrivo in srčno ter vedno tudi poučno in vzgojno. Za odrasle in otroke. Na sledečih lokacijah, vsako soboto med 11. julijem in 26. septembrom:

- Kosijev Dom na Vogarju
- Dom na Smrekovcu
- Vojkova koča na Nanosu
- Planinski dom na Šmohorju
- Planinski dom Mrzlica
- Dom na Mirni gori
- Mariborska koča
- Dom na Krimu

Se sliši pestro? Saj tudi bo. Zato ne pozabi: zdrav duh v zdravem telesu ... je sreča! Vsaj eno soboto se pridruži Zlatorogovemu gibanju #gremovhribe. Radost in veselje sta zagotovljena.

Nekoliko drugače kot ste bili vajeni do sedaj, a svet se spreminja in mi z njim.

Ker vedno stremimo k temu, da ustvarjamo boljšo družbo, bomo tudi v tem letu veseli vsakega vašega podpisa v **Knjigo zaveze za strpno in solidarno družbo**, saj boste s tem tudi vi prispevali k prizadevanjem za dober namen in zdravo življenje, kar je moto vseh naših aktivnosti. V ta namen bo Pivovarna Laško društvu za nenasilno komunikacijo (DNK) in SOS telefonu donirala sredstva v višini 10.000 EUR.

Pa ne samo to. Letošnja realnost je žal takšna, da so bile tudi planinske kočice več mesecev zaprte, zato se danes soočajo z znatnim izpadom prihodkov. Iz teh razlogov smo skupaj s Planinsko zvezo Slovenije oblikovali **trajnostni spominski 0.5 L kozarec** za večkratno uporabo, ki ga bomo kot donacijo podarili 45 planinskim kočam. Vsi kozarci, ki so opremljeni z napisom posamezne kočice, bodo v zameno za prostovoljni prispevek na voljo vsem obiskovalcem planinskih postojank. In ne skrbite: vseh **108.000 kozarcev** je narejenih iz reciklirane plastike, ki je namenjena dolgotrajni in večkratni uporabi, in s tem prispeva k večji skrbi za trajnejše okolje.

Triglavski dom na Kredarici pod našim očakom Triglavom (na sliki) je odprt in polno oskrbovan od 20. junija.

Na pot se podajmo fizično in psihično pripravljeno, z dobrim načrtom ter imejmo vsa potrebna oprema, ki jo znamo uporabljati.

Foto: Zdenka Mihelič

Vodniška komisija. Na podlagi novega Pravilnika o licenciranju strokovnih delavcev PZS se vsem vodnikom PZS, ki bi morali letos opraviti kopno izpopolnjevanje, licenca podaljša za eno leto.

Gospodarska komisija (GK) je objavila razpise PD Kočevje za oskrbniški par v Koči pri Jelenovem studencu, PD Cerkno za oskrbniški par za Planinski dom na Poreznu in PD Podpeč - Preserje za poletno pomoč pri delu v Planinski koči na Krimu.

PZS skupaj s spletnim portalom Siol.net že šesto leto pripravlja projekt **Naj planinska kočča.** Izbirate lahko med 156 planinskimi koččami, od tega je 28 visokogorskih in 128 planinskih koč v sredogorju. Prvi krog glasovanja poteka do 27. julija. V drugi krog glasovanja (med 28. julijem in 3. septembrom) bo uvrščenih deset finalistk iz prvega kroga, ki bodo prejele največ glasov, pet koč iz kategorije naj planinska kočča in pet koč iz kategorije naj visokogorska planinska kočča. Zmagali bosta kočči, ki bosta v svoji kategoriji dobili največ vaših glasov in ki bosta po mnenju strokovne komisije, ta je novost v letošnjem izboru, izpolnjevali vse ustrezne kriterije.

Komisija za planinske poti. Zaradi sečnje in spravila lesa so zaprti nekateri odseki planinskih poti, in sicer odsek poti, ki vodi od Polja in Žlana

proti Orožnovi koči na Planini za Liscem pod Črno prstjo, in odsek poti med Kumrom in Olševo, v juniju pa je bil zaradi sečnje zaprt odsek planinske poti na Snežnik med Lomovo cesto in Kapetanovo bajto.

Komisija za varstvo gorske narave je poročala, da se je v drugi polovici junija začel izlov rib iz Dvojnega jezera, kamor jih je vnesel človek in kar predstavlja negativno poseganje v občutljiv ekosistem.

Zaradi epidemije bolezni covid-19 je bil prestavljen letošnji zbor odsekov za varstvo gorske narave, izvedli so ga v juniju, in sicer v elektronski obliki.

Simpozij Obisk gora v času podnebni sprememb je potekal v Slovenskem planinskem muzeju 20. junija.

Komisija za alpinizem (KA). Tabor KA za perspektivne alpinistke in alpiniste je potekal konec junija na Vršiču, ženski alpinistični tabor pa v začetku julija v Logarski dolini.

Komisija za športno plezanje je objavila razpis za seminar in izpit za opremljevalce športnoplezalnih smeri.

Komisija za gorske športe (KGŠ) je 18. junija v prostorih PZS pripravila zbor načelnikov KGŠ, ter obravnavala vsebinska in finančna poročila in načrt dela.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je 24. junija sklicala zbor turnih kolesarjev v prostorih PZS v Ljubljani.

TKO Kranj je pripravil anketo o priljubljenosti turnega kolesarstva, katere izsledki bodo pomagali pri ugotavljanju priljubljenosti turnega kolesarstva, o zvrsteh in območjih, kjer je turno kolesarstvo najbolj priljubljeno.

Planinska založba PZS je med 19. in 21. junijem sodelovala na knjižnem sejmu Sejem na zraku. Izšel je nov planinski zemljevid *Ljubljana in okolica*, 1 : 50.000, zajema območje Hotedršico, Rakitno in Grosuplje na jugu, Blegoš, Lubnik, Smlednik in Mengeš na severu, območje med Lukovico, Jančami in Grosupljem na vzhodu ter Hotedršico, Žiri in Blegoš na zahodu. V kratkem bo izšla nova knjiga Rafaela Terpina z naslovom *Griči*. Avtor je med skritimi kotički vipavskih, tolminskih in škofjeških vrhov srkal pripovedi zadnjih prebivalcev, spremljal klecanje starih domačij in vse zbral v zgodbah, ki so poklon življenju in krajini, ki izginjata. Na spletni strani PZS so objavili podatke o fotonatečaju in dogajanju projekta Mesec doživetij v Karavankah. Namenjen je odkrivanju pohodniških in kolesarskih aktivnosti, ki jih ponuja dvanajst občin v Sloveniji in Avstriji na območju zahodnih Karavank.

Slovenski planinski muzej uvaja prevoze z Jesenic do Vrat (vsak torek in četrtek), do Krme (vsako sredo) ter od Jesenic do Kranjske Gore med muzejskimi enotami Gornjesavskega muzeja Jesenice (vsak petek in soboto). Prevozi v alpske doline so brezplačni, za prevoz med muzejskimi enotami pa je potreben nakup vstopnice za vsaj eno muzejsko enoto.

Zdenka Mihelič

Turistični boni v planinskih kočah

PZS je z aktivnim vključevanjem v pripravo uredbe pripomogla, da je bone mogoče deljeno koristiti tudi v planinskih kočah, kjer sicer še veljajo določni higienski ukrepi in ukrepi glede spanja na skupnih ležiščih.

Turistični bon, za polnoletne osebe 200 evrov, za mladoletne pa 50 evrov, je dobroimetje v informacijskem sistemu Finančne uprave RS, upravičenec ga lahko unovči za nastanitev ali za nastanitev z zajtrkom

in je deljiv. Če boste želeli prespati v koči in koristiti bon, boste morali ob prijavi na dan prihoda oskrbnika koč obvestiti, da boste za storitev unovčili bon. S seboj morate imeti osebni dokument in podpisan obrazec (Potrditev unovčitve bona). "V PZS priporočamo, da imajo upravičenci s sabo fotokopijo osebnega dokumenta in že izpolnjen obrazec. Pri posebnih primerih, če bo za mladoletne osebe bon unovčil nekdo, ki ni zakoniti zastopnik, bo le-ta moral imeti s sabo podpisano posebno izjavo. Vse izjave so na Fursovi spletni strani," je razložil podpredsednik PZS Miro Eržen.

Če bi morda prišlo do prekinitve internetne povezave do sistema Furs, bo planinec moral nastanitev plačati sam. Oskrbnik koč bo nato na Furs poslal potrdilo, ki bo podlaga za izplačilo založenih sredstev planincu – upravičencu.

Pozor: unovčitev turističnega bona, ki ste ga morda dobili od sorodnika, pa v tem primeru ni mogoča v več delih. Več o koriščenju bonov v

kočah preberite na <https://www.pzs.si/novice.php?pid=14388>.

Zdenka Mihelič

Rezervacija spanja po spletu

V tujini način rezervacije prenočevanja po spletu uporablja že več kot štiri sto koč in letos bo ta sistem uvedla tudi PZS. "Rezervacijski sistem je prilagojen posebnosti planinskih koč in bo bistveno olajšal rezervacijo prenočišč tako planincem kot tudi oskrbnikom. Prek spleta bo možno v vsakem trenutku videti zasedenost v rezervacijski sistem vključenih koč, tako da bo lažje načrtovati večdnevne pohode in se izogniti tveganju, da ne bi dobili prenočišča. V primeru prepozne odpovedi bodo gosti soočeni s finančnimi posledicami, kar je sicer običajno v dolini," je dodal Eržen.

Letos se bo v spletni rezervacijski sistem vključilo okvirno petnajst koč, med njimi Aljažev dom v Vratih, Dom Planika, Dom Valentina Staniča, Koča na Doliču, Koča na Planini pri Jezeru, Pogačnikov dom na

Kriških podih, Poštarski dom na Vršiču, Prešernova koča na Stolu, Vodnikov dom na Velem polju, Zasavska koča na Prehodavcih.

Nočitev v koči rezervirajte dovolj zgodaj, opozarjajo na PZS: "Režim spanja v kočah bo glede na priporočila Nacionalnega inštituta za javno zdravje prilagojen. Tako bosta v eni sobi lahko spali dve osebi oziroma več ljudi, če bodo iz istega gospodinjstva ali če več ljudi potuje skupaj, torej skupina prijateljev na skupnem pohodu ali skupina na društvenem izletu. Posledično bo v planinskih kočah manj razpoložljivih ležišč, zato priporočamo dobro načrtovanje izleta in pravočasne rezervacije za spanje, še posebej v primeru načrtovanega koriščenja turističnih bonov."

Odprtost in kontaktne podatke koč preverite na <https://www.pzs.si/koce.php>. Ob pogoriščih koč na Korošici in na Okrešlju bo na voljo osnovna oskrba s pijačo, na Korošici pa še šestnajst zasilnih ležišč v kontejnerjih in osnovna oskrba s hrano.

Zdenka Mihelič

"Dnevne obveznosti zahtevajo miselno vitalnost."

Moj um v vrhunski formi.

Možgane oskrbi z več kisika.

Bilobil vsebuje izvleček iz listov Ginkgo bilobae.

www.bilobil.si

KRKA

U SPOMIN

Lojze Abram – Gigi

(1933–2020)

Le nekaj dni pred 87. rojstnim dnevom je sklenil svojo življenjsko pot časnikar, urednik, publicist, kulturni in družbeni delavec, predvsem pa strasten ljubitelj gora in navdušen pohodnik, dolgoletni zaslužni predsednik Slovenskega planinskega društva Trst (SPDT) Lojze Abram. Rodil se je v Trstu v zavedni svetoivanski družini. Čeprav njegov prvi stik z gorami ni bil navdušujoč, so ga pozneje, ko je spoznal mlado slovensko Korošico, bodočo življenjsko sopotnico, gore popolnoma zasvojile. Z vrha Volnika nad Repničem sem zrla v daljavo vse od Jadrana mimo Učke, Snežnika, Nanosa, do Julijcev ... Slonela sem ob spominskem obeležju iz kraškega kamna, ki so ga člani tržaškega planinskega društva postavili po Abramovi zamisli v spomin na preminulega prijatelja Miliča. Na robu tržaškega Krasa spomenik istočasno izpričuje več kot stoletno zakoreninjenost slovenskega planinstva v zamejstvu. Veter mi je v nosnice prinašal vonj po tobaku iz njegove pipe, pred očmi se mi je vrtel film z nešteto spomini na vzpone, pohode, skupna doživetja, seje, pogovore, ...

Gigija, kot smo ga prijateljsko imenovali, sem spoznala na Matajurju leta 1979. Mladinski odsek SPDT je organiziral izlet za osnovnošolsko mladino. Vreme je bilo kislo in ko smo pri Mašerah stopili iz avtobusa, je rahlo rosilo. Pogumno smo se napotili proti cilju. Pod vrhom so nas razveselile zaplate snega, na vrhu pa se je vreme naglo poslabšalo, pripodila se je megla in začelo je močno deževati. Naglo smo sestopili. Ko smo se namestili v koči

in smo vodniki najmlajšim pomagali preobuti premočene čevlje in nogavice, je stopil v jedilnico Gigi z veliko škaflo. Otroci so se ga razveselili, saj so urednika priljubljene mladinske revije Galeb, ki jim je vsak mesec prinašal v razred svežo revijo, dobro poznali. Takrat pa je otrokom prinesel sveže, komaj natisnjene Galebove majice; nemudoma so si jih nadeli in vzdušje je postalo praznično.

Kljub službenim dolžnostim, urejanju Galeba, kljub političnim in družbenim zadolžitvam je Lojze Abram vedno našel čas tudi za prijetno potepanje po gorskem svetu, za smuko in še posebno za potovanja tudi v najbolj oddaljene kraje sveta. Spomine s potovanj in doživetja je darežljivo delil z udeleženci svojih številnih predavanj.

Po upokojitvi je sprejel predsedstvo SPDT-ja; predano, s strokovnostjo in prirojeno natančnostjo, z odprtostjo in s pogledom, uprtim naprej je vodil društvo celih dvanajst let. To so bila leta odmevnih odprav v tuja gorstva. Tržaški alpinistični odsek je bil v tem času še posebno dejaven in uspešen. Mladim je predsednik zaupal, zastavil je vse svoje sile, aktiviral diplomatske zveze za pridobivanje soglasij in sponzorjev, da so se lahko uresničile skrite želje naših alpinistov po osvajanju najvišjih vrhov sveta. Nastala je uspešna in odmevna mednarodna odprava Sagarmatha 90. Na vrh Everesta sta, tudi po Abramovi zaslugi, stopila Andrej in Marija Štremfelj, prva zakonca skupaj na strehi sveta. Tudi tržaški alpinisti so dosegli zavidljive uspehe: Lennart Vidali in Davor Župančič sta se povzpela na višino 7500 metrov, Tatjana Grgič je kot prva ženska v deželi Furlaniji-Juljski krajini dosegla višino 7300 metrov. Ob tej priložnosti je društvo organiziralo *treking* pod Himalajo, ki se ga je udeležil tudi predsednik Abram. Na dosežke društva in posameznih članov je gledal s ponosom. Zelo si je prizadeval za prepoznavnost društva. Utrjeval je vezi s sorodnimi slovenskimi društvi v deželi Furlaniji-Juljski krajini, gojil sodelovanje s številnimi planinskimi društvi na Primorskem, s Planinsko zvezo Slovenije, predvsem pa s pobratenim društvom Integral (danes LPP) iz Ljubljane. Močno se je trudil za sprejetje našega društva v vsedržavni italijanski CAI, a je na

drugi strani žal naletel na gluha ušesa. Živo se spominjam, s kakšnim zadovoljstvom se je hudomušno smejal na odprtju razstave – 1000 + 8000 na Tržaškem veleseljmu leta 1992. Razstavo so organizirali italijanski planinski klubi in SPD Trst povabili k sodelovanju, kar je bilo v tedanjem vzdušju presenetljivo. Mi pa smo izziv sprejeli in na dveh panojih prikazali plodno raziskovanje naših jamarjev ter vzpon na osemtisočak Everest. Na slovesnem odprtju sta si razstavo ogledala poleg predsednika državnega CAI-a de Martina in predsednika PZS Andreja Brvarja še dva posebna gosta: sloviti osvajalec druge najvišje gore na svetu K2 Ardito Desio in himalajec Hans Kammerlander. Na ogledu razstave so se prestižni gostje še posebej ustavljali pri naših panojih. To je izzvalo hudo zavist italijanskih kolegov, ki so znanim osebnostim poskušali na vsak način onemogočiti stik z nami.

Kot navdušen smučar je Abram veliko vlagal tudi v zimске športe. Skrbel je za treninge, tečaje, za brezhiben potek zimskih športnih iger ter obnovil tedenska zimovanja, ki pospešujejo sproščeno druženje. Društvo se je močno uveljavilo, njegova razpoznavnost se je v mednarodnih smučarskih krogih razširila. Tako je društvo sprejelo izziv Mednarodne smučarske zveze FIS za organizacijo tekmovanja v ženskem slalomu za Pokal treh narodov, ki je potekal v Trbižu. Za brezhibno organizacijo je društvo prejelo pohvalo Mednarodne smučarske zveze FIS, kar je bila predvsem Abramova zasluga.

Z večjim časnikarskim peresom je nato v knjigi *Od Jadrana prek Triglav* strnil in zabeležil vse najpomembnejše trenutke, ki so se v društvenem življenju zvrstili v njegovi stoletni zgodovini.

Za bogato dejavnost na področju planinstva je bil Lojze Abram deležen številnih priznanj in nagrad: prejel je priznanje ZSSDI, leta 2000 Bloudkovo plaketo, ob svoji osemdesetletnici leta 2013 pa častno listino Planinske zveze Slovenije.

Njegov lik in življenjska zavezanost planinam nam bosta ostala v trajnem spominu.

Marinka Pertot,
predsednica SPD Trst

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Prva pomoč

INTERJU

Evelyne Giusto

Z NAMI NA POT

Narodni parki ZDA, nad švicarskimi prelazi

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz

106.8 MHz

107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

**ZAKORAKAJ PO
POTEH NEPOZABNIH
DOŽIVETIJ!**

**POSTANI
ČLAN PZS.**